

วารสาร ประชากร Thai Population JOURNAL

ปีที่ 2/ฉบับที่ 2 มีนาคม 2554

Vol.2/No.2 March 2011

เอกสารทางวิชาการของสมาคมนักประชากรไทย
A Journal of Thai Population Association
ISSN 1906-8670

เจ้าของ : สมาคมนักประชากรไทย

อาคารประชาสังคมอุดมพัฒน์
มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ศาลายา
โทรศัพท์ : 0-2441-0201 ต่อ 100
โทรสาร : 0-2441-9333
E-mail : thaipopulationasst@ymail.com

คณะที่ปรึกษา

รศ.ดร.กุศล สุนทรธาดา
ศ.ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน
รศ.ดร.ชาย โพธิสิตา
รศ.ดร.เนาวรัตน์ ปลายน้อย
รศ.ดร.เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติภักดิ์
นางปรีญา มิตรานนท์
ศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ
ศ.ดร.ภัสสร ลิมานนท์
รศ.ดร.โยธิน แสงวงศ์
รศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ
ศ.ดร.สันทัต เสริมศรี
รศ.ดร.สุรีย์พร พันพึ้ง
ศ.ดร.อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์
น.ส.อุษณีย์ พึ่งปาน

บรรณาธิการ

ศ.ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล

กองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.กาญจนา ตั้งชลทิพย์
จันทน์ ปณิตจิตต์
วรารัตน์ ชัยสุข

ออกแบบ

อัจฉาริณี เกษรสุข

พิมพ์ที่

บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด
โทรศัพท์ : 0-2996-7392-4

OWNER : THAI POPULATION ASSOCIATION

Prachasangkom Udompathana Building
Mahidol University at Salaya
Telephone : 0-2441-0201 ext. 100
Fax : 0-2441-9333
Website : www.thaipopulation.org

EDITORIAL CONSULTANT

Assoc. Prof. Dr.Kusol Soonthornhdhada
Prof. Dr.Kua Wongboonsin
Assoc. Prof. Dr.Chai Podhisita
Assoc. Prof. Dr.Naowarat Plainoi
Assoc. Prof. Dr.Benja Yoddumnern-Attig
Ms.Preeya Mithranon
Prof. Dr.Pichit Pitaktepsombati
Prof. Dr.Bhassorn Limanonda
Assoc. Prof. Dr.Yothin Sawangdee
Assoc. Prof. Dr.Vipan Prachuabmoh
Prof. Dr.Santhat Sermsri
Assoc. Prof. Dr.Sureeporn Punpuing
Prof. Dr.Aphichat Chamratrithrong
Ms.Usaneyya Perngparn

EDITORIAL-IN-CHIEF

Prof. Dr.Pramote Prasartkul

EDITORIAL STAFF

Assist. Prof. Dr.Kanchana Tangchonlatip
Ms.Juntanee Paneetjit
Ms.Wararat Chaisuk

Design

Atchalinee Kesornsook

PRINTED BY

October Printing Co., Ltd.
Telephone 0-2996-7392-4

“วารสารประชากร” เน้นคุณภาพของบทความวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องประชากรมนุษย์ บทความวิจัยที่จะได้รับการตีพิมพ์จะมีผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องช่วยอ่านและพิจารณาว่ามีคุณภาพเพียงพอหรือไม่ หรือควรมีการปรับปรุงแก้ไขประการใด

นอกเหนือจากคณะที่ปรึกษาของกองบรรณาธิการจะทำหน้าที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแล้วยังมีผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่นที่รับเป็นผู้พิจารณาทบทวนวิจัยให้วารสารประชากร ดังรายชื่อต่อไปนี้

- รองศาสตราจารย์ ดร.จรรยา เศรษฐบุตร
- รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร ขโยวรรณ
- รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา วาพัฒน์วงศ์
- รองศาสตราจารย์ ดร.รศรินทร์ เกรย์
- รองศาสตราจารย์ ดร.วรรษัย ทองไทย
- อาจารย์ ดร.สวรัย บุญยमानนท์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา ทวีสิทธิ์
- รองศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม นันทมงคลชัย
- อาจารย์ ดร.โสฬส ศิริไสย์
- รองศาสตราจารย์ ดร.อารี จำปากลาย
- รองศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ คะนิงสุขเกษม

และยังมีผู้ทรงคุณวุฒิอีกจำนวนหนึ่ง ที่ไม่ประสงค์จะเปิดเผยชื่อของตน

นอกจากนั้น หากมีบทความวิจัยที่อยู่ในสาขาวิชา หรือเรื่องที่น่าสนใจไปจาก ความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีรายชื่ออยู่แล้ว วารสารประชากรจะได้ติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ในสาขาวิชาหรือเรื่องที่เกี่ยวข้อง ช่วยอ่านและพิจารณาทบทวนวิจัยเหล่านั้นให้เป็นกรณีๆ ไป

สารบัญ

บทความวิจัย	
มุมมองด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในสังคมผู้สูงอายุ: นัยจากผลิตภาพแรงงาน	5
ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น	
คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ฟ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี	31
เรวดี สุวรรณนพเก้า และ รศรินทร์ เกรย์	
การรอดชีพที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2503-2543	55
ศุทธิดา ขวานวัน และ ปราโมทย์ ประสาทกุล	
การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในทศวรรษหน้า	69
ชาติรี มูลสถาน อุวิทย์ มิตรชอบ สันทัต เสริมศรี และ ศากุล ช่างไม้	
เพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ : ศึกษาในเขตชนบทจังหวัดกาญจนบุรี	91
พงษ์ศักดิ์ หมั่นศักดิ์ และ วาทีณี บุญชะลิกษ์	
จดหมายของหมอโฮเฮิต	109
บทความวิชาการ	
“สามะโนประชากรไทย 2553”	119
จิราวรรณ บุญเพิ่ม	

มุมมองด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในสังคมผู้สูงอายุ: นัยจากผลิตภาพแรงงาน

ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ทำการวิเคราะห์อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยซึ่งจำแนกเป็นภาคการผลิตย่อยรวม 16 ภาค ในช่วงปี พ.ศ.2543-2552 เพื่อวิเคราะห์โอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้การลดลงของสัดส่วนประชากรวัยแรงงาน จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานโดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 1.36 ต่อปี ทำให้สามารถสรุปได้ว่าประเทศไทยยังมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดี เนื่องจากประเทศไทยต้องการการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเกินกว่าร้อยละ 0.43 ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ.2553-2558 เกินกว่าร้อยละ 0.62 ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ.2558-2568 และเกินกว่าร้อยละ 0.53 ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ.2568-2573 จึงจะสามารถรักษาการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลได้นั้นเอง อย่างไรก็ตาม ปัญหาจากการที่มีภาคการผลิตย่อย 9 ภาค ที่มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานใกล้เคียงหรือต่ำกว่าอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานขั้นต่ำ และปัญหาความผันผวนของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในทุกภาคการผลิตย่อยที่อยู่ในระดับสูง อาจส่งผลกระทบต่อโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว ซึ่งภาครัฐต้องเร่งทำการแก้ไขต่อไป

Thailand's Economic Prospect in Ageing Society: Implications from Labor Productivity

Supachet Chansarn

ABSTRACT

This study analyzed the growth rate of labor productivity of Thailand which was categorized into 16 sub-sectors during 2000-2009 in order to analyze Thailand's economic prospect under the diminishing proportion of the population in the working-age group. The findings revealed that Thailand's average growth rate of labor productivity was 1.36 percent per annum, implying a good economic prospect of Thailand. It is because Thailand needs more than 0.43 percent increase in the growth rate of labor productivity during 2010-2015, more than 0.62 percent during 2015-2025 and more than 0.53 percent during 2025-2030 to offset the decreasing proportion of the population in the working-age group so that Thailand can have the constant growth of real GDP per capita. However, we found that the average growth rates of labor productivity of nine sub-sectors were just close to or lower than the minimum growth rate of labor productivity and the growth rates of labor productivity in every sub-sector were very volatile. These problems may cause an adverse impact on Thailand's economic prospect in long-run, thus the government must deal with them right away.

มุมมองด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในสังคมผู้สูงอายุ: นัยจากพลัดภาพแรงงาน

ศุภเจตน์ จันทร์สาสน์¹

บทนำ

การประกาศใช้นโยบายประชากรในปี พ.ศ.2513 เพื่อควบคุมการเพิ่มของจำนวนประชากรในประเทศ โดยอาศัยการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดด้วยวิธีต่างๆ เป็นเครื่องมือ ได้ก่อให้เกิดผลได้ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยอย่างมหาศาล กล่าวคือ ผลจากนโยบายดังกล่าวได้ทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทยลดลงอย่างรวดเร็ว อัตราเจริญพันธุ์รวม (จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยต่อสตรี 1 คน) ลดลงจาก 5.99 คน ในช่วงปี พ.ศ.2508-2513 เหลือเพียง 1.81 คนในช่วงปี พ.ศ.2548-2553 (UN 2010) ทำให้อัตราการเจริญเติบโตของประชากรลดลงจากร้อยละ 2.88 ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ.2508-2513 เหลือเพียงร้อยละ 0.65 ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ.2548-2553 (UN 2010) การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ดังกล่าวได้ทำให้สัดส่วนประชากรวัยเด็ก (0-14 ปี) ซึ่งถือเป็นประชากรพึ่งพิงของประเทศไทยซึ่งเคยสูงถึงร้อยละ 44.4 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ.2513 ลดลงอย่างรวดเร็วเหลือเพียงร้อยละ 21.5 ในปี พ.ศ.2553 (ค่าประมาณ) และในทางตรงกันข้ามก็ได้ทำให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงาน (15-59 ปี) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 67.0 ของประชากรทั้งหมด (ค่าประมาณ) ในปี พ.ศ.2553 จากเดิมที่เคยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 50.2 ในปี พ.ศ.2513 (UN 2010)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากรตั้งแต่ปี พ.ศ.2513 เป็นต้นมา ได้ทำให้ประเทศไทยมีประชากรวัยแรงงานซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตของระบบเศรษฐกิจในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรพึ่งพิง ลักษณะดังกล่าวได้สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศไทย โดยทำให้ประเทศไทยมีแรงงานในปริมาณมากและมีราคาถูก และได้กลายเป็นยุทธศาสตร์หลักของประเทศในการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบเน้นใช้แรงงาน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

(Labor Intensive Industry) การขยายการส่งออก และดึงดูดการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ โดยช่วยให้ประเทศไทยสามารถส่งออกสินค้าและบริการได้มากขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเพิ่มขึ้นจากเพียงร้อยละ 15 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ในปี พ.ศ.2513 เป็นเกินกว่าร้อยละ 70 นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา นำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น ทั้งนี้พบว่า ในช่วงปี พ.ศ.2513-2550 ประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงสูงถึงร้อยละ 5.95 ต่อปี (World Bank 2009)

อย่างไรก็ตาม โอกาสทางเศรษฐกิจจากการเจริญเติบโตของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานของประเทศไทยกำลังจะหมดไป เนื่องจากสัดส่วนประชากรวัยแรงงานของประเทศไทยจะมีค่าสูงสุดในปี พ.ศ.2553 นี้ ที่ร้อยละ 67 ของประชากรทั้งหมด หลังจากนั้นจะลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยจะเหลือเพียงร้อยละ 65.6 และ 63.6 ในปี พ.ศ.2558 และ 2563 ตามลำดับ ในขณะที่สัดส่วนประชากรพึ่งพิงอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้แก่ ประชากรวัยสูงอายุ จะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 11.5 ของประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ.2553 เป็นร้อยละ 13.7 และ 16.4 ในปี พ.ศ.2558 และ 2563 ตามลำดับ (UN 2010) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลเสียต่อความสามารถในการผลิตและการค้าของประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นตามระดับการพัฒนา จากต่ำกว่า 15 บาทต่อคนต่อวันในปี พ.ศ.2513 (กระทรวงมหาดไทย 2553) เป็นอยู่ระหว่าง 151-206 บาทต่อคนต่อวัน ในปี พ.ศ.2553 (คณะกรรมการค่าจ้าง 2552) ซึ่งต้นทุนแรงงานที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก็จะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ความได้เปรียบของประเทศไทยหมดไปด้วยเช่นกัน

เมื่อความได้เปรียบทางด้านต้นทุนและปริมาณแรงงานกำลังจะหมดไป ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหันมาให้ความสำคัญกับผลิตภาพแรงงานให้มากขึ้นเพื่อขยายโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้แรงงานที่มีสัดส่วนน้อยลงสามารถผลิตสินค้าและบริการได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยยังคงมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง จากสาเหตุดังกล่าว งานวิจัยเรื่องนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในสังคมผู้สูงอายุซึ่งมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจะพิจารณาจากอัตราการเจริญเติบโตของ

ผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยซึ่งจำแนกแรงงานออกเป็น 3 ภาคการผลิตใหญ่ ได้แก่ ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ รวมทั้งสิ้น 16 ภาคการผลิตย่อย ระหว่างปี พ.ศ.2543-2552 ทั้งนี้เพื่อสะท้อนสถานการณ์ของผลิตภาพแรงงานในรายภาคการผลิตของประเทศไทย ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อภาครัฐในการวางนโยบายเพื่อยกระดับผลิตภาพแรงงานของประเทศเพื่อชดเชยการลดลงของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

ผลิตภาพแรงงานถือเป็นหนึ่งในหัวข้อที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างสูงและมีการศึกษาวิจัยอย่างกว้างขวางในหลายแง่มุม จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานวิจัยจำนวนมากมุ่งเน้นทำการวัดอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในภาพรวมระดับประเทศด้วยวิธีต่างๆ เช่น งานวิจัยของ Chansarn (2009) และ Diewert et al. (2009) ในขณะที่มีงานวิจัยอีกจำนวนไม่น้อยที่ทำการศึกษาอิทธิพลของการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ²ของประชาชนในประเทศ เช่น งานวิจัยของ Fisher and Hostland (2002) และ Chansarn (2009) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับการศึกษาผลกระทบของประชากรสูงวัยที่มีต่อผลิตภาพแรงงานของประเทศ เช่น งานวิจัยของ Johnson (2002) และ Prskawetz et al. (2008)

² มาตรฐานการครองชีพวัดโดยผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อบุคคลในงานวิจัยของ Fisher and Hostland (2002) Shaw (2002) และวัดโดยรายได้ประชาชาติต่อบุคคลในงานวิจัยของ Chansarn (2009)

นอกจากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังพบว่าม้งานวิจัยอีกเป็นจำนวนมากที่เน้นศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ ที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน เช่น อิทธิพลของการศึกษาที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน (Duryea and Pages 2002; Razzak and Timmins 2007) อิทธิพลของสุขภาพและควมมีอายุยืนยาวที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน (Knapp 2007; Chadha 2008) อิทธิพลของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน (Choudhry 2009; Jajri and Ismail 2009) อิทธิพลของทุนสาธารณะและทุนภาคเอกชนที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน (รัตติยา 2546) และอิทธิพลของสัญญาติของกิจการที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน (Ramstetter 2004)

สำหรับประเทศไทย พบว่าม้งานวิจัยจำนวนไม่น้อยที่ทำการศึกษผลิตภาพแรงงานของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องจะทำการศึกษาในภาพรวมระดับประเทศไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยของ รัตติยา (2546) ที่ทำการศึกษาอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยทั้งในภาพรวมและแยกเป็นภาคย่อย รวมทั้งศึกษาอิทธิพลของทุนสาธารณะและทุนภาคเอกชนที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน งานวิจัยของ Ramstetter (2004) ที่ทำการศึกษาอิทธิพลของสัญญาติของกิจการที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน และงานวิจัยของ Chansarn (2009) ที่ทำการศึกษาอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยและอิทธิพลของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานที่มีต่อมาตรฐานการครองชีพ ทั้งนี้ยังไม่พบงานวิจัยใดที่เน้นศึกษาผลิตภาพแรงงานเจาะลึกลงไปในการผลิตย่อยของภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ดังนั้น งานวิจัยเรื่องนี้จึงถือเป็นการศึกษาผลิตภาพแรงงานในส่วนที่ยังไม่มีการศึกษาอย่างชัดเจนในอดีต ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาเกี่ยวกับผลิตภาพแรงงานสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

โครงสร้างกำลังแรงงานของประเทศไทย

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างกำลังแรงงานของประเทศไทยอย่างชัดเจน โดยได้ทำให้กำลังแรงงานของประเทศไทยกลายเป็นกำลังแรงงานสูงวัย (Workforce Ageing) ซึ่งแรงงานอายุมากกำลังมีสัดส่วนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่แรงงานอายุน้อยกำลังมีสัดส่วนต่ำลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ จากข้อมูลโครงสร้างกำลังแรงงานของประเทศไทยจำแนกตามกลุ่มอายุระหว่างปี พ.ศ. 2544-2552 ซึ่งแสดงดังปรากฏในตารางที่ 1 จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าในขณะที่กำลังแรงงานของประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 34.06 ล้านคน ในปี พ.ศ.2544 เป็น 38.73 ล้านคน ในปี พ.ศ.2552 นั้น กำลังแรงงานอายุ 15-39 ปี ได้มีสัดส่วนต่ำอย่างต่อเนื่อง ตรงกันข้ามกับกำลังแรงงานอายุ 40 ปีขึ้นไป ซึ่งมีสัดส่วนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าสัดส่วนกำลังแรงงานอายุ 15-19 ปี ได้ลดลงจากร้อยละ 5.48 ของกำลังแรงงานทั้งหมดในปี พ.ศ.2544 เหลือเพียงร้อยละ 3.58 ในปี พ.ศ.2552 ในขณะที่สัดส่วนกำลังแรงงานอายุ 20-24 ปี 25-29 ปี 30-34 ปี และ 35-39 ปี ได้ลดลงจากร้อยละ 12.24 14.60 14.11 และ 13.15 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ในปี พ.ศ.2544 เหลือเพียงร้อยละ 9.48 12.04 12.51 และ 12.98 ในปี พ.ศ.2552 ตามลำดับ สำหรับกำลังแรงงานอายุ 40-49 ปี พบว่ามีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 21.97 ของกำลังแรงงานทั้งหมดในปี พ.ศ.2544 จากนั้นเพิ่มสูงขึ้นจนมีค่าสูงสุดที่ร้อยละ 24.76 ในปี พ.ศ.2551 อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ.2552 กำลังแรงงานอายุ 40-49 ปี ได้ลดลงเหลือร้อยละ 24.74 ของกำลังแรงงานทั้งหมด และคาดว่าจะลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกันกับกำลังแรงงานอายุ 15-39 ปี ทั้งนี้ การเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องของกำลังแรงงานอายุ 50-59 และ 60 ปีขึ้นไป จากร้อยละ 12.69 และ 5.77 ของกำลังแรงงานทั้งหมดในปี พ.ศ.2544 เป็นร้อยละ 16.75 และ 7.91 ในปี พ.ศ.2552 ตามลำดับ และคาดว่าจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนภาพกำลังแรงงานสูงวัยที่ประเทศไทยกำลังเผชิญได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 1: โครงสร้างกำลังแรงงานของประเทศไทยจำแนกตามกลุ่มอายุ

ปี	กำลังแรงงาน	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60 +
2544	34,059.88	5.48	12.24	14.60	14.11	13.15	21.97	12.69	5.77
2545	34,593.82	4.97	11.86	14.52	14.11	13.07	22.20	13.18	6.09
2546	35,483.55	4.87	11.67	14.27	13.88	13.09	22.25	13.57	6.40
2547	36,247.03	4.99	11.51	14.08	13.94	12.99	22.12	13.73	6.64
2548	36,600.51	4.34	10.25	12.84	13.43	13.67	24.09	14.34	7.04
2549	36,830.19	4.25	9.88	12.72	13.34	13.59	24.36	14.83	7.02
2550	37,380.45	3.92	9.77	12.52	13.02	13.37	24.54	15.62	7.25
2551	38,151.33	3.77	9.85	12.21	12.70	13.18	24.76	16.09	7.44
2552	38,734.77	3.58	9.48	12.04	12.51	12.98	24.74	16.75	7.91

ที่มา: จากการคำนวณของผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (2553)

อัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประเทศไทยจำแนกตามกลุ่มอายุระหว่างปี พ.ศ.2544-2552 ดังปรากฏในตารางที่ 2 สามารถสะท้อนภาพกำลังแรงงานสูงวัยของประเทศไทยได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน โดยพบว่าอัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประชากรอายุ 25-49 ปี มีค่าค่อนข้างคงที่ระหว่างปี พ.ศ.2544-2552 กล่าวคือ อัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประชากรอายุ 25-29 ปี 30-34 ปี 35-39 ปี และ 40-49 ปี เท่ากับร้อยละ 87.26 89.29 90.35 และ 88.50 ในปี พ.ศ.2544 และเท่ากับร้อยละ 87.68 90.10 90.94 และ 89.80 ในปี พ.ศ.2552 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามพบว่าอัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประชากรอายุน้อย นั่นคือ อายุ 15-19 ปี และ 20-24 ปี กลับมีค่าต่ำลงอย่างเห็นได้ชัด โดยอัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประชากรอายุ 15-19 ปี และ 20-24 ปี ได้ลดลงจากร้อยละ 33.24 และ 72.16 ในปี พ.ศ.2544 เหลือเพียงร้อยละ 26.41 และ 70.23 ในปี พ.ศ.2552 ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุก็น่าจะมาจากการที่ประชากรอายุน้อยมีแนวโน้มที่จะเข้ารับการศึกษามากขึ้น รวมทั้งใช้เวลาในการศึกษายาวนานขึ้นนั่นเอง ในทางตรงกันข้าม อัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประชากรอายุมากกลับมีค่าสูงขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ตารางที่ 2 ชี้ให้เห็นว่าอัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประชากรอายุ 50-59 ปี และ 60 ปีขึ้นไป

ได้สูงขึ้นจากร้อยละ 78.39 และ 33.35 ในปี พ.ศ.2544 เป็นร้อยละ 82.22 และ 39.33 ในปี พ.ศ.2552 ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุก็น่าจะมาจากการที่ประชากรวัยสูงอายุของประเทศไทยมีการเจริญเติบโตในอัตราที่สูงกว่าประชากรวัยแรงงาน (เนื่องจากการลดลงอย่างต่อเนื่องของภาวะเจริญพันธุ์ทำให้มีเด็กเกิดน้อยลงและภาวะการตายที่อยู่ในระดับต่ำทำให้ประชากรวัยสูงอายุมีอายุยืนยาวมากขึ้น) ทำให้ประชากรวัยสูงอายุที่ไม่มีผู้เลี้ยงดูและจำเป็นต้องทำงานเพื่อเลี้ยงชีพมีจำนวนมากขึ้นนั่นเอง

ตารางที่ 2: อัตราการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของประเทศไทยจำแนกตามกลุ่มอายุ

ปี	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60 +
2544	33.24	72.16	87.26	89.29	90.35	88.50	78.39	33.35
2545	30.95	71.33	87.80	89.77	90.06	88.93	79.54	34.78
2546	31.42	72.36	88.23	89.63	91.35	89.68	80.58	36.32
2547	32.74	72.47	87.93	90.62	90.98	89.08	80.25	37.28
2548	30.27	70.43	87.61	89.60	90.64	88.93	80.49	38.16
2549	29.85	68.63	87.67	90.31	90.84	88.95	80.05	37.35
2550	27.85	69.20	87.85	90.08	91.01	89.65	81.67	38.03
2551	27.28	71.57	87.40	89.55	90.46	89.59	81.32	37.90
2552	26.41	70.23	87.68	90.10	90.94	89.80	82.22	39.33

ที่มา: จากการคำนวณของผู้วิจัยโดยอาศัยข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย (2553)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกำลังแรงงานของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยกำลังมีแรงงานอายุน้อยในสัดส่วนที่ลดลงและมีแรงงานอายุมากในสัดส่วนที่สูงขึ้น เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวร่วมกับข้อสมมติว่า แรงงานอายุน้อยมักจะมีความแข็งแรงร่างกายที่แข็งแรงมากกว่าแรงงานอายุมาก ในขณะที่แรงงานอายุมากมักจะมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าแรงงานอายุน้อย จึงนำไปสู่ประเด็นคำถามว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกำลังแรงงานดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นที่จะทำการศึกษาในงานวิจัยเรื่องนี้นั่นเอง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้ได้แบ่งแรงงานออกเป็น 3 ภาคการผลิต ได้แก่ ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ รวมทั้งสิ้น 16 ภาคการผลิตย่อย³ ทั้งนี้ ภาคเกษตรกรรม ประกอบไปด้วย 2 ภาคการผลิตย่อย ได้แก่ (1) ภาคเกษตรกรรม ล่าสัตว์ และป่าไม้ (2) ภาคการประมง ภาคอุตสาหกรรมประกอบไปด้วย 4 ภาคการผลิตย่อย ได้แก่ (1) ภาคการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน (2) ภาคอุตสาหกรรมการผลิต (3) ภาคการไฟฟ้า ก๊าซ และประปา (4) ภาคการก่อสร้าง และภาคบริการประกอบไปด้วย 10 ภาคการผลิตย่อย ได้แก่ (1) ภาคการค้าส่งและค้าปลีก (2) ภาคการโรงแรมและภัตตาคาร (3) ภาคการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และคมนาคม และ (4) ภาคการเงินการธนาคาร (5) ภาคการค้าอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า และธุรกิจอื่นๆ (6) ภาคการบริหารราชการแผ่นดิน (7) ภาคการศึกษา (8) ภาคการบริการสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ (9) ภาคการบริการสังคม ชุมชน และส่วนบุคคล และ (10) ภาคบริการคนรับใช้

งานวิจัยเรื่องนี้อาศัยข้อมูลอนุกรมเวลารายปีจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ 3 แหล่ง ได้แก่ (1) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2553) (2) ธนาคารแห่งประเทศไทย (2553) และ (3) World Bank (2009) โดยข้อมูลที่ได้จาก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริง⁴จากแต่ละภาคการผลิต (หน่วยเป็นล้านบาท) ข้อมูลที่ได้จาก ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้แก่ จำนวนแรงงานในแต่ละภาคการผลิต (หน่วยเป็นล้านคน) และข้อมูลที่ได้จาก World Bank ได้แก่ (1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริง⁵

³ การแบ่งภาคการผลิตอาศัยเกณฑ์ของ International Standard Industrial Classification (ISIC) (UN 1989)

⁴ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริง (Real GDP) หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่คิดตามราคาปี พ.ศ.2531

⁵ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริง (Real GDP) ของ World Bank หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่คิดตามราคาปี ค.ศ.2000 (พ.ศ.2543) ในรูปของเงินดอลลาร์สหรัฐ

ของประเทศไทย (หน่วยเป็นล้านดอลลาร์สหรัฐ) (2) ผลิตภัณฑั่มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลของประเทศไทย (หน่วยเป็นดอลลาร์สหรัฐ) (3) สัดส่วนประชากรวัยแรงงาน (หน่วยเป็นร้อยละ) และ (4) กำลังแรงงาน (หน่วยเป็นพันคน) ทั้งนี้ข้อมูลผลิตภัณฑั่มวลรวมภายในประเทศและจำนวนแรงงานจากแต่ละภาคการผลิตครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2542-2552 ในขณะที่ข้อมูลจาก World Bank ทั้งหมดครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2504-2550

2. กระบวนการวิเคราะห์

2.1 อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงาน

ในส่วนนี้จะทำการคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในทุกภาคการผลิตย่อยทั้ง 16 ภาค (คำนวณแยกเป็นรายภาคการผลิต) ระหว่างปี พ.ศ.2543-2552 โดยอาศัยวิธีการคำนวณของ US Bureau of Labor Statistics (BLS 2009) ซึ่งมีขั้นตอนในการคำนวณดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: ทำการคำนวณดัชนีผลิตภาพแรงงาน โดยใช้สูตรคำนวณดังต่อไปนี้

$$LPI_{t,0} = \left[\frac{Q_t / Q_0}{L_t / L_0} \right] \times 100$$

กำหนดให้ $LPI_{t,0}$ คือ ดัชนีผลิตภาพแรงงานในปีที่ t โดยมีปีที่ 0 เป็นปีฐาน Q_t คือ ปริมาณผลผลิต (วัดโดยผลิตภัณฑั่มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริง) ในปีที่ t Q_0 คือ ปริมาณผลผลิตในปีฐาน L_t คือ ปริมาณปัจจัยแรงงาน (วัดโดยจำนวนแรงงาน) ในปีที่ t และ L_0 คือ ปริมาณปัจจัยแรงงานในปีฐาน

ขั้นตอนที่ 2: ทำการคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงาน โดยใช้สูตรคำนวณอัตราการเจริญเติบโตแบบเอ็กโปเนนเชียล (Exponential Growth Rate) ดังต่อไปนี้

$$LPG_t = \ln \left[\frac{LPI_{t,0}}{LPI_{t-1,0}} \right] \times 100$$

กำหนดให้ LPG_t = อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในปีที่ t

ในการคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานจะกำหนดให้ปี พ.ศ.2541 เป็นปีฐาน โดยจะทำการคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานแยกเป็นรายการการผลิตย่อยทั้ง 16 ภาค จากนั้นจึงจะทำการคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ทั้งนี้ การคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานโดยรวมของภาคการผลิตทั้ง 3 ภาค จะอาศัยวิธีการคำนวณเดียวกันกับอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานแยกเป็นรายการการผลิตย่อย นั่นคือ เริ่มต้นด้วยการคำนวณดัชนีผลิตภาพแรงงานด้วยสมการที่ (1) จากนั้นจึงทำการคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานด้วยสมการที่ (2) นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปริมาณผลผลิตของภาคการผลิตทั้ง 3 ภาค มาจากภาคการผลิตย่อยหลายภาค ซึ่งมีน้ำหนักไม่เท่ากัน ดังนั้น การคำนวณปริมาณผลผลิตโดยรวมของภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ จึงจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นดังกล่าวด้วย เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การคำนวณปริมาณผลผลิตจะอาศัยสูตรคำนวณซึ่งปรับจากสูตรของ Tornqvist (Tornqvist Formula) (BLS 2009) ดังนี้

$$\frac{Q_t}{Q_{t-1}} = \exp \left[\sum_{i=1}^n w_{i,t} \left(\ln \frac{q_{i,t}}{q_{i,t-1}} \right) \right]$$

กำหนดให้ Q_t คือ ปริมาณผลผลิตรวมของภาคการผลิตในปีที่ t Q_{t-1} คือ ปริมาณผลผลิตรวมของภาคการผลิตในปีที่ $t-1$ n คือ จำนวนภาคการผลิตย่อย $q_{i,t}$ คือ ปริมาณผลผลิตของภาคการผลิตย่อย i ในปีที่ t $q_{i,t-1}$ คือ ปริมาณผลผลิตของภาคการผลิตย่อย i ในปีที่ $t-1$ และ $w_{i,t}$ คือ น้ำหนักเฉลี่ยของผลผลิตของภาคการผลิตย่อย i

$$\text{ทั้งนี้ } w_{i,t} = (S_{i,t} + S_{i,t-1})/2$$

กำหนดให้ $S_{i,t}$ คือ สัดส่วนของมูลค่าของปริมาณผลผลิตของภาคการผลิตย่อย i ในปี t และ $S_{i,t-1}$ = สัดส่วนของมูลค่าของปริมาณผลผลิตของภาคการผลิตย่อย i ในปี $t-1$

สูตรคำนวณดังสมการที่ (3) ข้างต้นจะให้ค่าอัตราส่วนระหว่างปริมาณผลผลิตในปี t ต่อปริมาณผลผลิตในปี $t-1$ ซึ่งสามารถนำไปคำนวณดัชนีปริมาณผลผลิตในปี t โดยมีปีฐานคือปีที่ 0 ได้ดังนี้

$$\frac{Q_t}{Q_0} = \frac{Q_t}{Q_{t-1}} \times \frac{Q_{t-1}}{Q_{t-2}} \times \frac{Q_{t-2}}{Q_{t-3}} \times \frac{Q_{t-3}}{Q_{t-4}} \times \dots \times \frac{Q_2}{Q_1} \times \frac{Q_1}{Q_0}$$

จากนั้นจึงนำเอาดัชนีปริมาณผลผลิตข้างต้นไปคำนวณดัชนีผลิตภาพแรงงานและอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานดังสมการที่ (1) และ (2) ตามลำดับ

2.2 อิทธิพลของผลิตภาพแรงงานที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์อิทธิพลของผลิตภาพแรงงานที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งวัดโดยอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคล โดยจะครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2505-2550 ทั้งนี้เพื่อศึกษาว่าผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยในปัจจุบันอยู่ในระดับที่จะสามารถชดเชยการลดลงของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานและทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อไปได้หรือไม่ และเมื่อพิจารณาเป็นรายภาคการผลิต ภาคการผลิตใดบ้างที่ยังไม่อยู่ในฐานะที่จะสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศได้ แบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

$$gdp = \beta_0 + \beta_1 wa + \beta_2 lp + \mu$$

กำหนดให้ gdp คือ อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคล, wa คือ อัตราการเจริญเติบโตของสัดส่วนประชากรวัยแรงงาน, lp คือ อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงาน, β_1 คือ ค่าสัมประสิทธิ์ที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลเมื่ออัตราการเจริญเติบโตของประชากรวัยแรงงานเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 1 และ β_2 คือ

ค่าสัมประสิทธิ์ที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลเมื่ออัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงทั้งหมดครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2505-2550

อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวม (Ip) จะได้จากการคำนวณโดยอาศัยสมการที่ (1) และ (2) ข้างต้น โดยกำหนดให้ปริมาณผลผลิต (Q) วัดโดยผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริง และปริมาณแรงงาน (L) วัดโดยกำลังแรงงาน ทั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์ β_1 และ β_2 จะทำให้สามารถคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมแรงงานขั้นต่ำที่ประเทศต้องการเพื่อชดเชยการลดลงของอัตราการเจริญเติบโตของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานและทำให้ประเทศยังคงมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลที่เป็นบวกต่อไป ซึ่งค่าดังกล่าวจะถูกนำมาพิจารณา ร่วมกับอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมที่เป็นอยู่ของประเทศไทยเพื่อวิเคราะห์โอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

ผลลัพธ์และการอภิปรายผล

อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมแสดงดังปรากฏในตารางที่ 3 ซึ่งจากตารางพบว่า ในภาพรวมประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ.2543-2552 เพียงร้อยละ 1.36 ต่อปี โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับร้อยละ 2.78 ต่อปี ซึ่งถือว่ามีความผันผวนค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยเป็นรายปี พบว่าปี พ.ศ.2543 เป็นปีที่ประเทศไทยมีอัตราเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุดที่ร้อยละ 5.69 ต่อปี แต่ในปีถัดไปกลับมีค่าติดลบร้อยละ -2.80 ก่อนจะมีสูงอีกครั้งที่ร้อยละ 5.62 ต่อปี ในปี พ.ศ.2545 จากนั้นอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยมีค่าต่ำกว่าร้อยละ 1 ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ.2546-2547 และมีค่าติดลบร้อยละ -0.37 ต่อปี ในปี พ.ศ. 2548 ก่อนที่มีค่าสูงขึ้นอีกครั้งเป็นร้อยละ 3.16 ต่อปี ในปี พ.ศ.2549 จากนั้นอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจาก

ร้อยละ 1.86 ต่อปี ในปี พ.ศ.2550 เป็นร้อยละ 0.44 ต่อปี ในปี พ.ศ.2551 และติดลบ ร้อยละ -1.38 ต่อปี ในปี พ.ศ.2552

เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคการผลิต พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วภาคเกษตรกรรมกลับเป็น ภาคที่มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานสูงที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 2.13 ต่อปี และมีความผันผวนของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับสูงเช่นเดียวกัน โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงถึงร้อยละ 4.79 ต่อปี ทั้งนี้ ภาคเกษตรกรรมมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับสูงในช่วงปี พ.ศ.2543-2544 ที่ร้อยละ 6.74 และ 4.79 ต่อปี ก่อนที่จะมีค่าติดลบที่ร้อยละ -2.44 ต่อปี ในปี พ.ศ.2545 จากนั้นในปี พ.ศ.2546 อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีค่าสูงสุดที่ ร้อยละ 13.10 ต่อปี และนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา ภาคเกษตรกรรมมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับต่ำมาโดยตลอด โดยมีอัตราการเจริญเติบโต อยู่ระหว่างร้อยละ -1.74 ถึง 1.32 ต่อปี เท่านั้น

เมื่อพิจารณาตามภาคการผลิตย่อยในภาคเกษตรกรรมพบว่า ภาคการประมง มีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเท่ากับร้อยละ 3.80 ต่อปี อยู่ใน อันดับที่ 3 จากภาคการผลิตย่อยทั้ง 16 ภาค สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเกษตรกรรม ล่าสัตว์ และป่าไม้ ซึ่งเท่ากับร้อยละ 2.05 ต่อปี โดยอยู่ในอันดับที่ 7 จากภาคการผลิต ย่อยทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรกรรม ล่าสัตว์ และป่าไม้มีความผันผวนของอัตรา การเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานต่ำกว่าภาคการประมงเป็นอย่างมาก เห็นได้จาก การที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับร้อยละ 5.05 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของภาคการประมงซึ่งมีค่าสูงถึงร้อยละ 12.47 ต่อปี เป็นอย่างมาก นอกจากนี้เมื่อพิจารณา เฉพาะภาคเกษตรกรรม ล่าสัตว์ และป่าไม้ จะพบว่ามีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพ แรงงานในลักษณะที่ใกล้เคียงกับภาคเกษตรกรรมโดยรวมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้สาเหตุ มาจากการที่ภาคเกษตรกรรม ล่าสัตว์ และป่าไม้ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่ แท้จริงเกินกว่าร้อยละ 80 ของภาคเกษตรกรรมโดยรวม (สศช. 2553) และมีจำนวน แรงงานเกินกว่าร้อยละ 95 ของภาคเกษตรกรรมโดยรวมนั่นเอง (ธนาคารแห่งประเทศไทย 2553)

ตารางที่ 3: อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงาน (ร้อยละ)

ภาคการผลิต	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
รวมทุกภาค	5.69	-2.80	5.62	0.49	0.74	-0.27	3.16	1.86	0.44	-1.38	1.36	2.78
เกษตรกรรม	6.74	4.79	-2.44	13.10	-0.61	-1.74	1.32	-0.09	0.75	-0.54	2.13	4.79
α1	6.42	6.29	-2.32	13.15	-1.84	-2.51	0.45	0.38	1.37	-0.88	2.05	5.05
α2	26.97	-16.94	-2.04	16.72	8.73	-1.71	8.37	0.59	5.46	-8.17	3.80	12.47
อุตสาหกรรม	-2.28	-4.59	3.23	4.26	2.31	2.77	6.02	4.34	4.84	-4.19	1.67	3.89
i1	37.91	-4.14	19.67	-2.05	-15.74	-18.53	-12.39	3.31	25.28	21.13	5.44	19.41
i2	-2.55	-4.40	4.38	5.41	4.58	3.01	7.20	4.01	6.87	-3.79	2.47	4.38
i3	11.63	19.48	16.24	-2.38	0.49	-1.11	4.94	9.53	-0.65	4.87	6.30	7.66
i4	-16.83	-8.79	-2.97	-2.41	-3.15	3.17	3.46	2.54	-8.43	-3.91	-3.73	6.33
บริการ	2.28	-3.06	2.20	-1.38	0.93	2.47	5.07	2.33	-2.20	-5.21	0.34	3.17
s1	0.42	-8.04	-3.22	-2.13	-1.69	4.42	4.22	3.77	-1.68	-7.09	-1.10	4.41
s2	6.03	-1.28	-1.89	-9.25	6.55	-1.92	13.71	1.31	0.04	-8.96	0.44	7.01
s3	10.54	2.44	6.18	-1.14	2.53	4.01	9.28	7.14	-5.85	-4.37	3.08	5.52
s4	-0.74	-9.45	21.63	9.70	9.07	1.49	-3.90	4.93	-1.99	4.09	3.48	8.66
s5	-0.87	-1.40	3.70	-6.10	-4.83	1.49	1.53	-3.19	0.39	-2.07	-1.14	3.04
s6	-2.94	12.06	10.32	4.99	-1.00	-7.10	-4.92	-4.69	-2.44	0.93	0.52	6.56
s7	2.69	-5.21	4.45	-0.80	-2.36	5.56	3.34	9.10	-2.97	-5.18	0.86	4.87
s8	-6.18	-5.50	2.26	-12.04	-3.83	0.94	7.03	-1.07	-7.99	-0.39	-2.68	5.55
s9	10.74	-3.99	4.43	2.58	5.68	4.53	1.88	-6.08	-8.97	-1.42	0.94	6.00
s10	7.87	-15.85	9.05	-6.38	8.62	-0.01	6.34	-1.79	8.65	-6.89	0.96	8.61

หมายเหตุ: α1 หมายถึง ภาคเกษตรกรรม ลำสัตว์ และป่าไม้ α2 หมายถึง ภาคการประมง i1 หมายถึง ภาคการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน i2 หมายถึง ภาคอุตสาหกรรมการผลิต i3 หมายถึง ภาคการไฟฟ้า ก๊าซ และประปา i4 หมายถึง ภาคการก่อสร้าง s1 หมายถึง ภาคการค้าส่งและค้าปลีก s2 หมายถึง ภาคการโรงแรมและภัตตาคาร s3 หมายถึง ภาคการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และคมนาคม s4 หมายถึง ภาคการเงินการธนาคาร s5 หมายถึง ภาคการค้าส่งหริมาตรพ์ ธุรกิจให้เช่า และธุรกิจอื่นๆ s6 หมายถึง ภาคการบริหารราชการแผ่นดิน s7 หมายถึง ภาคการศึกษา s8 หมายถึง ภาคการบริการสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ s9 หมายถึง ภาคการบริการสังคม ชุมชน และส่วนบุคคล และ s10 หมายถึง ภาคบริการคนรับใช้

ภาคอุตสาหกรรมมีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเท่ากับร้อยละ 1.67 ต่อปี และมีอัตราการเจริญเติบโตเป็นบวกอย่างต่อเนื่องมาตลอดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2551 โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ 2.31-6.02 ต่อปี ก่อนจะมีค่าติดลบที่ร้อยละ -4.19 ในปี พ.ศ.2552 อย่างไรก็ตาม หากไม่รวมผลิตภาพแรงงานในภาคการก่อสร้างซึ่งมีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในช่วงเวลาที่ทำศึกษาค่ำที่สุดในบรรดาภาคการผลิตทั้ง 16 ภาค โดยมีค่าติดลบคิดเป็นร้อยละ -3.73 ต่อปี จะทำให้ภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานสูงถึงร้อยละ 3.39 ต่อปี นอกจากนี้ยังพบว่าภาคอุตสาหกรรมมีความผันผวนของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานที่ไม่สูงมากนักโดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคิดเป็นร้อยละ 3.89 ต่อปี อีกด้วย เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคการผลิตย่อยในภาคอุตสาหกรรม พบว่าภาคการไฟฟ้า ก๊าซ และประปา มีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานสูงสุดในภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งในบรรดาภาคการผลิตทั้ง 16 ภาค โดยค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตสูงถึงร้อยละ 6.30 ต่อปี และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับร้อยละ 7.66 ต่อปี ซึ่งได้ถือว่ามีค่าความผันผวนของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่สูงพอสมควร

ภาคการทำเหมืองแร่และเหมืองหินเป็นหนึ่งในภาคการผลิตที่มีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในอัตราที่สูง โดยสูงถึงร้อยละ 5.44 ต่อปี จัดเป็นอันดับที่ 2 จากภาคการผลิตย่อยทั้ง 16 ภาค อย่างไรก็ตาม ภาคการทำเหมืองแร่เหมืองหินก็มีความผันผวนของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่สูงมากเช่นกัน โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงถึงร้อยละ 19.41 ต่อปี ซึ่งสูงที่สุดในบรรดาภาคการผลิตทั้ง 16 ภาค นอกจากนี้จะเห็นว่า ภาคอุตสาหกรรมการผลิตก็มีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานที่ค่อนข้างสูงเช่นเดียวกัน โดยมีค่าเท่ากับร้อยละ 2.47 ต่อปี จัดเป็นอันดับที่ 6 จากภาคการผลิตทั้งหมด อีกทั้งยังมีความผันผวนในระดับที่ไม่สูงมากนัก โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเท่ากับร้อยละ 4.38 ต่อปี สำหรับภาคการก่อสร้าง นอกจากจะมีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานต่ำที่สุดแล้ว ยังพบว่ามีความผันผวนของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานสูงในระดับที่สูงมาก โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับร้อยละ 6.33 ต่อปี อีกด้วย

ภาคบริการของประเทศไทยเป็นภาคที่มีผลิตภาพแรงงานต่ำที่สุดในบรรดาภาคการผลิตทั้ง 3 ภาค โดยมีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเพียงร้อยละ 0.34 ต่อปี และมีความผันผวนของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่ค่อนข้างสูง โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับร้อยละ 3.17 ต่อปี เมื่อพิจารณาเป็นรายปี พบว่าภาคบริการมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเป็นบวกและลบสลับกันไปในช่วงปี พ.ศ.2543-2547 จากนั้นมีค่าเป็นบวกในช่วงปี พ.ศ.2547-2550 ก่อนที่จะมีติดลบมาตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 เป็นต้นมา เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคการผลิตย่อย พบว่ามีเพียงภาคการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และคมนาคม และภาคการเงินการธนาคาร เท่านั้น ที่มีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเกินกว่าร้อยละ 1 ต่อปี โดยภาคการเงินการธนาคาร มีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเท่ากับร้อยละ 3.48 จัดอยู่ในอันดับที่ 4 ของภาคการผลิตย่อยทั้งหมด และภาคการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และคมนาคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 3.08 ต่อปี จัดอยู่ในอันดับที่ 5 ของภาคการผลิตย่อยทั้งหมด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาคการเงินการธนาคารจะมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าภาคการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และคมนาคม ภาคการเงินการธนาคารก็มีความผันผวนของผลิตภาพแรงงานสูงกว่าด้วยเช่นกัน โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานสูงถึงร้อยละ 8.66 ต่อปี ในขณะที่ภาคการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และคมนาคม มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพียงร้อยละ 5.52 ต่อปี เท่านั้น

ภาคบริการคนรับใช้ ภาคการบริการสังคม ชุมชน และส่วนบุคคล ภาคการศึกษา ภาคการบริหารราชการแผ่นดิน และภาคการโรงแรมและภัตตาคาร มีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในช่วงปี พ.ศ.2543-2552 เท่ากับร้อยละ 0.96 0.94 0.86 0.52 และ 0.44 ต่อปี อยู่ในอันดับที่ 8 9 10 11 และ 12 ของภาคการผลิตย่อยทั้ง 16 ภาค ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ภาคการศึกษามีความผันผวนของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานต่ำที่สุดในบรรดาภาคการผลิตทั้ง 5 ภาคที่กล่าวมา โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเท่ากับร้อยละ 4.87 ต่อปี ตามมาด้วยภาคการบริการสังคม ชุมชน และส่วนบุคคล ภาคการบริหารราชการแผ่นดิน ภาคการโรงแรมและภัตตาคาร และภาคบริการคนรับใช้ ซึ่งมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับร้อยละ 6.00 6.56 7.01 และ 8.61 ต่อปี ตามลำดับ สำหรับ

ภาคการผลิตที่เหลือได้แก่ ภาคการค้าส่งและค้าปลีก ภาคการค้าอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า และธุรกิจอื่นๆ และภาคการบริการสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ ล้วนแล้วแต่มีค่าเฉลี่ยของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานติดลบทั้งสิ้น โดยมีค่าเท่ากับร้อยละ -1.10-1.14 และ -2.68 ต่อปี อยู่ในอันดับที่ 13 14 และ 15 จากภาคการผลิตย่อยทั้ง 16 ภาค ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยในรายภาคการผลิตข้างต้น ทั้งภาคการผลิตโดยรวมและภาคการผลิตย่อย สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ของผลิตภาพแรงงานของประเทศไทย ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์โอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป ทั้งนี้ การที่จะสามารถใช้ผลิตภาพแรงงานในการวิเคราะห์โอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้อย่างถูกต้อง จำเป็นต้องทราบอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานที่ประเทศไทยต้องการเพื่อให้สามารถชดเชยการลดลงของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานได้เสียก่อน ซึ่งค่าดังกล่าวสามารถคำนวณได้จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานและอัตราการเจริญเติบโตของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานที่มีต่ออัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคล ดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4: ผลการวิเคราะห์การถดถอย

Variable	Coefficient	Std. Error	Standardized Coefficient	P-Value	Variance Inflation Factor
constant	0.052	0.201	-	0.798	-
wa	1.468*	0.310	0.142	0.000	1.003
lp	0.950*	0.029	0.977	0.000	1.003

Observations = 46, F-stat for overall significance = 538.24*, P-value for overall significance = 0.000

Standard error of the estimate = 0.704, Adjusted R-square = 0.960

- หมายเหตุ: 1. ตัวแปรตามคืออัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคล (gdp).
 2. *หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05.
 3. ตัวแปรอิสระคืออัตราการเจริญเติบโตของสัดส่วนประชากรวัยแรงงาน (wa) และอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงาน (lp)

ข้อมูลในตารางที่ 4 ชี้ให้เห็นว่าสมการถดถอยโดยรวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถอธิบายความแปรผันในอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลได้ถึงร้อยละ 96 เห็นได้จากการที่มีค่าสัมประสิทธิ์การกำหนดที่ปรับค่าแล้วสูงถึง 0.960 นั่นเอง นอกจากนี้ยังไม่พบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรอิสระ หรือ Multi-Collinearity เกิดขึ้นในการวิเคราะห์การถดถอย ซึ่งเห็นได้จากการที่ค่า Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัว มีค่าใกล้เคียง 1 เป็นอย่างมากนั่นเอง ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าสมการที่ได้นั้นมีเหมาะสมที่จะใช้ในการวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่าทั้งอัตราการเจริญเติบโตของสัดส่วนประชากรวัยแรงงาน และอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศแล้วแต่มีอิทธิพลทางบวกต่ออัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลของประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 1.468 และ 0.950 ตามลำดับ ซึ่งจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยทั้งสอง ทำให้สามารถสรุปได้ว่า หากอัตราการเจริญเติบโตของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานและอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลของประเทศไทยเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 1.468 และ 0.950 ตามลำดับ นั่นเอง อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐานแล้ว (Standardized Coefficient) จะพบว่าอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมีอิทธิพลต่ออัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลมากกว่าอัตราการเจริญเติบโตของสัดส่วนประชากรวัยแรงงาน จากการที่มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐานแล้วสูงกว่า นั่นเอง

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยข้างต้นทำให้สามารถคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่ต้องการเพื่อชดเชยการลดลงของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานที่กำลังจะเกิดขึ้น เพื่อในประเทศไทยยังคงรักษาการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลได้ต่อไป ทั้งนี้จากการคำนวณ พบว่าประเทศไทย

ต้องการการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเกินกว่าร้อยละ 1.55 หากสัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลงร้อยละ 1 จึงจะสามารถรักษาการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลได้ ทั้งนี้จากการคาดประมาณของสหประชาชาติ (UN 2010) สัดส่วนประชากรวัยแรงงานของประเทศจะลดลงเหลือร้อยละ 65.6, 63.6, 61.6 และ 59.9 ในปี พ.ศ.2558, 2563, 2568 และ 2573 ตามลำดับ ดังนั้นเท่ากับว่าประเทศไทยต้องมีการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเกินกว่าร้อยละ 2.17 (คิดเป็นร้อยละ 0.43 ต่อปี) ในช่วงปี พ.ศ.2553-2558 ร้อยละ 3.10 (คิดเป็นร้อยละ 0.62 ต่อปี) ในช่วงปี พ.ศ.2558-2563 ร้อยละ 3.10 (คิดเป็นร้อยละ 0.62 ต่อปี) ในช่วงปี พ.ศ.2563-2568 และร้อยละ 2.64 (คิดเป็นร้อยละ 0.53 ต่อปี) ในช่วงปี พ.ศ.2568-2573 จึงจะสามารถรักษาการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลได้

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ของอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยในปัจจุบันและอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานที่ประเทศไทยต้องการเพื่อรักษาอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคล (หรืออีกนัยหนึ่งคือ มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นของประชาชนในประเทศนั่นเอง) ภายใต้การลดลงของสัดส่วนประชากรวัยแรงงาน พบว่าประเทศไทยยังคงมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดี เนื่องจากอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยต่อปีของประเทศไทยยังถือว่าอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานที่ต้องการ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเป็นรายภาคการผลิต จะพบว่า มีเพียงภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมที่ถือได้ว่ามีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่สูงเพียงพอ ในขณะที่อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในภาคบริการยังอยู่ในระดับที่ต่ำเกินไป และเมื่อพิจารณาเป็นรายภาคการผลิตย่อย จะพบว่า มีเพียงภาคเกษตรกรรม ล่าสัตว์ และป่าไม้ ภาคอุตสาหกรรมการผลิต ภาคการไฟฟ้า ก๊าซ และประปา ภาคการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และคมนาคม และภาคการเงิน การธนาคาร ที่ถือได้ว่ามีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่สูงเพียงพอ

สำหรับภาคการประมงและภาคการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน แม้ว่าจะมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานโดยเฉลี่ยในระดับสูง แต่ก็มีคามผันผวนสูงมากเช่นกัน ทำให้ไม่น่าจะเป็นข้อได้เปรียบของประเทศไทยได้อย่างมีเสถียรภาพ ในขณะที่อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในภาคการผลิตย่อยที่เหลือไม่น่าจะสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศไทยได้มากนัก เนื่องจากส่วนหนึ่งมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานติดลบ ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งก็มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่เพียงพอที่จะชดเชยการลดลงของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานได้เท่านั้น

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากการคำนวณอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2543-2552 ทำให้สามารถสรุปได้ว่าประเทศไทยยังมีโอกาสในการสร้างการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นของประชาชนในประเทศ แม้ว่าสัดส่วนประชากรวัยแรงงานของประเทศไทยกำลังจะลดลงหลังจากปี พ.ศ.2553 เป็นต้นไป ทั้งนี้เนื่องจากโดยเฉลี่ยแล้วประเทศไทยยังมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่สูงเพียงพอที่จะสร้างอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศที่แท้จริงต่อบุคคลได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่น่าจะเป็นปัญหาสำคัญซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวอยู่หลายประการ ประการแรกคือการที่มีเพียงภาคเกษตรกรรม ล่าสัตว์ และป่าไม้ ภาคอุตสาหกรรมการผลิต ภาคการไฟฟ้า ก๊าซ และประปา ภาคการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และคมนาคม และภาคการเงินการธนาคารเท่านั้น ที่มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานสูงเกินกว่าอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานขั้นต่ำในระดับที่น่าพึงพอใจ ในขณะที่ภาคการประมงและภาคการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน แม้ว่าจะมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานโดยเฉลี่ยในระดับสูง แต่ก็มีคามผันผวนสูงเกินไป และภาคการผลิตอื่นๆ ก็มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่ใกล้เคียงหรือต่ำกว่าอัตราขั้นต่ำเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังพบว่าผลิตภาพแรงงานในภาคบริการโดยเฉลี่ยยังอยู่ในระดับที่ต่ำมาก โดยส่วนใหญ่มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานต่ำกว่าหรือใกล้เคียงกับอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานขั้นต่ำ ลักษณะดังกล่าวจะทำให้เกิดความเสียหายต่อโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว เนื่องจาก ภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยซึ่งปัจจุบันเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงานมีแนวโน้มที่จะสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวจากการที่มีต้นทุนแรงงานสูงขึ้น ดังนั้นจึงไม่สามารถพึ่งพาการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในภาคอุตสาหกรรมได้ในระยะยาวแม้ว่าในปัจจุบันจะมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่สูงก็ตาม จากข้อสรุปดังกล่าว ภาครัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางยกระดับผลิตภาพแรงงานในภาคการผลิตที่ยังมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคบริการซึ่งจะเป็นภาคการผลิตหลักของประเทศในยามที่ภาคอุตสาหกรรมสูญเสียความได้เปรียบให้แก่ประเทศคู่แข่ง นอกจากนี้ ภาคเกษตรกรรม ลำสัตว์ และป่าไม้ ควรได้รับการส่งเสริมเพื่อยกระดับผลิตภาพแรงงานให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นภาคการผลิตที่มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานในระดับที่สูง ถือได้ว่ามีศักยภาพในการแข่งขัน ดังนั้นหากภาครัฐดำเนินการส่งเสริมได้อย่างเหมาะสม จะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคเกษตรกรรม และจะนำมาซึ่งมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นของแรงงานในภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นภาคที่มีแรงงานมากที่สุดในประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. 2553. “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำและการบังคับใช้ (ตั้งแต่ พ.ศ.2516-2536)”. เว็บไซต์สำนักงานแรงงานจังหวัดศรีสะเกษ. สืบค้น 17 กรกฎาคม 2553 จาก http://www.labour.sisaket.org/wage_minimum_rate.php.
- คณะกรรมการค่าจ้าง. 2552. ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการค่าจ้าง, กระทรวงแรงงาน.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2553. “การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร”. เว็บไซต์ธนาคารแห่งประเทศไทย. สืบค้น 15 เมษายน 2553 จาก <http://www.bot.or.th/Thai/Statistics/EconomicAndFinancial/RealSector/Pages/Index.aspx#>.
- รัตติยา ภูลอบ. 2546. “ผลของทุนรัฐบาลและทุนเอกชนที่มีต่อผลิตภาพแรงงานของประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สศช. (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ). 2553. “Quarterly Gross Domestic Product”. เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้น 15 เมษายน 2553 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=95>.
- BLS (Bureau of Labor Statistics). 2009. “BLS Handbook of Methods: Chapter 11 Industry Productivity Measures”. Bureau of Labor Statistics Website. Retrieved November 12, 2009 from http://www.bls.gov/opub/hom/homch11_a.htm.
- Chadha, N.K. 2008. Longevity and Labor Productivity: Experience from Ageing Asia. Tokyo: Asian Productivity Organization.
- Chansarn, S. 2009. “Labor Productivity and Standard of Living: Empirical Study for East and South-East Asian Countries”. Paper presented at The 6th International Postgraduate Research Conference, Bangkok, June 17-19, 2009.

- Choudhry, M.T. 2009. Determinants of Labor Productivity: an Empirical Investigation of Productivity Divergence. The Netherlands: University of Groningen.
- Diewert, E.W., H. Mizobuchi and K. Nomura. 2009. On Measuring the Productivity and the Standard of Living in Japan, 1955-2006. KEO Discussion Paper, No. 115.
- Duryea, S. and C. Pages. 2002. Human Capital Policies: What They Can and Cannot Do for Productivity and Poverty Reduction in Latin America. Inter-American Development Bank, Research Department Working Paper Series 468.
- Fisher, T. and D. Hostland. 2002. "The Long View: Labor Productivity, Labor Income and Living Standards in Canada". The Review of Economic Performance and Social Progress 2002.2.
- Jajri, I. and R. Ismail. 2009. "Technical Progress and Labor Productivity in Small and Medium Scale Industry in Malaysia". European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences 15: 199-208.
- Johnson, P. 2002. "The Impact of Ageing: The Supply of Labor and Human Capital". Page 111-130 in Economic Policy for Ageing Society, edited by H. Siebert. Berlin: Springer.
- Knapp, D. 2007. "The Influence of Health on Labor Productivity: An Analysis of European Conscript Data". A Senior Honor Thesis, Department of Economics, Ohio State University.
- Prskawetz, A., T. Fent, and R. Guest. 2008. "Workforce Aging and Labor Productivity: The Role of Supply and Demand for Labor in the G7 Countries". Population and Development Reviews 34: 298-323.
- Ramstetter, E.D. 2004. "Labor Productivity, Wages, Nationality, and Foreign Ownership Shares in Thai Manufacturing, 1996-2000". Journal of Asian Economics 14(6): 861-884.

- Razzak, W. and J. Timmins. 2007. Education and Labor Productivity in New Zealand. Munich Personal RePEc Achieve Paper No. 1880.
- UN (United Nations). 1989. "International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, Rev.3". United Nations Statistics Division Website. Retrieved April 3, 2010 from <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?CI=2>,
- UN (United Nations). 2010. "World Population Prospect: The 2008 Revision Population Database". United Nations Population Division Website. Retrieved May 20, 2010 from <http://esa.un.org/unpp/index.asp?panel=1>,
- World Bank. 2009. World Development Indicators 2009 CD-Rom. Washington D.C.: The World Bank.

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่พะระวังทางประชากรกาญจนบุรี

เรวดี สุวรรณนพเก้า และ รศรินทร์ เกรย์

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาถึงระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีแบบองค์รวม และจำแนกตามองค์ประกอบ (ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพ ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม) 2) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีแบบองค์รวม และจำแนกตามองค์ประกอบดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิถึด้วยข้อมูลทุติยภูมิจากโครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี รอบ 3 (พ.ศ.2545) สำหรับเกณฑ์การแบ่งกลุ่มคุณภาพชีวิตเป็นระดับดี ปานกลาง และต่ำ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 3,550 คน หญิงมีสัดส่วนสูงกว่าชาย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุตอนต้น (60-69ปี) เป็นผู้มีคู่ จบระดับประถมศึกษา ไม่ได้ทำงาน และอาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นชนบท คุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่อยู่ในระดับดีสูงที่สุด (ร้อยละ 15.2) รองลงมาคือ คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว (ร้อยละ 14.4) ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (ร้อยละ 6.6) และด้านสุขภาพ (ร้อยละ 4.5) ตามลำดับ จากคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตองค์รวมพบว่า คุณภาพชีวิตองค์รวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 13.2 จากการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุโลจิสติก กับคุณภาพชีวิตในแต่ละด้าน และองค์รวม โดยเปรียบเทียบผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตดีกับต่ำ พบว่า การศึกษา และพื้นที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้าน กล่าวคือ ผู้สูงอายุยิ่งมีการศึกษาสูงโอกาสมีคุณภาพชีวิตดีก็สูงขึ้นไปด้วย ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นเมือง/กึ่งเมือง มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อยและผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะความเป็นชนบท

Quality of Life of Older Persons in Kanchanaburi Demographic Surveillance System

Rewadee Suwannopkiao and Rossarin Gray

ABSTRACT

This study aims to explore the quality of life of older persons in Kanchanaburi Province. It was measured as the composite index and quality of life components (family, health, economic security, and living standard and environment). The other objective is to investigate the relationship between population, economic and social characteristics and the quality of life of older persons. This research utilized secondary data from the Kanchanaburi Demographic Surveillance System, Round 3 (2002). Mean and standard deviation were used to categorize the quality of life into good, moderate and low levels. The analysis reveals that, among 3,550 people aged 60 years and over, females outnumbered males. Most were in early old age (60-69 years), unemployed, married, completed elementary education and lived in rural areas. Considering the good level of all components of quality of life, living standard and environment was highest (15.2 percent), followed by family (14.4 percent), economic security (6.6 percent) and health (4.5 percent) respectively. Considering quality of life as a whole, the good level constituted 13.2 percent. The multinomial logistic regression analyzed the relationship between each component and quality of life by comparing the good level with the low level. The results show that education and area of residence were significantly related to quality of life in all components. The elderly with higher education and who lived in urban/semi-urban areas had higher chances to have better quality of life than those with lower education and living in rural areas.

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ฟ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี

เรวดี สุวรรณพเก้า และ รศรินทร์ เกรย์¹

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงอย่างมากที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เปราะบาง และต้องการความพึงพิงสูง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลประชากรของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2503 2523 และ 2543 มีประชากรผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 1.2 ล้านคน 2.4 ล้านคน และ 5.7 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมด ร้อยละ 4.6, 5.4 และ 9.5 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ มปปก; มปปข; มปปค.) และจากการคาดประมาณประชากรในปี พ.ศ.2563 ประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มจำนวนเป็น 10.9 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดร้อยละ 16.8 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม 2549) และยังพบอีกว่าปัจจุบันนี้อายุคาดเฉลี่ยที่อายุ 60 ปีของผู้ชายอยู่ที่ 19.4 และผู้หญิงอยู่ที่ 21.9 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม 2553) เป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ว่า อายุที่คาดหมายว่าจะเหลืออยู่นี้ ผู้สูงอายุจะมีคุณภาพชีวิตเป็นเช่นไร ในช่วงชีวิตที่ยังเหลืออยู่

สำหรับคุณภาพชีวิตนั้นสามารถวัดได้เป็นองค์รวม (Composite index) หรือ จำแนกตามองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ทั้งนี้คุณภาพชีวิตด้านวัตถุวิสัย สามารถวัดได้จากความมีสุขภาพดี ไม่เจ็บไม่ป่วย สามารถปฏิบัติกิจกรรมประจำวันได้ โดยไม่เป็นภาระใคร เช่น การอาบน้ำ การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การขับถ่าย เป็นต้น (Bond and Lunne 2004; พนิษฐา 2537) ทั้งนี้ภาวะทางสุขภาพ ยังสามารถประเมินได้จากการดูแลตัวเอง เช่น การออกกำลังกาย รวมถึงการไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการบริโภคสิ่งที

¹ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

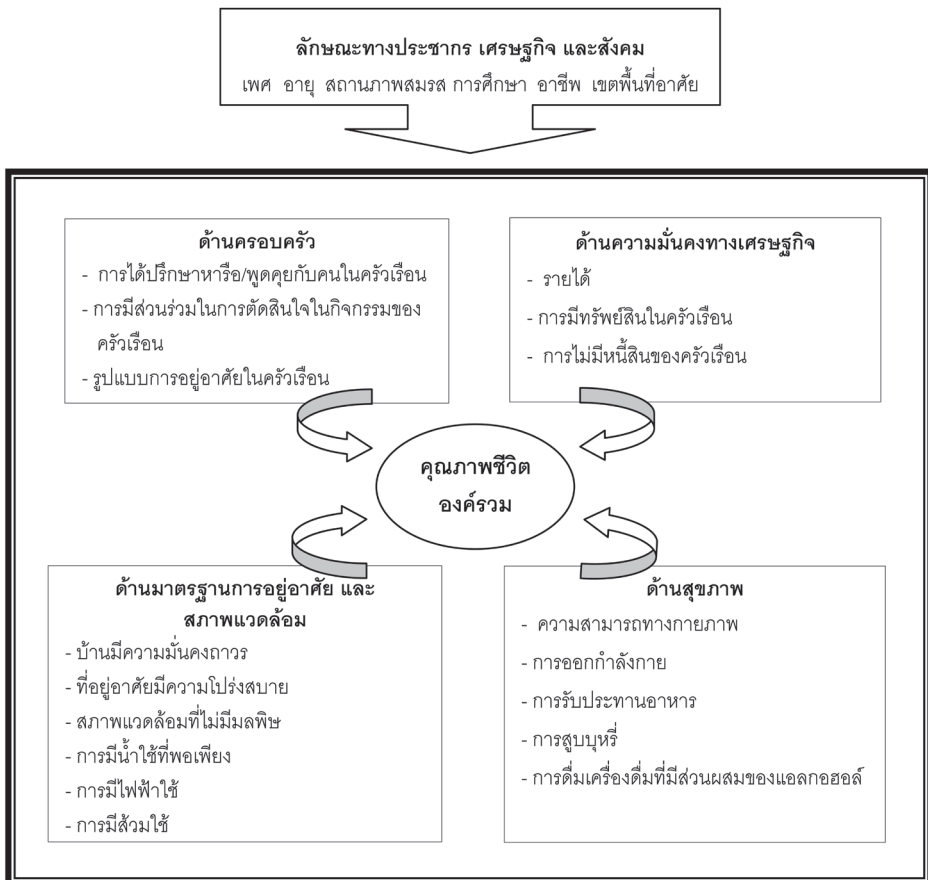
เป็นโทษต่อร่างกาย เช่น การดื่มสุรา การสูบบุหรี่ เป็นต้น สภาพเศรษฐกิจเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่ใช้ในการประเมินคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พิจารณาจากรายได้ ความพอเพียงของรายได้ ทรัพย์สินอื่นๆ ที่แสดงถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Bond and Lunne 2004; พนิษฐา 2537; ศรีเมือง และคณะ 2552) ครอบครัวเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ พบว่าการที่ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น กล่าวคือ ครอบครัวที่สมาชิกของครอบครัวมีความสัมพันธ์กันดี เข้าอกเข้าใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีด้วยเช่นกัน (ศรีเมือง และคณะ 2552) นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนมากกว่าโอกาสจะมีคุณภาพชีวิตดีมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่น้อยรุ่นกว่า เนื่องจากการได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน ด้านสิ่งของ (อาหารและเสื้อผ้า) และทางด้านจิตใจ (การเยี่ยมเยียน) จากบุตรมากกว่า (กุศล 2552) ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเป็นอีกองค์ประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การมีบ้านที่มั่นคง ไม่ทรุดโทรม รวมถึงการมีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน และการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีไม่ถูกรบกวนด้วย ขยะ ฝุ่น กลิ่น เสียง น้ำ เป็นต้น (Bond and Lunne 2004; พนิษฐา 2537; ศรีเมือง 2547) นอกจากนี้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุยังมีความแตกต่างกัน ขึ้นกับคุณลักษณะทางปัจเจกบุคคลของผู้สูงอายุด้วย ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และเขตพื้นที่อาศัย (อุมาพร 2535; ประภาพร 2536; พนิษฐา 2537; ศรีเมือง และคณะ 2552)

การศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุครั้งนี้ ศึกษาประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เนื่องจากกาญจนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายด้านพื้นที่ ประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว ผนวกกับประชากรสูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีก็มีแนวโน้มสูงเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับภาพรวมของประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ.2543 สัดส่วนของผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 9.7 และเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 10.2 และ 11.0 ในปี พ.ศ.2545 และ 2547 ตามลำดับ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม 2548) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นองค์รวม และแต่ละองค์ประกอบว่าเป็นเช่นไร และมีความแตกต่างกันหรือไม่ ตามคุณลักษณะทางประชากรของผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการทดสอบความแตกต่างระหว่าง คุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับคุณภาพชีวิตองค์รวม และคุณภาพชีวิตในแต่ละด้านที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตองค์รวม (ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพ ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม) (แผนภาพที่ 1)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เพื่อศึกษาถึงคุณภาพชีวิตด้านวัตถุวิสัย (Objective) ของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากโครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี รอบที่ 3 (พ.ศ.2545) ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นการศึกษาแบบเฝ้าระวังทางประชากร (Demographic Surveillance System) ครอบคลุม 100 หมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ทำการสำรวจข้อมูลทั้งหมด 5 รอบ (พ.ศ.2543-2547) สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลรอบที่ 3 (พ.ศ.2545) เนื่องจากมีข้อมูลตรงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาสมบูรณ์มากที่สุดจากทั้ง 5 รอบ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม 2546)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี ในปี พ.ศ.2545 จำนวนทั้งสิ้น 3,550 คน เป็นเพศชาย 1,597 คน และ เพศหญิง 1,953 คน

ตัวแปรและระดับการวัด

เนื่องด้วยวิธีการคำนวณหาค่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการศึกษานี้ ได้ประยุกต์จากสูตรของ UNDP ที่ใช้ในการคำนวณค่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index : HDI) ดังนั้นตัวชี้วัดแต่ละตัวที่ใช้ประเมินคุณภาพชีวิตในแต่ละด้าน จำเป็นต้องมีค่าคะแนนเพื่อสามารถนำมาเข้าสู่ตรในการคำนวณหาค่าคุณภาพชีวิตได้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ และระดับการวัด ของตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในแต่ละด้าน

ตัวชี้วัด	ระดับการวัด (คะแนน)	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านครอบครัว			
1.1 การได้ปรึกษาหารือ/ พูดคุยกับคนในครัวเรือน	1 = ปรึกษา/พูดคุย	1,306	36.8
	0 = ไม่ปรึกษา/พูดคุย	2,244	63.2
1.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกิจกรรมของครัวเรือน	1 = มีส่วนร่วม	862	24.3
	0 = ไม่มีส่วนร่วม	2,688	75.7
1.3 รูปแบบการอยู่อาศัยในครัวเรือน ²	2 = ครอบครัวยุ 3 รุ่น หรือมากกว่า	2,003	56.4
	1 = ครอบครัวยุ 2 รุ่น	864	24.4
	0 = ครอบครัวยุ 1 รุ่น	683	19.2
2. ด้านสุขภาพ			
2.1 ความสามารถทางกายภาพ (การกิน การขับถ่าย และการอาบน้ำแต่งตัว)	2= ทำได้ทุกอย่าง โดยไม่มีปัญหา	3,532	99.5
	1= มีปัญหาในการทำ 1 อย่าง	10	0.3
	0= มีปัญหาในการทำ 2 อย่าง หรือมากกว่า	8	0.2

² ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในครัวเรือน โดยจัดประเภทครอบครัวตามโครงสร้างการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดยแบ่งครอบครัวเป็น 3 แบบ ดังนี้

- 1) ครอบครัวยุ 3 รุ่น หมายถึง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีคน 3 รุ่น ได้แก่ ผู้สูงอายุ อาศัยอยู่กับลูกและหลาน หรืออาศัยอยู่กับพ่อแม่และลูก หรืออาศัยอยู่กับพ่อแม่และหลาน หรือรวมคนอื่นๆ ด้วย เช่น เพื่อน หรือญาติ เป็นต้น
- 2) ครอบครัวยุ 2 รุ่น หมายถึง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีคน 2 รุ่น ได้แก่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูก หรือกับพ่อแม่ หรืออยู่กับหลาน
- 3) ครอบครัวยุ 1 รุ่น หมายถึง ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวคนเดียว หรืออยู่กับคู่สมรสเท่านั้น หรืออยู่กับคนรุ่นเดียวกันหรืออื่นๆ เช่น เพื่อน ญาติ ลูกจ้าง เป็นต้น

ตัวชี้วัด	ระดับการวัด (คะแนน)	จำนวน	ร้อยละ
2.2 การออกกำลังกาย (นอกเหนือจากการออกกำลังกาย ในการประกอบอาชีพ)	1 = ออกกำลังกาย	286	8.1
	0 = ไม่ออกกำลังกาย	3,264	91.9
2.3 การรับประทานอาหาร (พิจารณาจากการรับประทานอาหาร รสจัด อาหารสุกๆ ดิบๆ และ อาหารจานด่วน)	2 = ไม่บริโภคเลย	2,510	70.7
	1 = บริโภค 1 อย่าง	982	27.7
	0 = บริโภค 2 อย่าง หรือมากกว่า	58	1.6
2.4 การสูบบุหรี่	3 = ไม่สูบเลย	2,471	69.6
	2 = สูบอาทิตย์ละ 1 วัน/ นานๆ ครั้ง	35	1.0
		19	0.5
	1 = สูบอาทิตย์ละ 2-4 วัน	1,025	28.9
	0 = สูบอาทิตย์ละ 5-7 วัน		
2.5 การดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของ แอลกอฮอล์ (เบียร์ เหล้า และยาตอง)	3 = ไม่ดื่มเลย	2,648	74.6
	2 = ดื่มอาทิตย์ละ 1 วัน/ นานๆ ครั้ง	597	16.8
		66	1.9
	1 = ดื่ม อาทิตย์ละ 2-4 วัน	239	6.7
	0 = ดื่ม อาทิตย์ละ 5-7 วัน		
3. ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ			
3.1 รายได้ (รายได้ต่อปีที่เกิดจากการทำงาน ทั้งงานหลักและงานรอง ของตัวผู้สูงอายุเอง โดยพิจารณาจากการมีรายได้ทั้งหมด โดยไม่หักค่าใช้จ่าย)	5 = 100,000 บาทขึ้นไป	56	1.6
	4 = 50,001-100,000 บาท	80	2.3
	3 = 30,001-50,000 บาท	139	3.9
	2 = 10,001-30,000 บาท	284	8.0
	1 = ต่ำกว่า 10,001 บาท	176	5.0
	0 = ไม่มีรายได้เป็นของตนเอง	2,815	79.3
3.2 ทรัพย์สินในครัวเรือน (1. รถเก๋ง/รถปิคอัพ/ รถกระบะ/รถตู้ 2. เครื่องปรับอากาศ 3 เครื่องซักผ้า 4. เครื่องเสียง/สเตอริโอ และ 5. ไมโครเวฟ)	3 = มีครบทุกอย่าง	20	0.6
	2 = มี 3-4 อย่าง	230	6.5
	1 = มี 1-2 อย่าง	1,630	45.9
	0 = ไม่มีเลย	1,670	47.0
3.3 หนี้สินของครัวเรือน	5 = ไม่มีหนี้สิน	1,514	42.6
	4 = ต่ำกว่า 10,001 บาท	513	14.5
	3 = 10,001-30,000 บาท	646	18.2
	2 = 30,001-50,000 บาท	258	7.3
	1 = 50,001-100,000 บาท	276	7.8
	0 = 100,000 บาทขึ้นไป	343	9.7

ตัวชี้วัด	ระดับการวัด (คะแนน)	จำนวน	ร้อยละ
4. ด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม			
4.1 ความมั่นคงถาวรของบ้าน	1 = มั่นคงถาวร	3,048	85.9
	0 = ไม่มั่นคงถาวร	502	14.1
4.2 ที่อยู่อาศัยมีความโปร่งสบาย	2 = โปร่งสบาย	2,725	76.8
	1 = ค่อนข้างอับทึบ	813	22.9
	0 = อับทึบ	12	0.3
4.3 การมีส่วนร่วมใช้	2 = มีส่วนใช้ถูกสุขลักษณะ	3,294	92.8
	1 = มีส่วนใช้แต่ไม่ถูกสุขลักษณะ	47	1.3
	0 = ไม่มีส่วนใช้	209	5.9
4.4 การมีน้ำใช้ที่พอเพียง	1 = พอเพียง	3,246	91.4
	0 = ไม่พอเพียง	304	8.6
4.5 การมีไฟฟ้าใช้	2 = ใช้ไฟฟ้าสาธารณะ	3,162	89.1
	1 = ใช้ไฟฟ้าหมู่บ้าน/ใช้ไฟฟ้า ของตัวเอง (เช่น เครื่องปั่นไฟ แบตเตอรี่ Solar Cell)	86	2.4
		302	8.5
	0 = ไม่มีไฟฟ้าใช้		
4.6 สภาพแวดล้อมที่ไม่มีมลพิษ (เสียงดัง ควัน กลิ่น ฝุ่น น้ำเน่าเสีย ขยะ/ของเสีย รวมถึงยุงและแมลง)	2 = ไม่ประสบปัญหาเลย	999	28.1
	1 = ประสบปัญหาเพียง 1 อย่าง	1,582	44.6
	0 = ประสบปัญหามากกว่า 1 อย่าง	969	27.3

สำหรับค่าคะแนนที่ให้ และตัวแปรที่ใช้บางตัวมีข้อจำกัด ได้แก่ คุณภาพชีวิตทางด้านครอบครัว สำหรับตัวแปรรูปแบบการอยู่อาศัย ใช้รูปแบบการอยู่อาศัยที่แสดงความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนเดียวกันเท่านั้น (อยู่คนเดียว ได้ค่าคะแนน = 0) ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ได้รับความเกื้อหนุนจากบุตรหลานที่ไม่ได้อยู่ในบ้านเดียวกันด้วย (Knodel et al. 2007) และคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ ไม่ได้รวมตัวแปรเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยหรือการมีโรคประจำตัว และการเข้าถึงข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้มีการจัดเก็บไว้ในโครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ นอกจากนี้ถึงแม้ว่า การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวัตถุวิสัย (Objective) แต่ตัวแปรบางตัวที่ใช้ในด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเป็นตัวแปรด้านจิตวิสัย (Subjective) ด้วย ได้แก่ ความรู้สึกของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการมี

น้ำใช้ที่พอเพียง ระดับสภาพแวดล้อมมลพิษ และการตัดสินใจของพนักงานสัมภาระ
เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยว่ามีความโปร่งสบายหรือไม่ สำหรับความมั่นคงถาวรของบ้าน พิจารณา
จากวัสดุตัวบ้านส่วนใหญ่ทำด้วยวัสดุอะไร หากบ้านทำด้วย คอนกรีต/อิฐ/หิน ไม้ หรือ
เป็นบ้านครึ่งตึก ครึ่งไม้ ถือว่าบ้านมีความมั่นคงถาวร หากตัวบ้านส่วนใหญ่ทำด้วย
กระเบื้องแผ่น สังกะสี ไม้ไผ่ วัสดุใช้แล้ว ถือว่าบ้านหลังนั้นไม่มีความมั่นคงถาวร

วิธีการคำนวณหาค่าคุณภาพชีวิต

วิธีการคำนวณหาค่าคุณภาพชีวิตในครั้งนี จะใช้สูตรของ UNDP ที่ใช้ในการคำนวณ
หาค่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index : HDI) มาประยุกต์ใช้ในการ
การคำนวณ มีวิธีการคำนวณดังต่อไปนี้ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์ 2548)

ขั้นที่ 1 คำนวณหาค่าดัชนีในแต่ละตัวชี้วัด โดยคำนวณได้จากสูตร ดังต่อไปนี้

$$\text{ดัชนีของตัวชี้วัดในแต่ละตัว (I)} = \frac{\text{ค่าคะแนนตัวชี้วัด}-\text{ค่าต่ำสุด}}{\text{ค่าสูงสุด}-\text{ค่าต่ำสุด}}$$

ขั้นที่ 2 การหาค่าดัชนีภาพรวมของแต่ละองค์ประกอบ

การหาค่าดัชนีรวมของแต่ละองค์ประกอบ ไม่อาจใช้ผลรวมและหาค่าเฉลี่ยแบบ
ธรรมดาได้ เนื่องจากหลักคิดและฐานข้อมูลดัชนีแต่ละตัวมีความแตกต่างกัน ดังนั้น
เพื่อลดความแปรปรวนของข้อมูลให้น้อยลง จึงประยุกต์สูตรของ UNDP ที่ใช้ในการคำนวณ
หาค่าดัชนีความยากจนของคน (Human Poverty Index : HPI) สูตรดังกล่าวใช้การ
ยกกำลังสามค่าดัชนีแต่ละตัว ซึ่งจะทำให้ช่วยลดความแปรปรวนลง การยกกำลังสาม
เป็นตัวเลขที่เหมาะสมที่สุด (UNDP 2005) จากนั้นใช้การถอดรากที่สามเพื่อทำกลับคืน
สภาพเดิม โดยมีวิธีการคำนวณดังนี้

$$C = \left[\frac{I_1^\alpha + I_2^\alpha + \dots + I_n^\alpha}{n} \right]^{\frac{1}{\alpha}}$$

โดยที่ C = องค์ประกอบ I = ดัชนี n = จำนวนดัชนีในองค์ประกอบนั้น $\alpha = 3$

ขั้นที่ 3 การหาค่าดัชนีคุณภาพชีวิตในภาพรวม

การหาค่าดัชนีคุณภาพชีวิตในภาพรวม ก็ใช้สูตรในการคำนวณเช่นเดียวกับการหาค่าดัชนีรวมของแต่ละองค์ประกอบ โดยมีวิธีการคำนวณดังนี้

$$QOL = \left[\frac{C_1^\alpha + C_2^\alpha + \dots + C_n^\alpha}{n} \right]^{\frac{1}{\alpha}}$$

โดยที่ QOL = คุณภาพชีวิตองค์รวม C = องค์ประกอบ n = จำนวนองค์ประกอบ
 $\alpha = 3$

ขั้นที่ 4 แบ่งเกณฑ์คุณภาพชีวิต

จากค่าคุณภาพชีวิตที่ได้ในแต่ละองค์ประกอบ และค่าคุณภาพชีวิตองค์รวม นำมาจัดระดับคุณภาพชีวิตโดยแบ่งเกณฑ์การวัดออกเป็น 3 ระดับ คือ คุณภาพชีวิตต่ำ คุณภาพชีวิตปานกลาง และคุณภาพชีวิตดี เกณฑ์การวัดทั้ง 3 ระดับใช้เกณฑ์ตัดสินดังนี้

คุณภาพชีวิตต่ำ	มีค่าคะแนนน้อยกว่า	$\bar{x} - 1SD$.
คุณภาพชีวิตปานกลาง	มีค่าคะแนนระหว่าง	$\bar{x} \pm 1SD$.
คุณภาพชีวิตดี	มีค่าคะแนนมากกว่า	$\bar{x} + 1SD$.

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะตัดขวาง (Cross sectional Analysis) โดยใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายรูปแบบของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี และ สถิติเชิงอนุมาน (Reference Statistic) ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

พลการศึกษา

คุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

การศึกษาถึงคุณภาพชีวิตด้านวัตถุวิสัย (Objective) ของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีครั้งนี้ ใ้กลุ่มตัวอย่างอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 3,550 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 55.0 และเพศชายร้อยละ 45.0 มากกว่าครึ่งเป็นผู้สูงอายุตอนต้น (ร้อยละ 61.2) ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 63.7) การศึกษาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ คือ จบระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 60.2) ผู้ที่ทำงานและไม่ได้ทำงาน มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 48.6 และร้อยละ 51.4) สำหรับพื้นที่อยู่อาศัย พบว่าสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไม่มากนัก กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ผสมผสานมีมากที่สุด (ร้อยละ 22.4) สำหรับเขตพื้นที่ เมือง/กึ่งเมือง พื้นที่ปลูกข้าว และพื้นที่สูง มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือประมาณร้อยละ 21.0 กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตพื้นที่ไร่น้อยที่สุด (ร้อยละ 15.1)

ตัวชี้วัดในการประเมินคุณภาพชีวิต

ด้านครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวค่อนข้างน้อย เนื่องจากผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี มีการปรึกษาหารือ หรือ ได้มีโอกาสพูดคุยกับคนในครอบครัวเพียงร้อยละ 36.8 และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมของครัวเรือน ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 24.3 เท่านั้น สำหรับรูปแบบการอยู่อาศัยในครัวเรือน พบว่า มากกว่าครึ่งอาศัยอยู่ในครอบครัว 3 รุ่น และมากกว่า (ร้อยละ 56.4) (ตารางที่ 1)

ด้านสุขภาพ พบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีเกือบทั้งหมดไม่มีปัญหาทางกายภาพในเรื่องของการกิน การขับถ่าย รวมถึงการอาบน้ำแต่งตัว พฤติกรรมการบริโภคค่อนข้างดี กล่าวคือ ส่วนใหญ่ไม่บริโภคอาหารรสจัด อาหารสุกๆ ดิบๆ และอาหารจานด่วน (ร้อยละ 70.7) ไม่สูบบุหรี่ และไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ เช่น เบียร์

เหล่า ยาตอง (ร้อยละ 69.6 และร้อยละ 74.6) แต่พฤติกรรมการออกกำลังกายค่อนข้างน่าวิตก เพราะผู้สูงอายุไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการออกกำลังกาย พบว่ามีผู้สูงอายุที่ออกกำลังกาย มีเพียงร้อยละ 8.1 เท่านั้น (ตารางที่1)

ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีรายได้เป็นของตนเอง (ร้อยละ79.3) อยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน ร้อยละ 57.4 สำหรับการมีทรัพย์สินในครัวเรือนพิจารณาจากการที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของสิ่งต่อไปนี้ รถเก๋ง/รถปิคอัพ/รถกระบะ/รถตู้ เครื่องปรับอากาศ เครื่องซักผ้า เครื่องเสียง/สเตอริโอ และไมโครเวฟ พบว่า เกือบครึ่งอยู่ในครัวเรือนที่ไม่มีทรัพย์สินดังกล่าวครอบครองเลย (ร้อยละ47.0) (ตารางที่1)

ด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม พบว่ามาตรฐานการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุค่อนข้างดี กล่าวคือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีความมั่นคงถาวร (ร้อยละ 85.9) ที่อยู่อาศัยมีความโปร่งสบาย (ร้อยละ 76.8) มีส่วนใช้ที่ถูกสุขลักษณะ (ร้อยละ 92.8) มีน้ำและไฟฟ้าใช้ที่พอเพียง (ร้อยละ 91.4 และร้อยละ 89.1) แต่สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ค่อนข้างมีปัญหา โดยพิจารณาจากการที่สภาพที่อยู่อาศัยไม่ประสบปัญหาในเรื่อง เสียงดัง ควัน กลิ่น ฝุ่น น้ำเน่าเสีย ขยะ/ของเสีย รวมถึงยุงและแมลง พบว่า สัดส่วนของปัญหาที่ประสบ 1 อย่าง มีร้อยละ 44.6 และ ประสบปัญหามากกว่า 1 อย่าง มีร้อยละ 27.3 ทั้งนี้ส่วนมากปัญหาที่ประสบ คือ ปัญหาเรื่อง ยุง แมลง และ ฝุ่น (ตารางที่1)

ผลการประเมินคุณภาพชีวิตในแต่ละด้าน และคุณภาพชีวิตโดยรวม

จากการประเมินคุณภาพชีวิตจากตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในแต่ละด้าน โดยแบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็น 3 ระดับ คือ คุณภาพชีวิตระดับต่ำ ปานกลาง และดี พบว่า คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว อยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และดี (ร้อยละ 13.7, 71.9 และ 14.4 ตามลำดับ) *คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ* อยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และดี (ร้อยละ 15.3, 80.2 และ 4.5 ตามลำดับ) *คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ* อยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และดี (ร้อยละ 19.4, 74.0, และ6.6 ตามลำดับ) และ*คุณภาพ*

ชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และดี (ร้อยละ 11.8, 72.9 และ 15.2 ตามลำดับ) จากคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตองค์รวม พบว่า คุณภาพชีวิตองค์รวมอยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และดี (ร้อยละ 12.5, 74.3 และ 13.2 ตามลำดับ) อาจกล่าวได้ว่าคุณภาพชีวิตองค์รวม ซึ่งประกอบไปด้วยคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมาข้างต้น คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมดีที่สุด รองลงมาคือ ด้านครอบครัว ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพ ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

เมื่อพิจารณาถึงคุณภาพชีวิตในแต่ละด้าน และคุณภาพชีวิตองค์รวม ตามกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ได้แบ่งผู้สูงอายุ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุตอนต้น (60-69 ปี) ตอนกลาง (70-79 ปี) และตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) พบว่า เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตด้านครอบครัวที่ดีจะลดน้อยลง ดังจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุตอนต้นมีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวอยู่ในระดับดี ร้อยละ 16.1 รองลงมาคือ ผู้สูงอายุตอนกลาง ร้อยละ 12.7 สำหรับผู้สูงอายุตอนปลายมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี เพียงแค่ ร้อยละ 7.6 เท่านั้น (ตารางที่ 2) ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเมื่ออายุที่มากขึ้น หน้าที่และบทบาทต่างๆ ภายในครอบครัวลดน้อยลง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ผู้สูงอายุตอนปลายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมของครัวเรือน และการได้ปรึกษาหารือพูดคุยกับคนในครัวเรือน ในสัดส่วนที่น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่นๆ

โดยทั่วไปเมื่ออายุที่เพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพย่อมถดถอยลง แต่สำหรับการศึกษานี้ กลับพบว่า อายุที่เพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกลับดีขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุตอนต้นมีคุณภาพชีวิตในระดับต่ำมากที่สุด (ร้อยละ 17.8) รองลงมา คือ ผู้สูงอายุตอนกลาง และ ผู้สูงอายุตอนปลาย ตามลำดับ (ร้อยละ 12.5 และร้อยละ 6.1) (ตารางที่ 2) ทั้งนี้จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เมื่ออายุที่มากขึ้นพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องการสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ ลดน้อยลง และผู้สูงอายุตอนปลาย มีพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ดีที่สุด และยังพบอีกว่าความ

สามารถทางกายภาพ และการออกกำลังกาย ของผู้สูงอายุทุกช่วงอายุแทบไม่แตกต่างกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้สูงอายุตอนปลายมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพดีกว่าผู้สูงอายุตอนต้น อย่างไรก็ตาม การประเมินคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพในครั้งนี้ไม่ได้คำนึงถึงอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูล

สำหรับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มอายุที่เพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับดึกกลับลดลง ดังจะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุตอนต้น มีคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับดีมากที่สุด (ร้อยละ 8.1) รองลงมาคือ ผู้สูงอายุตอนกลาง และผู้สูงอายุตอนปลาย ตามลำดับ (ร้อยละ 4.5 และร้อยละ 3.8) (ตารางที่ 2) ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเมื่ออายุที่เพิ่มมากขึ้น สภาพร่างกายที่เสื่อมถอยทำให้สามารถประกอบอาชีพการงานได้น้อยลง ทำให้มีรายได้ได้น้อยลงเช่นกัน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุตอนปลายมีส่วนของรายได้ที่เกิดจากการทำงานหลักและงานรองน้อยกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ สำหรับการมีทรัพย์สินในครัวเรือน และหนี้สินของครัวเรือนในแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกันไม่มากนัก

จากการศึกษาในครั้งนี้ ยังพบอีกว่า อายุที่เพิ่มมากขึ้น คุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมก็ดีขึ้นเช่นกัน พบว่า ผู้สูงอายุตอนปลายมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี ร้อยละ 17.0 รองลงมาคือผู้สูงอายุตอนกลาง และผู้สูงอายุตอนต้น ตามลำดับ (ร้อยละ 15.6 และร้อยละ 14.9) (ตารางที่ 2) เป็นสัญญาณที่ดีว่าเมื่ออายุมากขึ้น ถึงจะมีสุขภาพร่างกายที่เสื่อมถอยตามสังขาร แต่สภาพการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมไม่ได้ไม่ดีตามไปด้วย

จากคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตองค์รวม เมื่อพิจารณาถึงคุณภาพชีวิตองค์รวมในระดับดี พบว่า ผู้สูงอายุตอนต้นและตอนกลางมีคุณภาพชีวิตองค์รวมในระดับดีไม่แตกต่างกัน (ประมาณร้อยละ 14) และยังพบอีกว่าผู้สูงอายุตอนปลายมีคุณภาพชีวิตองค์รวมอยู่ในระดับดีน้อยที่สุด (ร้อยละ 8.3) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ร้อยละของคุณภาพชีวิต จำแนกตาม องค์ประกอบคุณภาพชีวิต และกลุ่มอายุ

องค์ประกอบ	คุณภาพชีวิต			รวม
	ต่ำ	ปานกลาง	ดี	
ด้านครอบครัว				
60-69 ปี	12.6	71.3	16.1	100.0 (2,174)
70-79 ปี	14.9	72.4	12.7	100.0 (1,112)
80 ปีขึ้นไป	17.0	75.4	7.6	100.0 (264)
รวม	13.7	71.9	14.4	100.0 (3,550)
ด้านสุขภาพ				
60-69 ปี	17.8	78.2	3.9	100.0 (2,174)
70-79 ปี	12.5	81.9	5.6	100.0 (1,112)
80 ปีขึ้นไป	6.1	89.4	4.5	100.0 (264)
รวม	15.3	80.2	4.5	100.0 (3,550)
ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ				
60-69 ปี	20.6	71.3	8.1	100.0 (2,174)
70-79 ปี	16.8	78.7	4.5	100.0 (1,112)
80 ปีขึ้นไป	20.5	75.8	3.8	100.0 (264)
รวม	19.4	74.0	6.6	100.0 (3,550)
ด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม				
60-69 ปี	12.4	72.7	14.9	100.0 (2,174)
70-79 ปี	11.9	72.6	15.6	100.0 (1,112)
80 ปีขึ้นไป	6.8	76.1	17.0	100.0 (264)
รวม	11.8	72.9	15.2	100.0 (3,550)
องค์รวม				
60-69 ปี	14.4	72.1	13.5	100.0 (2,174)
70-79 ปี	10.7	75.6	13.7	100.0 (1,112)
80 ปีขึ้นไป	4.5	87.1	8.3	100.0 (264)
รวม	12.5	74.3	13.2	100.0 (3,550)

ผลการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression)

การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางด้านคุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม (เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และพื้นที่อยู่อาศัย) กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในแต่ละด้าน และคุณภาพชีวิตโดยรวม โดยเลือกเฉพาะคู่เปรียบเทียบที่น่าสนใจ คือ เลื่อนำเสนอเฉพาะคู่เปรียบเทียบที่มีระดับความแตกต่างของระดับคุณภาพชีวิตที่มากที่สุด คือ คู่เปรียบเทียบระหว่าง คุณภาพชีวิตดี กับคุณภาพชีวิตต่ำ พบความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 3)

คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว พบว่า คุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา และพื้นที่อยู่อาศัย กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่ยังมีอายุมากขึ้น โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวดีกลับลดลง ผู้สูงอายุที่สมรส โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวดีมากกว่าผู้สูงอายุที่เป็นโสด ผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษา โดยจบชั้นประถมศึกษาโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวดีมากกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียนหนังสือ สำหรับพื้นที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีความเป็นชนบท (พื้นที่สูง) โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวดี น้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีความเป็นเมือง/กึ่งเมือง เพศ และอาชีพ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว

คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ พบว่า เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และพื้นที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิงมีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพดีมากกว่าผู้ชาย ผู้สูงอายุตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพดี มากกว่าผู้สูงอายุตอนต้น (60-69 ปี) ผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาสูงกว่า โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพดี มากกว่าผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาที่น้อยกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานแล้วโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพดีมากกว่าผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นชนบท (พื้นที่ปลูกข้าว พืชไร่ ที่สูง และ ผสมผสาน) มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพดี น้อยกว่าพื้นที่ ที่มีลักษณะความเป็นเมือง/กึ่งเมือง สถานภาพสมรส พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ

คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พบว่า สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และพื้นที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย หย่า หรือแยก มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจดีมากกว่าผู้สูงอายุที่สมรส ผู้สูงอายุที่จบชั้นมัธยมศึกษาและสูงกว่า มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจดี มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจดี มากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงาน เมื่อพิจารณาถึงพื้นที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นชนบท (พื้นที่ปลูกข้าว พืชไร่ ที่สูง และ ผสมผสาน) โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจดี น้อยกว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีลักษณะความเป็นเมือง/กึ่งเมือง เพศ และ อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

คุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม พบว่า เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และ พื้นที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมดีกว่าผู้ชาย อายุที่เพิ่มมากขึ้นโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมดี ก็มากขึ้นเช่นกัน ผู้สูงอายุที่มีการศึกษามากกว่า โอกาสที่จะมีคุณภาพด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมดี มากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อยกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงาน มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมดี มากกว่าผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นชนบท (พื้นที่ปลูกข้าว พืชไร่ และพื้นที่สูง) มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมดี น้อยกว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ ที่มีลักษณะความเป็นเมือง/กึ่งเมือง สถานภาพสมรส พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

คุณภาพชีวิตองค์รวม พบว่า เพศ การศึกษา อาชีพ และพื้นที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตองค์รวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิง มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตองค์รวมดีกว่าผู้ชาย ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงกว่า โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตองค์รวมดีมากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อยกว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงาน มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตองค์รวมดีมากกว่าผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีลักษณะความเป็นชนบท (พื้นที่ปลูกข้าว พืชไร่ และพื้นที่สูง) มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตองค์รวมที่ดี น้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นเมือง/กึ่งเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สูงโอกาสของการมีคุณภาพชีวิตดีจะน้อยที่สุด อายุ และสถานภาพสมรส พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตองค์รวม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) เปรียบเทียบระหว่างการมีคุณภาพชีวิตดี กับคุณภาพชีวิตต่ำ จำแนกตามคุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับคุณภาพชีวิตในแต่ละด้าน และคุณภาพชีวิตโดยรวม

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	คุณภาพชีวิตดี vs. คุณภาพชีวิตต่ำ				
	ด้าน ครอบครัว	ด้าน สุขภาพ	ด้านความ มั่นคงทาง เศรษฐกิจ	ด้าน มาตรฐาน การอยู่อาศัย และสภาพ แวดล้อม	ด้าน องคร่วม
เพศ (กลุ่มอ้างอิง : เพศหญิง)					
ชาย	1.100	0.111***	1.020	0.728*	0.245***
กลุ่มอายุ (กลุ่มอ้างอิง : อายุ 80 ปีขึ้นไป)					
60-69 ปี	3.227***	0.320**	1.565	0.449*	0.599
70-79 ปี	1.934*	0.631	1.284	0.489*	0.753
สถานภาพสมรส (กลุ่มอ้างอิง : สมรส)					
โสด	0.203***	2.020	1.306	0.463	0.721
หม้าย หย่า หรือแยก	0.972	0.765	1.994***	0.795	0.918
การศึกษา (กลุ่มอ้างอิง : ไม่ได้เรียนหนังสือ)					
ประถมศึกษา	1.449*	2.093**	1.041	1.937***	2.193***
มัธยมศึกษาและสูงกว่า	1.081	21.422***	4.913***	14.945***	10.196***
อาชีพ (กลุ่มอ้างอิง : ไม่ได้ทำงาน)					
ทำงาน	0.844	0.352***	2.685***	0.676*	0.556***
พื้นที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง : เมือง/กึ่งเมือง)					
ข้าง	1.432	0.224***	0.076***	0.214***	0.474**
พีชไร่	0.974	0.070***	0.112***	0.478**	0.224***
ที่สูง	0.548**	0.180***	0.138***	0.075***	0.089***
ผสมผสาน	1.371	0.551*	0.395***	1.055	1.101
-2 Log likelihood	1,375.509	989.833	1,151.557	1,273.298	1,206.980
N = 3,550					

หมายเหตุ : *มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 **มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ***มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001

สรุปและอภิปรายผล

จากการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ดีที่สุด รองลงมาคือ คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพ ตามลำดับ สิ่งที่น่าเป็นห่วงถึงคุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมคือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ โดยปัญหาที่ประสบส่วนมาก คือ ปัญหาเรื่อง ยุง แมลง และฝุ่น แต่สำหรับมาตรฐานการอยู่อาศัยค่อนข้างดี คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวค่อนข้างน้อย พิจารณาจากการที่ผู้สูงอายุ ได้มีการปรึกษาหารือ หรือได้มีโอกาสพูดคุยกับคนในครอบครัว และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมของครัวเรือน คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีนัก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีรายได้เป็นของตนเอง และอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีหนี้สิน สำหรับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการออกกำลังกาย อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุคิดว่าการทำงานอาชีพ การทำงานบ้าน เป็นการออกกำลังกายอยู่แล้ว

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คุณลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม (เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และพื้นที่อยู่อาศัย) กับคุณภาพชีวิตในแต่ละด้านที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตโดยรวม พบว่า การศึกษา และพื้นที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในทุกๆ ด้านที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตโดยรวม โดยความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกๆ ด้าน กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงกว่า โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตดี มากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำกว่า ทั้งนี้พออธิบายได้ว่า การศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตในทุกด้านให้กับบุคคล ทำให้สามารถดำรงชีวิตในสังคม ได้อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ อีกทั้งระดับการศึกษายังมีผลต่อรายได้ ลักษณะอาชีพ ค่านิยม รวมทั้งการปรับตัวของบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตไปด้วย (สมจิตต์ และนิภา 2525) แสดงให้เห็นได้ว่าผู้ที่มีการศึกษาที่สูงกว่าย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าสำหรับพื้นที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นเมือง/กึ่งเมือง โอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตดี มากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นชนบท ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เมือง/กึ่งเมือง มีโอกาสเข้าถึงแหล่งความก้าวหน้าและความเจริญในด้านต่างๆ มากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีลักษณะความเป็นชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงโอกาสของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าเขาการคมนาคมไม่สะดวก บางพื้นที่ห่างไกลจากส่วนราชการ ทำให้ในบางพื้นที่ความก้าวหน้าและความเจริญในด้านต่างๆ จึงยังไม่มาก และไม่ทั่วถึง ดังนั้น ในการที่จะเข้าไปพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ คือ ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อย และอาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สูง

เอกสารอ้างอิง

- กุศล สุนทรธาดา. 2552. รูปแบบครอบครัวกับการเกื้อหนุนและสวัสดิการผู้สูงอายุ. หน้า 106 ใน ประชากรและสังคม 2552 ครอบครัวไทย ในสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร, บรรณาธิการ ชาย โพธิ์สิตา และ สุชาดา ทวีสิทธิ์. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประภาพร จินันทุยา. 2536. คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุดินแดน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พนิษฐา พานิชานีระกุล. 2537. การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่เป็นสมมติสำหรับผู้สูงอายุในชนบท. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีเมือง พลังฤทธิ์. 2547. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตนเอง ครอบครัว และชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเมือง พลังฤทธิ์ และคณะ. 2552. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป ตำบลคลองสี่ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วารสารประชากรศาสตร์. 25(1) : 27-43.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. 2546. รายงานสำรวจข้อมูลพื้นฐานรอบ 3 (2545). พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. 2548. รายงานสำรวจข้อมูลพื้นฐานรอบ 5 (2547). พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. 2549. การฉายภาพประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2548-2568. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. 2553. สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล (Mahidol Population Gazette), 19 (มกราคม 2553).
- สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ และนิภา มนูญปัจ. (2525). ประชากรกับคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (มปปก). สำมะโนประชากร พ.ศ.2503 ฉบับที่วราชอาณาจักร.

กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____.(มปปข). สำมะโนประชากร พ.ศ.2523 ฉบับที่วราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ

: สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____.(มปปค). สำมะโนประชากร พ.ศ.2543 ฉบับที่วราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ

: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2548. โครงการกำหนดดัชนี

คุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวง.

อุมาพร อุดมทรัพย์ากุล. 2535. ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุเขตเมือง

สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวสถิติ บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

Bond, J. and Lunne,C. (2004). Quality of Life and Older People. London :

MPG book.

Knodel, J., Kespichayawattana, J., Wiwatwanich, S., and Saengtienchai, C.

2007. Migration and Intergenerational Solidarity : Evidence from rural

Thailand. Bangkok: UNFPA Thailand.

United Nations Development Programme (UNDP). 2005. Human Development

Report 2005. United Nations Development Programme : New York.

การรอดชีพที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2503-2543

ศุทธิดา ขววัน และ ปราโมทย์ ประสาทกุล

บทคัดย่อ

ในช่วงระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการแพทย์ สาธารณสุข ความเป็นเมือง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หรืออิทธิพลจากการลดลงของการเกิด และการตาย ทำให้ประชากรไทยกำลังจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ จากเหตุผลสนับสนุนหลายอย่างที่ทำให้มนุษย์สามารถมีอายุยืนยาวขึ้นได้ จึงทำให้การศึกษานี้ต้องการที่จะพิสูจน์ว่า การรอดชีพของผู้สูงอายุในอดีตเมื่อครั้งศตวรรษที่ผ่านมาจะเป็นอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับการรอดชีพของผู้สูงอายุในรุ่นปัจจุบัน

การศึกษานี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ประชากรทางอ้อม โดยใช้วิธีอัตราส่วนรอดชีพสำมะโน (Census survival ratio) เพื่อศึกษาการรอดชีพที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2503-2543 ข้อมูลที่ใช้นำมาจากการสำมะโนประชากรและเคหะ ในปี พ.ศ.2503, 2513, 2523, 2533 และ 2543 ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในปี พ.ศ.2533-2543 หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้สูงอายุรุ่นหลัง จะมีโอกาสในการรอดชีพสูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มอายุเดียวกันเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุตอนปลายหรือผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและหญิง จะมีโอกาสในการรอดชีพสูงกว่าผู้สูงอายุในกลุ่มอายุอื่น แสดงว่าประชากรไทยมีอายุยืนยาวขึ้น สำหรับเรื่องแบบแผนของการรอดชีพ การศึกษาพบว่าการเปลี่ยนแปลงอัตรารอดชีพจะผันกลับตามอายุ คือ ยิ่งอายุมากขึ้น อัตรารอดชีพจะยิ่งต่ำลง อัตรารอดชีพของผู้หญิงสูงกว่าของผู้ชายในทุกๆ ช่วงอายุ และทุกปี แต่อัตราเพิ่มขึ้นของการรอดชีพในผู้สูงอายุชายจะสูงกว่าของผู้หญิง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุรุ่นก่อนกับรุ่นหลัง

Improved survival among elderly in Thailand, 1960-2000

Sutthida Chuanwan and Pramote Prasartkul

ABSTRACT

Medical technology and public health services have been dramatically developing during the past three decades. In addition, the degree of urbanization and well-being of population have become higher, whereas fertility and mortality have been decreasing through time. These phenomena cause an ageing population. Due to the factors making people live longer, it is essential to investigate how different between the survival ratios of elderly in old and later generation are.

Conducted by National Statistical Office of Thailand decennially, censuses since 1960 until 2000 are used in this study. To investigate the survival ratio among the elderly in Thailand, the Census Survival Ratio method as an indirect technique is employed.

It is found that elderly in the later generation (1990-2000) have higher survival rates compared to the old generation (1960-1970). Additionally, the survival ratios vary inversely by age that means the younger, the higher ratios of survival. The survival ratios of females are greater than the rates of males in every age group through time, while the increase rate of survival ratio among male are higher than that of females in every age group. Finally, compared to the survival ratios in other elderly age group, the ratio of elderly aged 80 and over, the oldest old, increase greatest. Therefore, this can be concluded that people live longer.

การรอดชีพที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2503-2543

ศุทธิดา ขวนวัน และ ปราโมทย์ ประสาทกุล¹

ในช่วงระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา ประชากรของประเทศไทยได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ ของการเปลี่ยนแปลงประชากรไม่ว่าจะเป็นการลดลงของระดับภาวะเจริญพันธุ์ และการที่ประชากรมีชีวิตยืนยาวขึ้น จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน ภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทยได้ลดลง จำนวนบุตรเฉลี่ยที่สตรีคนหนึ่งให้กำเนิดตลอดวัยเจริญพันธุ์ได้ลดลงจากจำนวน 6 คน เมื่อ 40 ปีที่ผ่านมา เหลือเพียง 1.5 คนเท่านั้น ในขณะที่เดียวกัน การตายของประชากรไทยก็มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ อัตราการตายทารก แต่เดิมที่มีสูงถึง 80 คนต่อ 1,000 คน ลดลงเหลือเพียง 12 คนในปัจจุบัน (ปราโมทย์ และ ปัทมา 2549) จากการลดลงทั้งการเกิดและการตายดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ประชากรไทยมีอายุยืนยาวขึ้น และปัจจุบันสังคมไทยได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว

ปรากฏการณ์ทางประชากรที่แสดงว่าประชากรไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงอายุ สามารถดูได้จากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงวัยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จากที่มีจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 5 เมื่อครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ได้เพิ่มขึ้นเป็นมากกว่าร้อยละ 10 หรือประมาณ 7 ล้านคนในปัจจุบัน นอกจากนี้เมื่อศึกษาจำนวนประชากรที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป หรือเรียกได้ว่า เป็นผู้สูงอายุวัยปลาย ก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากประมาณ 7 แสนคน เมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา เป็น 1.3 ล้านคนในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเราสามารถทำนายได้ว่า สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึง ร้อยละ 20 ในอีก 20 ปีข้างหน้า (ปราโมทย์ และ ปัทมา 2549)

¹ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

“อายุคาดเฉลี่ย” ของประชากรไทย เป็นดัชนีอีกตัวหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าประชากรไทยกำลังมีอายุยืนยาวขึ้น จากในอดีตเมื่อ 50 ปีก่อน ประชากรไทยนับตั้งแต่แรกเกิดคาดว่า จะมีชีวิตอยู่ต่อไปอีกโดยเฉลี่ยน้อยกว่า 50 ปีเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้เพิ่มขึ้นเป็น 70 ปี โดยผู้หญิงจะมีอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดสูงถึง 76 ปี และในชาย 70 ปี (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2553) เช่นเดียวกับอายุขัยของมนุษย์ หรือจำนวนปีสูงสุดที่มนุษย์จะสามารถมีชีวิตอยู่ได้ภายใต้สภาวะที่ดีที่สุด สามารถวัดได้โดยใช้เกณฑ์ว่า อายุที่เมื่อเกินกว่านั้นไป ของคนที่เกิดมาพร้อมๆ กันจะมีชีวิตเหลืออยู่ไม่ถึงร้อยละ 0.01 (Siegel et al. 2004) ก็น่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากในอดีตอายุขัยของมนุษย์จะสั้นมาก อยู่ที่ประมาณ 40 ปีเท่านั้น (Finch 2008) แต่เมื่อโลกมีการพัฒนามากขึ้น ทั้งทางด้าน การแพทย์และการสาธารณสุข เทคโนโลยี ความเป็นเมือง และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้ การตายของมนุษย์ค่อยๆ ลดลงและมีอายุยืนยาวขึ้น การพัฒนาทางด้านต่างๆ ในปัจจุบัน สามารถประกันได้ว่าผู้คนสามารถมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้นกว่าในอดีต

จากปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในด้านต่างๆ หรืออิทธิพลจากการลดลง ของการเกิด และการตาย ที่เป็นเหตุผลสนับสนุนว่า มนุษย์มีอายุยืนยาวขึ้น การศึกษา ครั้งนี้จึงต้องการที่จะพิสูจน์ว่าในประเทศไทยนั้น การรอดชีพของผู้สูงอายุในอดีตเมื่อครั้ง ศตวรรษที่ผ่านมาเป็นอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับการรอดชีพของผู้สูงอายุในปัจจุบัน

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ.2503-2543 ที่ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้จะทำการศึกษาอัตราการรอดชีพของประชากรไทย โดยเน้นศึกษาการรอดชีพของผู้สูงอายุในช่วงปี พ.ศ.2503 ถึงปี พ.ศ.2543 อัตราส่วนรอดชีพ (Survival ratio) ซึ่งจะใช้เป็นดัชนีวัดการรอดชีพในการศึกษานี้ หมายถึง อัตราส่วนของจำนวนประชากรเมื่อวันเวลาหนึ่งต่อจำนวนประชากรกลุ่มนั้นเมื่อวันเวลาก่อน (ปราโมทย์ 2543) วิธีการศึกษาจะใช้วิธีการคาดประมาณทางอ้อมเพื่อศึกษาการมีชีวิตอยู่รอดจากอายุหนึ่งไปจนถึงอีกอายุหนึ่ง ของประชากรในสำมะโนประชากรสองครั้ง (ปราโมทย์ และ บัณฑมา 2544) หรือการมีชีวิตอยู่รอดจากอายุที่น้อยกว่าไปจนถึงอายุที่แก่กว่า โดยใช้อัตราส่วนระหว่างโคสอทของสองสำมะโน เราเรียกววิธีการคาดประมาณนี้ว่า อัตราส่วนรอดชีพสำมะโน (Census survival ratio) การศึกษาอัตราการรอดชีพมีข้อสมมติว่า จะไม่มีการย้ายถิ่นระหว่างประเทศในระหว่างปี พ.ศ.2503 ถึง ปี พ.ศ.2543 และสำมะโนทั้งสองครั้งจะต้องมีคุณภาพเท่ากัน ทั้งในแง่ของการคุ้มครอง การแจ่งนับ และความถูกต้อง ข้อสมมตินี้ตั้งขึ้นเพื่อขจัดอิทธิพลที่อาจเกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (Siegel and David 2547)

อัตราส่วนรอดชีพสำมะโน เป็นวิธีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชากรเป็นรายโคสอท เช่น ต้องการศึกษการรอดชีพของประชากรอายุ 60-69 ปี จากปี พ.ศ.2503 ไปอีก 10 ปีข้างหน้า ก็จะต้องนำจำนวนประชากรอายุ 60-69 ปี ในปี พ.ศ.2503 มาเทียบกับจำนวนประชากรอายุ 70-79 ปี ในปี 2513 ก็จะได้ประชากรในโคสอทนั้นที่คาดว่าจะเหลืออยู่เป็นอายุ 70-79 ปี ในอีก 10 ปีข้างหน้า คือ ปี พ.ศ.2513 ดังนั้นการศึกษานี้จะทำการศึกษาอัตราการรอดชีพของประชากรไทยในทุกๆ ช่วง 10 ปีสำมะโน โดยเริ่มจากการรอดชีพของประชากรที่มีอายุ 0-9 ปี ถึงอายุ 80 ปีขึ้นไป ในระหว่างปี พ.ศ.2503-2513 ถึง ปี พ.ศ.2543

พลการศึกษา

การศึกษานี้ได้ศึกษาการรอดชีพของประชากรไทยในกลุ่มอายุ 10 ปี สำหรับทุกๆ ช่วง 10 ปีสามะโน จากปี พ.ศ.2503 ถึงปี พ.ศ.2543 เพื่อทำการศึกษาการรอดชีพของประชากรในแต่ละโคฮอร์ตว่าจะมีการรอดชีพเป็นอย่างไร อัตราการรอดชีพจะมีค่าสูงสุดเท่ากับหนึ่ง ซึ่งหมายถึง ไม่มีการตายเกิดขึ้นในช่วงสองจุดเวลา และอัตราการรอดชีพที่เท่ากับศูนย์ จะหมายถึงไม่มีการรอดชีพของคนในรุ่นอายุนั้นเกิดขึ้นเลย ดังนั้นอัตราการรอดชีพจึงต้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 แต่จากผลการศึกษาในตารางที่ 1 พบว่า การรอดชีพของประชากรไทยในบางรุ่นอายุมีค่าสูงกว่า 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชากรวัยเด็กอายุ 0-4 ปี ไปจนถึงอายุ 10-14 ปี ในทุกช่วงสามะโน แสดงว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้น อาจเนื่องจากความไม่สมบูรณ์ในการแจงนับสามะโนประชากรจากการตกจดหรือการนับเกินของประชากร นอกจากนี้อาจเป็นผลมาจากอิทธิพลจากการตายในวัยทารกและวัยเด็ก ซึ่งทำให้การนับจดในกลุ่มประชากรดังกล่าวมีความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

สำหรับประชากรกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มอายุ 30-39 และ 40-49 ปี ในปี พ.ศ.2513-2523 และกลุ่มอายุ 30-39 40-49 และ 50-59 ปี ในปี พ.ศ.2523-2533 ที่พบว่าอัตราการรอดชีพสูงกว่า 1 นั้น อาจเป็นผลมาจากการตายที่เกิดขึ้นจากโรคเอชไอวีและเอดส์ของกลุ่มคนในวัยทำงาน ที่พบมากในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2523 ถึง พ.ศ.2533 ดังนั้นจึงอาจทำให้อัตราการรอดชีพในช่วงปีดังกล่าว มีความไม่สมบูรณ์

ตารางที่ 1 อัตราส่วนรอดชีพของประชากรไทยจากข้อมูลสามะโนประชากร พ.ศ.2503-2543

อายุ	2503-2513	2513-2523	2523-2533	2533-2543
10-19	1.004	1.004	1.100	1.060
20-29	0.877	0.950	0.987	0.871
30-39	0.890	1.026	1.074	0.982
40-49	0.852	1.005	1.087	1.020
50-59	0.785	0.998	1.032	0.931
60-69	0.694	0.863	0.908	0.839
70-79	0.557	0.734	0.748	0.668
80+	0.289	0.417	0.403	0.368

จากตารางที่ 1 แสดงอัตราส่วนรอดชีพของประชากรไทยในรุ่นอายุต่างๆ จากปี พ.ศ.2503 ถึงปี พ.ศ.2543 จะเห็นได้ว่า การรอดชีพในแต่ละรุ่นอายุจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าในช่วงระยะเวลาการรอดชีพของประชากรจะมีลักษณะขึ้นๆ ลงๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบการรอดชีพของคนแต่ละรุ่นอายุในเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา คือการรอดชีพของประชากรในปี พ.ศ.2503 มาถึงปี พ.ศ.2513 ในการศึกษาจะเรียกว่า กลุ่มประชากรรุ่นก่อน เปรียบเทียบกับการรอดชีพของประชากรในปี พ.ศ.2533 มาถึงปี พ.ศ.2543 จะเรียกว่ากลุ่มประชากรรุ่นหลัง การรอดชีพของประชากรในทุกรุ่นอายุจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นั่นแสดงให้เห็นว่า คนในรุ่นหลังมีโอกาสในการรอดชีพมากกว่าคนในรุ่นก่อน นอกจากนี้จากการสังเกตการรอดชีพระหว่างประชากรในรุ่นอายุ 70-79 ปี กับ 80 ปีขึ้นไป มีความแตกต่างกันมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีประชากรเป็นจำนวนน้อยที่รอดชีพจากอายุ 70-79 ปี ไปยังอายุ 80 ปีขึ้นไป ในทุกช่วงเวลา จึงทำให้อัตราส่วนรอดชีพระหว่างอายุ 70-79 ปี และอายุ 80 ปีขึ้นไป มีความแตกต่างกันมาก

ตารางที่ 2 อัตราส่วนรอดชีพของประชากรไทยจำแนกตามเพศ พ.ศ.2503-2543

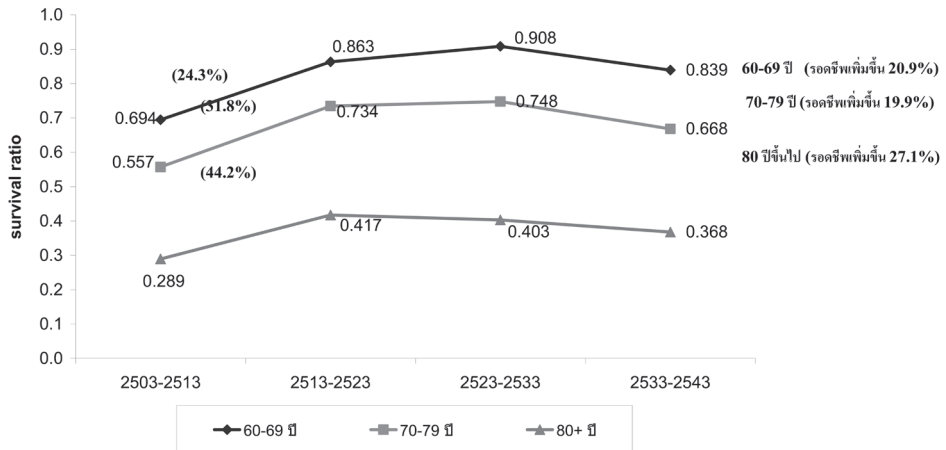
เพศ กลุ่มอายุ	ชาย				หญิง			
	2513	2523	2533	2543	2513	2523	2533	2543
10-19	0.996	1.001	1.081	1.055	1.012	1.008	1.121	1.065
20-29	0.851	0.918	0.980	0.857	0.904	0.981	0.995	0.884
30-39	0.882	1.038	1.081	0.954	0.898	1.015	1.066	1.010
40-49	0.841	0.995	1.072	1.040	0.864	1.015	1.101	1.002
50-59	0.757	0.982	1.014	0.916	0.813	1.013	1.048	0.945
60-69	0.654	0.848	0.882	0.823	0.734	0.878	0.933	0.855
70-79	0.480	0.674	0.691	0.634	0.629	0.788	0.800	0.699
80+	0.258	0.376	0.376	0.338	0.312	0.445	0.423	0.390

ที่มา: ข้อมูลสำมะโนประชากร พ.ศ.2503-2543

ตารางที่ 2 เป็นการพิจารณาการรอดชีพของคนแต่ละรุ่นอายุโดยจำแนกตามเพศ จากการศึกษาพบว่า การรอดชีพของประชากรชายและหญิงในทุกรุ่นอายุมีรูปแบบการรอดชีพเหมือนกัน คือ มีอัตราส่วนรอดชีพเพิ่มขึ้นในช่วงระหว่างปี 2503-2513 ถึงปี พ.ศ.2523-2533 อัตราส่วนรอดชีพในปี พ.ศ.2533-2543 ในทุกช่วงอายุจะมีการลดลงเล็กน้อย ซึ่งอาจเป็นอิทธิพลในเรื่องความสมบูรณ์ของข้อมูลสำมะโนทั้งสองปีที่มีคุณภาพไม่เท่ากัน หรือการนับขาดหรือนับเกิน นอกจากนี้อิทธิพลจากการตายของโรคเอดส์-ไอวี-เอดส์ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ก็อาจเป็นผลทำให้การรอดชีพมีแนวโน้มลดลงในปี พ.ศ.2533-2543 อย่างไรก็ตามหากทำการเปรียบเทียบการรอดชีพในช่วงระยะเวลา 30 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2513 กับ ปี พ.ศ.2533-2543 จะพบว่าอัตราส่วนรอดชีพเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า การรอดชีพของประชากรในช่วงอายุ 10-19 ปี จนถึงช่วงอายุ 50-59 ปี ของทั้งสองเพศ จะไม่มีความแตกต่างกันมากนัก การรอดชีพในช่วงอายุดังกล่าว มีอัตราที่ใกล้เคียงกัน และเป็นรูปแบบการรอดชีพเดียวกัน แต่หากสังเกตการรอดชีพของประชากรวัยสูงอายุใน 3 ช่วงอายุที่เหลือ จะพบความแตกต่างของการรอดชีพของผู้สูงอายุ ทั้งสองเพศของประชากรรุ่นอายุ 70-79 ปี กับ 80 ปีขึ้นไป โดยจะพบว่า ความแตกต่างของอัตราส่วนรอดชีพของผู้ชายในกลุ่มอายุดังกล่าวจะมีมากกว่าผู้หญิง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการตายมีอิทธิพลต่อการรอดชีพในวัยผู้สูงอายุชายมากกว่าผู้สูงอายุหญิง อันเนื่องมาจากประชากรชายจะมีอัตราตายสูงกว่าประชากรหญิงในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยทำงาน ปัจจัยทางชีววิทยาเป็นตัวกำหนดสำคัญทำให้ผู้ชายมีความเสี่ยงต่อการตายมากกว่าผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องพฤติกรรมการบริโภค การสูบบุหรี่ ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์-ไอวี-เอดส์ เป็นต้น จึงทำให้ผู้หญิงมีอายุยืนยาวกว่าผู้ชาย

รูปที่ 1 อัตราส่วนรอดชีพของประชากรสูงอายุในกลุ่มอายุ 60-69 ปี, 70-79 ปี และกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป ในระหว่างปี พ.ศ.2503-2513 ถึง พ.ศ.2533-2543

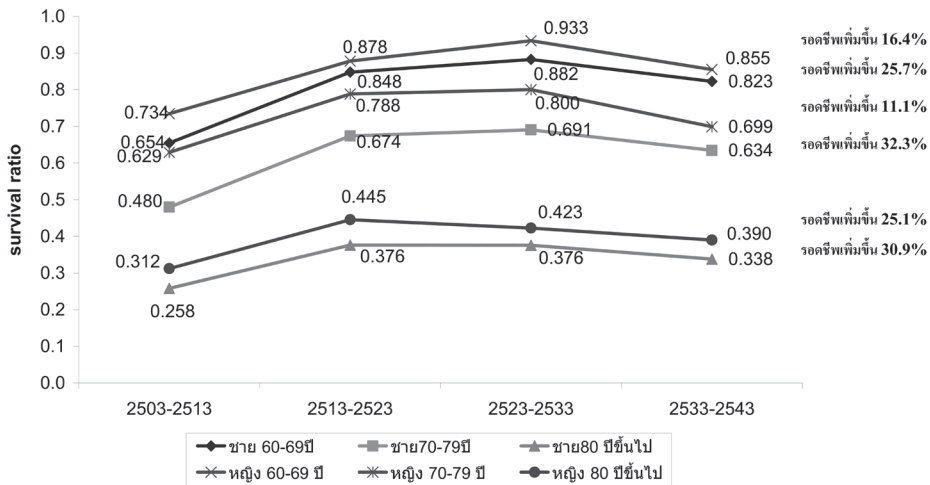
จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการศึกษาถึงการรอดชีพของคนในวัยต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การรอดชีพในวัยทารกและวัยเด็ก รวมถึงในวัยคนทำงาน ของบางปีที่ศึกษา ยังพบความบกพร่องที่เกิดขึ้นจากความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลสำมะโนประชากร ดังนั้นนักวิจัยจึงได้ทำการศึกษการรอดชีพของผู้สูงอายุในแต่ละวัย โดยจากรูปที่ 1 ซึ่งได้จำแนกการรอดชีพของผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่มอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุวัยต้น คือ ผู้ที่มีอายุ 60-69 ปี, ผู้สูงอายุวัยกลาง คือ ผู้ที่มีอายุ 70-79 ปี และผู้สูงอายุวัยปลาย คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในแต่ละรุ่นอายุมีแนวโน้มการรอดชีพเพิ่มขึ้น การรอดชีพของผู้สูงอายุวัยต้นที่มีอายุ 60-69 ปี ในปี พ.ศ.2503-2513 (เกิดปี พ.ศ.2443-2453) จะมีอัตราการรอดชีพเท่ากับ 0.694 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุในวัยเดียวกัน แต่เกิดหลังจากช่วงปีนั้นไปอีก 10 ปี, 20 ปี และ 30 ปี จะมีอัตราการรอดชีพ เพิ่มขึ้นเป็น 0.863, 0.908 และ 0.839 ตามลำดับ หากเปรียบเทียบการรอดชีพของผู้สูงอายุ

วัยต้นในปี พ.ศ.2503-2513 (เกิดปี พ.ศ.2443-2453) กับผู้สูงอายุที่มีอายุเดียวกันในปี พ.ศ. 2533-2543 (เกิดปี พ.ศ.2473-2483) พบว่า ผู้สูงอายุตอนต้นรุ่นหลังมีการรอดชีพสูงกว่า ผู้สูงอายุวัยต้นรุ่นก่อน (0.839>0.694) คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นของการรอดชีพเป็นร้อยละ 21

เมื่อพิจารณาการรอดชีพของผู้สูงอายุวัยกลางที่มีอายุ 70-79 ปี ผู้สูงอายุวัยกลางรุ่นหลังมีการรอดชีพสูงกว่าคนรุ่นก่อน อัตราส่วนรอดชีพของผู้สูงอายุวัยกลาง เมื่อ พ.ศ. 2503-2513 (เกิดปี พ.ศ.2423-2433) เท่ากับ 0.557 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 0.668 สำหรับผู้สูงอายุวัยกลางรุ่นหลัง (เกิดปี พ.ศ.2453-2463) หรือคิดเป็นอัตราการเพิ่มร้อยละ 20

เมื่อพิจารณาอัตราส่วนรอดชีพของผู้สูงอายุวัยปลายรุ่นก่อน ที่เกิดก่อนปี พ.ศ.2433 กับผู้สูงอายุวัยปลายรุ่นหลังที่เกิดก่อนปี พ.ศ.2463 พบว่าการเพิ่มขึ้นของอัตรารอดชีพในกลุ่มอายุนี้นี้ จะมีสูงกว่าอัตราส่วนรอดชีพในกลุ่มอายุอื่น คือ เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 27 นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุรุ่นหลังมีแนวโน้มรอดชีพสูงกว่าผู้สูงอายุรุ่นก่อน

รูปที่ 2 อัตราส่วนรอดชีพของประชากรสูงอายุในกลุ่มอายุ 60-69 ปี, 70-79 ปี และกลุ่มอายุ 80 ปีขึ้นไป จำแนกตามเพศ ในระหว่างปี พ.ศ.2503-2513 ถึง พ.ศ.2533-2543

เมื่อทำการศึกษาการรอดชีพของผู้สูงอายุในแต่ละรุ่นอายุโดยจำแนกตามเพศ ดังรูปที่ 2 ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและหญิงในแต่ละรุ่นอายุมีการรอดชีพเพิ่มขึ้น โดยเพศหญิงจะมีโอกาสในการรอดชีพสูงกว่าเพศชายในทุกรุ่นวัย จะสังเกตได้ว่าเส้นการรอดชีพระหว่างเพศชายและหญิงจะไม่แตกต่างกันมากนัก ในขณะที่เส้นการรอดชีพของผู้สูงอายุวัยกลางที่มีอายุ 70-79 ปี ของชายและหญิงมีระยะห่างกันมากกว่าเส้นการรอดชีพในช่วงอายุอื่นๆ

เมื่อพิจารณาถึงการรอดชีพของประชากรในแต่ละช่วงเวลาจะพบว่าแนวโน้มเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าการรอดชีพของผู้สูงอายุในทุกกลุ่มจะลดลงเพียงเล็กน้อยในช่วงปี พ.ศ.2533-2543 แต่หากทำการเปรียบเทียบการรอดชีพระหว่างปี พ.ศ.2503-2513 ที่ถือว่าเป็นประชากรรุ่นก่อน กับการรอดชีพของผู้สูงอายุรุ่นหลัง คือ ในปี พ.ศ.2533-2543 จะพบว่ามีความแตกต่างกันและมีอัตราส่วนรอดชีพเพิ่มขึ้น การรอดชีพของผู้สูงอายุวัยต้นในปี พ.ศ.2503-2513 (เกิดปี พ.ศ.2443-2453) มีอัตราส่วนรอดชีพเท่ากับ 0.654 ในชาย และ 0.734 ในหญิง เมื่อทำการเปรียบเทียบอัตรารอดชีพกับผู้สูงอายุวัยต้นรุ่นหลังอีก 30 ปี ต่อมา (เกิดปี พ.ศ.2473-2483) มีการรอดชีพเพิ่มขึ้นเป็น 0.823 ในชาย และ 0.855 ในหญิง ตามลำดับ คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นของการรอดชีพในช่วงระยะเวลา 30 ปี คือ ร้อยละ 26 และร้อยละ 15 ในเพศชายและหญิงตามลำดับ ในขณะที่การรอดชีพทั้งสองเพศในผู้สูงอายุวัยกลางอายุ 70-79 ปี ในปี พ.ศ.2503-2513 ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน การรอดชีพของผู้สูงอายุชายกลุ่มนี้เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา (เกิดปี พ.ศ.2423-2433) จะมีอัตราการเพิ่มขึ้นของการรอดชีพมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 32 ในขณะที่หญิงสูงอายุวัยกลางมีการเพิ่มขึ้นของการรอดชีพน้อยมาก เพียงแค่ร้อยละ 11 เท่านั้น แต่ถ้าหากสังเกตการรอดชีพของหญิงสูงอายุในวัยเดียวกันเมื่อช่วงปี พ.ศ.2523-2533 จะมีการเพิ่มขึ้นของการรอดชีพสูงกว่าร้อยละ 20 เมื่อเปรียบเทียบกับหญิงสูงอายุในปี พ.ศ.2503-2513

หากทำการศึกษารอดชีพของทั้งสองเพศในวัยผู้สูงอายุวัยปลาย คือ ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป การรอดชีพของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ก็มีการเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุตอนปลายในปี พ.ศ.2503-2513 กับผู้สูงอายุที่เป็นรุ่นเดียวกันในปี พ.ศ. 2533-2543 อัตราส่วนรอดชีพทั้งชายและหญิงมีการเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ผู้สูงอายุวัยปลาย ในปี พ.ศ.2503-2513 ที่เกิดก่อนปี พ.ศ.2433 มีอัตราส่วนรอดชีพเท่ากับ 0.258 ในชาย และ 0.312 ในหญิง เมื่อทำการเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุวัยปลายในปี พ.ศ.2533-2543 หรือผู้ที่เกิดก่อนปี พ.ศ.2463 มีการรอดชีพเป็น 0.338 และ 0.390 หรือคิดเป็นอัตราเพิ่มของการรอดชีพร้อยละ 31 และร้อยละ 25 ในชายและหญิง ตามลำดับ ซึ่งถือได้ว่าการรอดชีพของผู้สูงอายุวัยปลายที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปทั้งสองเพศ มีร้อยละการเพิ่มขึ้นของการรอดชีพสูงกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ เช่นเดียวกับกับอัตราการเพิ่มขึ้นในการรอดชีพของเพศชายระหว่างผู้สูงอายุในแต่ละรุ่นในอดีต เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีอายุเดียวกันในปัจจุบัน จะมีการรอดชีพเพิ่มขึ้นมากกว่าเพศหญิง

สรุปและอภิปรายผล

โอกาสในการรอดชีพของผู้สูงอายุวัยปลายหรือผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและหญิง มีการเพิ่มขึ้นที่สูงกว่าผู้สูงอายุในกลุ่มอื่นๆ เมื่อทำการเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุในกลุ่มอายุเดียวกัน แต่เกิดในช่วงเวลาต่างกัน นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุนั้นหลังมีโอกาสรอดชีพมากกว่าผู้สูงอายุนั้นก่อน เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ น่าจะเป็นผลมาจากการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การแพทย์ สาธารณสุข การสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้อัตรารายของประชากรในกลุ่มวัยต่างๆ ลดลง จนเป็นผลทำให้คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น การที่ผู้สูงอายุวัยปลายรุ่นหลังมีการรอดชีพเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุตอนปลายรุ่นก่อน ย่อมแสดงให้เห็นว่าประชากรไทยมีอายุสูงขึ้นมาก จำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากเมื่อ 30 ปีก่อน ซึ่งมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ไม่ถึงร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด แต่ปัจจุบัน จำนวนผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้เพิ่ม

สูงขึ้นถึงร้อยละ 12 จากปรากฏการณ์ที่ประชากรมีชีวิตยืนยาวขึ้น ย่อมทำให้ประชากรสูงวัยเพิ่มเร็วขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุวัยปลาย การศึกษานี้จึงสรุปว่า ผู้สูงอายุนั้นหลังมีโอกาสในการรอดชีพที่สูงขึ้นกว่าในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุวัยปลายจะมีโอกาสรอดชีพสูงกว่าผู้สูงอายุในวัยอื่น ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจุบันคนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น จะเห็นได้ว่า การรอดชีพของคนไทยในรุ่นปัจจุบันมีสูงกว่าผู้สูงอายุนั้นก่อนเมื่อ 40 ปีที่ผ่านมา ดังนั้น จึงทำให้อัตราการรอดชีพของคนไทยในปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุวัยปลาย ในอดีตอายุคาดเฉลี่ยของคนไทยน้อยมาก คนไทยมีอายุยืนยาวเพียง 50 ปี แต่ในปัจจุบันเมื่อระบบการแพทย์ และการสาธารณสุขดีขึ้น จึงทำให้คนไทยสามารถมีชีวิตอยู่ได้ยืนยาวขึ้น ซึ่งปัจจุบันอายุคาดเฉลี่ยของคนไทยอยู่ที่ประมาณ 73 ปี ดังนั้น เมื่อทำการเปรียบเทียบการรอดชีพของผู้สูงอายุนั้นก่อนกับผู้สูงอายุนั้นหลังจึงทำให้เกิดความแตกต่างในอัตราการเพิ่มขึ้นของการรอดชีพในกลุ่มผู้สูงอายุตอนปลายมากกว่าผู้สูงอายุในกลุ่มอื่นๆ

บรรณานุกรม

- ปราโมทย์ ประสาทกุล. 2543. ประชากรศาสตร์ สารัตถศึกษาเรื่องประชากรมนุษย์.
นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์. 2544. ตารางชีพ: เครื่องมือสำคัญทาง
ประชากรศาสตร์. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
_____ 2549. "ภาวะการตายและความยืนยาวของชีวิตประชากรไทย" (หน้า 22-33).
ใน ประชากรและสังคม 2549 บรรณาธิการโดย กฤษยา อาชนิจุล และวรชัย
ทองไทย : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. 2553. สารประชากร มหาวิทยาลัย
มหิดล. (Mahidol Population Gazette), 19 (มกราคม 2553)
- Finch, C. E. (2008). The human life span: Present, past, and future The
biology of human longevity: Inflammation, nutrition, and aging in the
evolution of life spans (pp.374): Elsevier.
- Siegel, J. S., Swanson, D., & Shryock, H. S. (2004). The methods and
materials of demography: Elsevier Academic Press.

การบริการจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาในทศวรรษหน้า

ชาติรี มูลสถาน ชูวิทย์ มิตรชอบ สันทัด เสริมศรี และ ศากุล ข่างไม้

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคตแบบชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic Futures Research: EFR) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาพอนาคตของการบริการจัดการแรงงานชาวลาในประเทศไทยใน พ.ศ.2563 การเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบ EFR จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 25 คนซึ่งใช้วิธีเลือกแบบยัดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก เก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2552 ถึงเดือน มิถุนายน 2553 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแนวทางการสัมภาษณ์แบบ EFR มาตราความพึงประสงค์และมาตรากาลเวลา โดยได้รับการตรวจสอบด้านเนื้อหาและความตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

การมองภาพอนาคตแต่ตีพบว่าประเทศไทยจะยังคงใช้นโยบายการจ้างและนำเข้าแรงงานต่างด้าวตามกฎหมายและมีการปรับปรุงการดำเนินงานให้สะดวกรวดเร็วโดยขยายเวลาอนุญาตทำงาน คุ้มครองและสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายไทย ยกสถานะหน่วยงานที่รับผิดชอบ กระจายอำนาจมากขึ้น พัฒนารฐานข้อมูลแรงงาน มีการศึกษาวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกันการมองภาพอนาคตแจ้งร้ายพบว่าจะไม่มีการปรับปรุงการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวและการนำเข้าแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่จะไม่ขึ้นทะเบียนกับทางราชการ แรงงานต่างด้าวไม่ได้รับการคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ การบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอและมีการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ ประเทศไทยจะใช้นโยบายการจ้างงานแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้องกฎหมายและปรับปรุงการดำเนินงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น สัดส่วนของผู้ที่มีใบอนุญาตทำงานจะสูงขึ้นแต่จะยังคงมีผู้ลักลอบเข้าเมืองจำนวนมาก มีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เวลาการอนุญาตทำงานจะนานขึ้น การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลจะยังเป็นประเด็นปัญหา อาจมีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการในระดับชาติที่ดูแล อาจมีการปรับยกสถานะหน่วยงานบริหารแรงงานต่างด้าว จะมีการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษในสปป.ลาว การจัดการฐานข้อมูลแรงงานจะดีขึ้น จะมีการสร้างเจตคติที่ดีต่อแรงงานต่างด้าว จะมีความร่วมมือในภูมิภาคในด้านการศึกษาวิจัยแรงงานต่างด้าวและการพัฒนาฝีมือแรงงาน

Management of Laotian Migrant Workers in the Next Decade

Chatri Moonstan Chuwit Mitrchob Santhat Serm Sri and Sakul Changmai

ABSTRACT

This Ethnographic Futures Research (EFR) was aimed at eliciting management scenarios of Laotian migrant workers in Thailand in the year 2020. Twenty-five experts were purposively selected for EFR in-depth interviews during November 2009 to June 2010. Research tools included EFR interview guidelines, desirability scale and a grammar chart. The tools were verified by 5 experts on content validity.

Under the optimistic scenario, formal recruitment and migrant employment policy are likely to be continued. Formal recruitment procedures would be improved through allowing for longer duration of work permits, improved protection of labour rights, and benefits according to the Thai laws. Status of the management office for migrant workers is likely to be upgraded. Decentralization, improved labour data base and research on migrant workers will likely to be in place. However, under the pessimistic scenario, there will be no progress in relation to formal recruitment and migrant workers management. Most of the workers will likely be undocumented, unprotected, and have no access to public services and benefits. Law enforcement will be weak and corruption will prevail.

Under the most probable scenario, Thailand would likely continue the policy on formal recruitment and formal employment but with improved work procedures. It is likely that a higher proportion of the Laotian migrant workers will be documented. Concerned laws and regulations will likely to be adjusted while effective and transparent law enforcement will continue to be issue of concern. There will be adjustment of the national committee overseeing migrant workers. The status of the agency dealing with migrant workers might be upgraded. Most probably, special economic zones will be set-up in Lao PDR. It is likely that there will be improvement in labour database system and awareness building. Moreover, there would be improved cooperation in research and skills development in the sub-region.

การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในทศวรรษหน้า

ชาติรี มุลสถาน¹ ชูวิทย์ มิตรชอบ² สันทัด เสริมศรี³ และ ศากุล ช่างไม้⁴

บทนำ

ปัจจุบันมีแรงงานต่างด้าวจากสหภาพพม่า สปป. ลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา จำนวนมากเข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่ไม่ได้จดทะเบียนกับทางราชการ การเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานต่างด้าวเป็นเรื่องที่มีความสำคัญจึงต้องมีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม เนื่องจากการมีแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมาก เข้ามาทำงานส่งผลกระทบต่อประเทศไทย และต่อตัวแรงงานและครอบครัวของแรงงาน เหล่านี้ในหลายด้าน

ในแง่ลบ ประเทศไทยต้องใช้ทรัพยากรในการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวทักษะต่ำ จากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนสองล้านสี่แสนคน โดยมีแรงงานต่างด้าวส่วนหนึ่งที่มา จดทะเบียนเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ ต้องนำเข้าแรงงานใหม่ตามบันทึก ความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือว่าด้วยการจ้างงานกับประเทศเพื่อนบ้าน ต้องจัดบริการ สาธารณสุข จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดูแลความสงบเรียบร้อย จัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเพื่อ ปราบปราม จับกุม และดำเนินคดี มีแรงงานต่างด้าวจำนวนมากประสบปัญหาถูกเอารัด เอาเปรียบและถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยส่วนหนึ่งตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ อีกส่วนหนึ่ง เป็นแรงงานเด็ก ตัวอย่างเช่น จากการรายงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ พบแรงงานเด็กต่างด้าวร้อยละ 5 เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และร้อยละ 20 มีอายุ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

² ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

³ ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

⁴ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

15-17 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานบ้านร้อยละ 89 และกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในภาคการเกษตร ร้อยละ 38 ได้รับค่าจ้างเดือนละ 3,000 บาทหรือน้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างต้องทำงาน นานกว่า 12 ชั่วโมงต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 82 ในกลุ่มที่ทำงานบ้าน ร้อยละ 45 ในสาขา การประมง และร้อยละ 19 ในสาขาการผลิต และส่วนใหญ่ต้องทำงานทุกวันโดยไม่มี วันหยุด (ILO 2007) ปัญหาเหล่านี้มีความสำคัญมากต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทย และอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ประเทศไทยถูกกีดกันทางการค้าได้

ในแง่บวก การย้ายถิ่นทำให้แรงงานข้ามชาติมีรายได้และสามารถส่งเงินรายได้กลับ ไปยังครอบครัวของตน ช่วยสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้วยการเข้าไปเติมเต็มในตำแหน่ง งานว่างที่คนไทยไม่ทำ ลดแรงกดดันด้านเงินเพื่อ เพิ่มผลผลิตและรายได้ (Martin 2007) แรงงานเหล่านี้ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในของประเทศไทย ช่วยรักษาระดับอัตราเงินเฟ้อ (บึงปอนด์ 2552) นอกจากนี้แล้ว (Scoirino & Punpuing 2552) ให้ความเห็นว่าแรงงานต่างด้าวเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยให้เศรษฐกิจไทยเติบโต โดยสนับสนุนการขยายตัวของอุตสาหกรรม ช่วยให้ธุรกิจการส่งออกของประเทศไทย สามารถแข่งขันได้ ช่วยให้มีความมั่นคงของงาน ชดเชยกำลังแรงงานในภาคเกษตรกรรม ที่ลดลง และอุดหนุนการบริโภคในประเทศ สำหรับผลกระทบต่อครอบครัวของแรงงาน การศึกษาใน สปป. ลาวพบว่าร้อยละ 95 ของแรงงานชาวลาวส่งเงินกลับบ้าน ในจำนวนนี้ ร้อยละ 75 เป็นแรงงานสตรี จำนวนเงินที่ส่งกลับบ้านโดยเฉลี่ยเท่ากับ 27,659 บาท ต่อคนต่อปี แรงงานที่ส่งเงินกลับบ้านมากกว่า 50,000 บาทต่อปีมีจำนวนร้อยละ 14 (Sisengloth 2009) นอกจากนี้แล้ว กาบมณีวรรณ โฟธิ์ไทร (Phouxay 2008) ระบุว่า เงินที่ครอบครัวชาวลาวได้รับจากแรงงานซึ่งมาทำงานในประเทศไทยมีความสำคัญต่อ คุณภาพชีวิตและต่อสุขภาพของคนในครอบครัวมาก ครอบครัวของแรงงานใช้เงินร้อยละ 46.6 ที่ได้รับจากการเข้ามาทำงานในประเทศไทยในการซ่อมแซมบ้านเรือน ใช้เงินร้อยละ 26.7 ในการซื้ออุปกรณ์เครื่องใช้ รถและวัสดุสิ่งของ และใช้เงินร้อยละ 10 สำหรับยกระดับ ความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้เลือกศึกษาแรงงานต่างด้าวชาวลาวเนื่องจากเป็นแรงงานที่นายจ้าง ไทยต้องการจ้างมากที่สุด มีภาษา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ศาสนา ประวัติศาสตร์

และความสัมพันธ์ที่แนบแน่นคล้ายคลึงกันกับคนไทย สื่อโทรทัศน์และวิทยุของไทยฉายภาพชีวิตความเป็นอยู่ในประเทศไทยที่ร่ำรวย สะดวกสบาย และทันสมัย แรงงานชาวลาวต้องการมาทำงานในประเทศไทยเนื่องจาก บั๊จจัยผลักดันใน สปป.ลาว จากปัญหาความยากจน การไม่มีงานทำ การขาดโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน รวมทั้งบั๊จจัยดึงดูดในประเทศไทยเนื่องจากค่าจ้างที่สูงกว่า การมีชีวิตในสังคมที่มีความก้าวหน้า มีความทันสมัยและร่ำรวยมากกว่า รวมทั้งการมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและระบบเครือญาติของผู้คนในทั้งสองประเทศ บั๊จจัยเหล่านี้ทำให้นโยบายของการอพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยยังคงดำเนินต่อไป โดยที่ประเทศไทยใช้นโยบายในการจัดการแรงงานจากประเทศลาวภายใต้ยุทธศาสตร์เดียวกันกับที่ใช้กับแรงงานจากสหภาพพม่าและราชอาณาจักรกัมพูชาแม้ว่าจะมีรายละเอียดในการดำเนินการที่แตกต่างกันบ้างในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวจากทั้งสามชาติ แต่การเข้าใจภาพอนาคตของการบริหารจัดการแรงงานจากประเทศลาวก็น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการแรงงานจากทั้งสามประเทศ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย ยังไม่พบการศึกษาภาพอนาคตของการจัดการบริหารแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยแต่อย่างใด การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาครั้งแรกเกี่ยวกับภาพอนาคตของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาพอนาคตของการบริหารจัดการแรงงานชาวลาวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยใน พ.ศ.2563 ซึ่งเป็นการมองไปในอนาคตอีกประมาณสิบปีข้างหน้านับจากเวลาในการเก็บข้อมูล โดยใช้การสร้างภาพอนาคตของการบริหารจัดการในสามลักษณะคือจากมุมมองแง่ดี (Optimistic scenario) มุมมองแง่ร้าย (Pessimistic scenario) และจากมุมมองที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most probable scenario) การกำหนดเวลาของภาพอนาคตในการวิจัยครั้งนี้เป็น พ.ศ.2563 เนื่องจาก พ.ศ.2563 เป็นปีที่ สปป.ลาวกำหนดเป้าหมายว่าจะหลุดพ้นจากสถานะภาพการเป็นประเทศในกลุ่มด้อยพัฒนาที่สุด ประชาชนลาวจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แรงผลักดันภายในประเทศที่ผลักดันให้ชาวลาวย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทยน่าจะลดน้อยลง การสร้างภาพอนาคตของสถานการณ์ในอีกสิบปีนับจากวันสัมภาษณ์เป็นระยะเวลาที่เหมาะสม ไม่ยาวนานเกินไปหรือสั้นเกินไป

การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับนโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการจัดองค์กร เพื่อบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทย สรุปข้อมูลได้ ดังนี้

ด้านนโยบาย นับตั้งแต่ พ.ศ.2547 คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวทั้งระบบ ให้มีการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวที่จดทะเบียนแล้ว เพื่อควบคุมปริมาณแรงงานต่างด้าวให้สอดคล้องกับความต้องการ มีการเจรจากับประเทศต้นทางเพื่อให้การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวเป็นระบบและมีมาตรฐานสากล นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารงานแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง เรียกโดยย่อว่า กปร. ให้มีการจดทะเบียนประวัติคนต่างด้าวสัญชาติ พม่า ลาว และกัมพูชา จากนั้นจึงให้มีการปรับเปลี่ยนสถานะให้คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองเป็นผู้เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย (กรมการจัดหางาน 2550)

ด้านกฎหมาย ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พระราชบัญญัติธุรกิจต่างชาติ พระราชบัญญัติธุรกิจต่างชาติ พระราชกฤษฎีกากำหนดงานในอาชีพ และวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พระราชบัญญัติพิเศษเพื่อการส่งออก (EPZX) และพระราชบัญญัติการค้ามนุษย์ (Sciortino & Punpuing 2552) การที่การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ ทำให้หน่วยงานและข้าราชการจำนวนมากต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงมีผลต่อการบริหารจัดการ การบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติ ตามกฎหมายให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการจัดองค์การบริหารจัดการ ใน พ.ศ.2544 รัฐบาลไทยได้กำหนดให้มี คณะกรรมการบริหารงานแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง เรียกโดยย่อว่า กบร. ต่อมา ได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 กำหนดให้ กบร. เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง มีหน้าที่พิจารณากำหนดนโยบาย แนวทาง แผนงาน และมาตรการในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งการป้องกัน ปราบปราม และการดำเนินการอื่นที่จำเป็น ในการบริหารแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง

การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวที่ทำงานในประเทศไทยเป็นภารกิจหนึ่งของกรมการจัดหางานภายใต้พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2551 โดยมี หน่วยปฏิบัติงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หน่วยปฏิบัติงานในส่วนกลาง ได้แก่ สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว (กลุ่มพิจารณาอนุญาตการทำงานของคนต่างด้าวในระบบ และศูนย์บริการวีซ่าและใบอนุญาตทำงาน : One stop service) สำนักจัดหางานกรุงเทพมหานครพื้นที่ 1-12 กองการจัดระบบการนำเข้าแรงงานต่างด้าว และหน่วยปฏิบัติงานในส่วน ภูมิภาค ได้แก่สำนักงานจัดหางานจังหวัด 75 จังหวัด

บึงปอนด์ รักอำนวยกิจ (2552) ให้ความเห็นว่าในภาพรวมกบร.ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ ประเด็นสำคัญคือการปฏิรูปกระบวนการจดทะเบียนที่ ซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายสูง การบูรณาการข้อมูลแรงงานข้ามชาติของหน่วยงานต่างๆ การผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าของการดำเนินการภายใต้บันทึกความร่วมมือการจ้างงาน กับประเทศเพื่อนบ้าน การลดจำนวนแรงงานต่างด้าวที่สมัครใจทำงานอย่างผิดกฎหมาย ในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ปรับปรุงมาจากกรอบแนวคิดการจัดการ การย้ายถิ่นฐานอย่างสมบูรณ์แบบขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (www.iom.int 2009) ซึ่งประกอบด้วย นโยบาย กฎหมาย และองค์กรเพื่อการบริหาร จัดการ องค์ประกอบทั้งสามประการมีความสำคัญในการกำหนดหลักการ ทิศทาง และ การจัดสรรทรัพยากรสำหรับการบริหารจัดการการย้ายถิ่นฐานในเรื่องการย้ายถิ่นกับ การพัฒนา การดำเนินการเพื่อเอื้อต่อการย้ายถิ่น และการจัดระเบียบในการย้ายถิ่น นอกจากนี้ ยังมีประเด็นอื่นๆ ตัวอย่างเช่น ความร่วมมือทางวิชาการ การส่งเสริม ศักยภาพของหน่วยงาน การจัดการเรื่องสุขภาพ มิติเรื่องบทบาทหญิง-ชาย และการศึกษา วิจัย เป็นต้น ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ครอบคลุมผู้ย้ายถิ่นที่เป็นผู้ลี้ภัย ผู้หนีภัยจาก การสู้รบ และผู้ย้ายถิ่นที่เป็นนักศึกษา

การวิจัยอนาคตแบบชาติพันธุ์วรรณา

การวิจัยครั้งนี้ใช้การระเบียบวิจัยอนาคตแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Futures Research: EFR) ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยศาสตราจารย์เกียรติกุณโรเบิร์ต บี. เท็กซเตอร์ มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด สหรัฐอเมริกา และผู้วิจัยได้รับการอบรมวิธีการวิจัยแบบ EFR จากเท็กซเตอร์เมื่อเดือนกันยายน 2552 การสร้างภาพอนาคตหรือการสร้างมโนทัศน์ แห่งอนาคต (Scenario) ซึ่งเป็นหัวใจของการวิจัยแบบ EFR เป็นการสำรวจว่าอนาคตที่ อาจเกิดขึ้นได้จะเป็นอย่างไรบ้างโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบ EFR ภาพอนาคตเป็น สมมุติฐาน (Hypothetical) ไม่ใช่การทำนายเนื่องจากอนาคตเป็นสิ่งที่เราไม่อาจรู้ได้ (Unknowable) ในการสร้างภาพอนาคต จะเริ่มต้นด้วยการ “ขยาย” ขอบเขตความคิด ของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการสร้างภาพอนาคตในแง่ดีที่ประสงค์ให้เกิดขึ้น หรือในแง่ร้าย ที่ไม่ยอมให้เกิดขึ้นก่อน ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องใช้วิจารณญาณของตนเองในการตัดสินใจว่า สิ่งใดดีหรือไม่ในสังคมของตน ภาพอนาคตทั้งสองแบบนี้ต้องอยู่ในขอบเขตของความเป็น

ไปได้ในความคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย หลังจากนั้นจึงให้สร้างภาพอนาคตในแง่ที่เป็นไปได้มากที่สุด (Textor อ้างถึงใน ลิปพนธ์ 2534) ภายหลังจากสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดทำร่างอนาคตส่งให้ผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์แต่ละคนทำการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อให้ได้ภาพอนาคตที่เป็นความเห็นที่แท้จริงของผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนนำไปวิเคราะห์แปลผล และสรุปผลการศึกษา

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ แรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทยทั้งที่จดทะเบียนและไม่ได้จดทะเบียนกับทางราชการ รวมทั้งแรงงานที่เข้ามาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 25 คน เป็นผู้มีข้อมูลระดับลึก มีประสบการณ์มากในด้านการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวของประเทศไทย และครอบคลุมกลุ่มประชากรที่หลากหลาย ใช้วิธีเลือกโดยยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposive sampling) แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มคือเป็นผู้เชี่ยวชาญของหน่วยงานต่างๆ ภายใต้อัฒตกรรมการบริหารงานแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง (กบร.) จากกระทรวงการต่างประเทศและจากกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมของ สปป.ลาว องค์การแรงงานระหว่างประเทศ จากองค์การพัฒนาเอกชนและจากบริษัทจัดหางานที่นำแรงงานชาวลาวเข้ามาทำงานในประเทศไทย และผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงานต่างด้าวซึ่งเป็นนักวิจัยอาวุโส

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบคำถามปลายเปิด ไม่มีโครงสร้างตายตัว โดยผู้วิจัยเตรียมกรอบคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์อย่างยืดหยุ่น นอกจากนี้มีเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ ได้แก่ มาตรฐานความพึงประสงค์ (Desirability scale) มาตรฐานกาลเวลา (Grammar scale) และ EFR Interview Guidelines โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน รวมทั้งศาสตราจารย์เท็กซ์เตอร์เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผลการวิจัยได้ภาพอนาคตของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทยใน พ.ศ.2563 จำนวนสามภาพได้แก่ภาพอนาคตแง่ดี ภาพอนาคตแง่ร้ายและภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด โดยมีปัจจัยภายนอก (Driving forces) ที่สำคัญได้แก่การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนซึ่งจะทำให้การเคลื่อนย้ายของการค้า การลงทุนและแรงงานเป็นไปอย่างเสรี ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองและวัฒนธรรมภายในอนุภูมิภาค กระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีการสื่อสาร โครงสร้างประชากรที่จะทำให้ประเทศไทยขาดแคลนแรงงานเนื่องจากการเป็นสังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่ประชากรในวัยทำงานของลาวจะกลับเพิ่มมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลกซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานมายังประเทศไทยต่อไปในอนาคต

รายละเอียดผลการศึกษาถึงภาพอนาคตของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทยใน พ.ศ.2563 มีดังต่อไปนี้

ภาพอนาคตแง่ดีของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทย ใน พ.ศ.2563

ภาพอนาคตแง่ดีคือภาพอนาคตที่ผู้ให้ข้อมูลปรารถนาอยากให้เกิดขึ้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าใน พ.ศ.2563 ประเทศไทยจะใช้นโยบายการจ้างแรงงานชาวลาวอย่างถูกกฎหมาย มีการนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นข้าราชการจากกระทรวงแรงงานกล่าวว่า “.....แรงงานต่างด้าวร้อยละเก้าสิบจะเข้าสู่ระบบกฎหมาย.....” ผู้เชี่ยวชาญจากองค์การระหว่างประเทศกล่าวในทำนองเดียวกันว่า “.....ปัญหาแรงงานที่เข้ามาอย่างผิดกฎหมายของประเทศไทยลดลงเนื่องจากมีระบบค่อนข้างดีรองรับ นโยบายต่างๆ ที่จะทำให้แรงงานผิดกฎหมายเป็นแรงงานถูกกฎหมายที่ดีขึ้น เพราะมีระบบที่ดี ทั้งระบบผู้ส่งและผู้รับ....” ไม่มีการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ จะมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนมากขึ้น โดยนักวิจัยอาวุโสท่านหนึ่งกล่าวว่า “.....คงมีนโยบายที่ชัดเจนขึ้น แทนที่จะมีนโยบายชั่วคราวในเรื่องของคนต่างด้าว... เช่น อายุการจ้างงานก็อาจจะสองถึงสามปี ต่ออายุได้อีกครั้งหนึ่ง.....”

ในด้านกฎหมาย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่ากฎหมายไทยจะสอดคล้องกับกฎหมายสากล มีการบังคับใช้กฎหมายที่โปร่งใสเป็นธรรม มีการรับรองสถานะบุคคลที่เกิดในประเทศไทย มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง ตัวอย่างเช่น ข้าราชการจากสำนักบริหารแรงงานต่างด้าวกล่าวว่า“... กฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน (2553) ค่อนข้างจะดีอยู่แล้วจึงไม่น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก มีการกำหนดบทลงโทษการละเมิดกฎหมายอย่างชัดเจน... พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าวซึ่งได้มีการแก้ไขใน พ.ศ.2551 คงต้องมีปรับปรุงใหม่อีก ทั้งนี้การกำหนดอาชีพที่อนุญาตให้คนต่างด้าวทำได้สามารถออกเป็นกฎกระทรวง จึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยไม่มีความยุ่งยากมาก...” ความเห็นส่วนน้อยของผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าประเทศไทยจะให้สิทธิการเข้าสมาคมและการตั้งสหภาพแรงงานแก่แรงงานต่างด้าว โดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นนักกฎหมายให้ความเห็นว่า “.....มีการแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ไม่มีการแบ่งแยกสี ไม่มีการเลือกปฏิบัติ จึงไม่ต้องมีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ...” การบังคับใช้กฎหมายเข้มงวดขึ้น ตัวอย่างเช่นผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นข้าราชการคาดการณ์ว่า “...การบังคับใช้กฎหมายของไทยยังคงค่อนข้างอ่อนมาก การจับปรับนายจ้างในสิบปีจะมีมากขึ้น.....” และผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นข้าราชการจากหน่วยงานสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีกล่าวถึงเรื่องการดำเนินการพิสูจน์สัญชาติว่า “..... เรื่องพิสูจน์สัญชาติ...ในเชิงนโยบายมองว่าสองปีคงไม่เสร็จ อย่างน้อยต้องห้าปี ในระหว่างนี้เราต้องให้ประเทศต้นทางร่วมมือ ปรับแก้ระบบ กฎเกณฑ์เพื่อให้เอื้อต่อกระบวนการรับรองสัญชาติ.....”

มีความเห็นที่เป็นความเห็นส่วนน้อยในด้านการจัดองค์การบริหารจัดการคือ จะมีการยกเลิกคณะกรรมการบริหารแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง (กปร.) และอาจยกฐานะสำนักบริหารแรงงานต่างด้าวหรือตั้งหน่วยงานบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จใหม่ โดยข้าราชการที่ทำงานด้านความมั่นคงแสดงความเห็นว่า “..... พ.ศ.2563 กลไก กปร.ไม่มีแล้ว.....” นอกจากนี้แล้ว จะมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมากขึ้นและมีการกระจายงานไปยังหลายหน่วยงาน

ในเรื่องประเด็นสำคัญของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาว ประการแรกในเรื่องแรงงานต่างด้าวชาวลาวกับการพัฒนา พบว่าแรงงานต่างด้าวจะใช้ระบบธนาคารมากขึ้นทำให้ฟุ้งฟิงนายหน้าน้อยลง จะมีความร่วมมือในการพัฒนาฝีมือแรงงานชาวลาว โดยภาครัฐและเอกชน มีการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อส่งเสริมการลงทุนในประเทศลาว และจะมีแรงงานลาวที่มีความรู้และฝีมือมากขึ้นโดยมีแรงงานต่างด้าวชาวลาวส่วนหนึ่งที่เป็นหัวหน้างาน ประการที่สอง การดำเนินงานเพื่อเอื้อต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานชาวลาว พบว่าจะมีการกำหนดให้แรงงานต่างด้าวสมัครงานผ่านบริษัทจัดหางานหรือสมัครที่ศูนย์จัดหางานแบบเบ็ดเสร็จของรัฐบาลลาว สำหรับนักศึกษาที่สามารถสมัครงานตรงกับนายจ้างได้ มีการขยายเวลาอนุญาตทำงานนานมากขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นข้าราชการในกระทรวงแรงงานหวังว่า *“.....มีการปรับแก้ระยะเวลาอนุญาตให้ทำงานการจ้างงานให้ยาวขึ้นจากเดิมที่กำหนดไว้คราวละสองปีและต่อเวลาได้หนึ่งครั้ง และจะปรับให้ระยะเวลาในการหยุดพักก่อนกลับมาทำงานใหม่ในประเทศไทยซึ่งกำหนดไว้ว่าต้องพักนานสามปีให้ลดสั้นลง.....”* ประเทศไทยจะออกระเบียบที่เอื้อต่อการทำงานระยะสั้นมากขึ้น และคุ้มครองแรงงานโดยให้สิทธิประโยชน์ในการจ้างงานเหมือนแรงงานไทย การจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวชาวลาว พบว่าการบังคับใช้กฎหมายจะเคร่งครัดขึ้น ในการเดินทางมาทำงานแรงงานต่างด้าวต้องมีหนังสือเดินทาง วีซ่า ใบอนุญาตทำงาน ในเรื่องการบริหารจัดการชายแดน จะมีความร่วมมือกับประเทศลาวในการส่งผู้ทำผิดกลับประเทศและมีความร่วมมือในด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์ สำหรับลูกต่างด้าวเกิดในประเทศไทยจะได้รับสิทธิอยู่อาศัยชั่วคราวแต่ไม่ได้สัญชาติไทย

ภาพอนาคตแง่ดีเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าว ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่าน่าจะมีการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลแรงงานกลางเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวสำหรับทุกหน่วยงานใช้ร่วมกันได้และเชื่อมต่อข้อมูลกับประเทศเพื่อนบ้าน ตัวอย่างคือผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นข้าราชการในกระทรวงแรงงานแสดงความเห็นในเรื่องระบบฐานข้อมูลว่า *“.....มันต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างประเทศ คิดว่าคงมีการเจรจาเรื่องข้อมูลบุคคลหลายประเทศคงเห็นประโยชน์ในเรื่องนี้ ถ้าทุกประเทศร่วมมือยอมได้ประโยชน์ด้วยกันผมว่าต้องมีในอาเซียนเรื่องของเวทีฐานข้อมูล การเชื่อมโยงต่างๆ มีข้อตกลงเกิดขึ้นในอนาคต ทุกวันนี้ก็พูดคุยกันดังนั้นภายในห้าปีข้างหน้าต้องเตรียมการแก้ไขกฎ*

ระเบียบเพื่อรองรับตรงนี้ในอนาคต.....” และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นนักวิจัยอาวุโสให้ความเห็นในแง่ดีว่า “.....ฐานข้อมูลจะดีขึ้นแน่ๆ การเรียกใช้ข้อมูลจะดีขึ้นแน่ๆ เช่น เรียกข้อมูลคนลาวให้จำแนกข้อมูลประชากร เป็นเพศ อายุ ที่ทำงานและอื่น.....”

ผลการศึกษาภาพอนาคตแง่ดีในด้านอื่นๆ ได้พบว่าการดูแลสุขภาพแรงงานต่างด้าวจะเป็นไปตามระบบของทางราชการเหมือนกับแรงงานไทย โดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นข้าราชการจากกระทรวงสาธารณสุขกล่าวว่า “.....เนื่องจากแรงงานต่างด้าวทำงานอย่างถูกกฎหมาย จึงสามารถได้รับสวัสดิการ สิทธิประโยชน์และการคุ้มครองจากการประกันสุขภาพการประกันสังคม ระบบเงินสะสมสำหรับเกษียณ ได้รับค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำเช่นเดียวกับแรงงานไทย.....” นอกจากนี้แล้วแรงงานต่างด้าวจะสามารถซื้อประกันสุขภาพกับภาคเอกชนได้ มีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สังคมและมีการให้การศึกษาเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อแรงงานต่างด้าว มีการศึกษาวิจัยด้านแรงงานในแต่ละประเทศและมีการทำงานวิจัยร่วมกันเพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบาย รวมทั้งมีความร่วมมือในภูมิภาคและความร่วมมือระหว่างประเทศด้วย

ภาพอนาคตแง่ร้ายของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทย ใน พ.ศ.2563

จากการสร้างภาพอนาคตในมุมมองแง่ร้าย ผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการให้สัมภาษณ์สั้นกว่าการสร้างภาพอนาคตในแง่ดี โดยทั่วไปผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาค้นคว้านี้ให้ความเห็นว่าภาพอนาคตในแง่ร้ายน่าจะไม่เลวร้ายกว่าที่เคยเป็นมาแล้ว

นโยบายของอาเซียนในเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานจะทำให้แรงงานหลังไหลมาประเทศไทย ทำให้เกิดวิกฤติด้านความสัมพันธ์กับ สปป.ลาว จะไม่มีความก้าวหน้าในการนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมายและการพิสูจน์สัญชาติ ในด้านกฎหมาย จะไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมายจากที่เป็นอยู่ และการบังคับใช้กฎหมายเข้มงวดขึ้น มีการลงโทษอย่างรุนแรง และประการสุดท้ายจะไม่มีเปลี่ยนแปลงใดๆ ในด้านการจัดองค์กรบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวจากที่เคยเป็นอยู่

ในเรื่องประเด็นสำคัญของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาว ประการแรกในเรื่องแรงงานต่างด้าวชาวลาวกับการพัฒนา จะมีแรงงานเด็กจำนวนมาก แรงงานต่างด้าวทำงานในธุรกิจทางเพศจะกระจายไปทำงานทั่วประเทศไทย แรงงานชาวลาวที่กลับประเทศ จะไม่ได้รับการยอมรับ แรงงานไม่ได้รับทักษะจากการเข้ามาทำงานในประเทศไทย ประการที่สอง ในเรื่องการค้าแรงงานเพื่อเอื้อต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานชาวลาว การนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมายไม่มีความก้าวหน้า แรงงานส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ และบริษัทจัดหางานจะเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราสูงและขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ จะเป็นไปอย่างล่าช้า และประการที่สามในเรื่องการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวชาวลาว จะมีการบังคับใช้กฎหมายเข้มงวดขึ้น มีการกวาดล้างจับกุมแรงงานต่างด้าวและมีการลงโทษอย่างรุนแรง มีปัญหาการค้ามนุษย์มากขึ้นและมีเด็กที่เกิดจากการแต่งงานข้ามชาติมากขึ้น

นอกจากนี้แล้ว แรงงานส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ตามกฎหมาย จะไม่มีระบบฐานข้อมูลแรงงานกลางสำหรับทุกหน่วยงานใช้ร่วมกันได้ ประชาชนจะมีเจตคติในทางลบต่อแรงงานข้ามชาติ จะไม่มีการศึกษาวิจัยด้านแรงงานในแต่ละประเทศและทำงานวิจัยร่วมกันเพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายเท่าที่ควร และความร่วมมือในภูมิภาคและความร่วมมือระหว่างประเทศจะมีน้อยมาก

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาว ในประเทศไทยใน พ.ศ.2563

ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดคือประเทศไทยจะยังคงขาดแคลนแรงงานระดับล่าง และจะยังใช้นโยบายการจ้างและนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมายจากประเทศเพื่อนบ้าน การเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีในประชาคมอาเซียนสำหรับแรงงานทักษะต่ำจะยังไม่เกิดขึ้น การสมัครงานของแรงงานทักษะต่ำยังต้องสมัครงานผ่านบริษัทจัดหางาน อย่างไรก็ตามขั้นตอนการดำเนินการจะมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ดังตัวอย่างความเห็นของข้าราชการจากกระทรวงแรงงานที่ว่า “.....ประเทศไทยมีนโยบายที่ชัดเจน

ในการให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ประเทศไทย จะกำหนดว่าต้องการแรงงานประเภทใดบ้างและต้องการเป็นจำนวนเท่าใด.....” นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายจะเข้มงวดมากขึ้น และมีความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ในการบริหารจัดการแรงงาน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องจะไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก กฎหมายไทยจะสอดคล้องกับ กฎหมายสากล ครอบคลุมบริษัทจัดหางานที่นำเข้าแรงงานจากต่างประเทศ และคุ้มครอง แรงงานต่างด้าวในประเภทกิจการต่างๆ มากขึ้น เช่นแรงงานที่ทำงานบ้านและภาค เกษตรกรรม โดยนักวิจัยอาวุโสแสดงความคิดเห็นว่า “.....ในด้านกฎหมายและระเบียบที่ เกี่ยวข้อง การปรับปรุงกฎหมายเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานาน ในเวลาสิบปีข้างหน้าแรงงาน ในกลุ่มแม่บ้านและในภาคการเกษตรได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน.....” จะมีการ พิจารณาปรับเวลาการอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านให้ นานขึ้น แต่จะยังคงมีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายอย่างโปร่งใสและอย่างมี ประสิทธิภาพ ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าสัดส่วนแรงงานลาวที่ขึ้นทะเบียน กับทางราชการจะเพิ่มมากขึ้นกว่าใน พ.ศ.2553 แต่ผู้ประกอบการภาคเอกชนกลับมี ความเห็นในทางตรงกันข้ามกันว่า “....แรงงานเถื่อนก็จะมากกว่า นายจ้างสบายกว่า จ่ายค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ ไม่ต้องเสี่ยงจ่ายเงินล่วงหน้า ไม่ต้องกลัวลูกจ้างหนี หนีก็ หาใหม่ พวกที่เข้ามาตามกฎหมายก็จะกลายเป็นพวกใต้ดินแอบจ้างสบายกว่า.....”

องค์กรบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวจะเปลี่ยนแปลงไป จะมีการตั้งคณะกรรมการ ในระดับชาติแทน กปร. แต่ยังคงกระจายการดำเนินงานไปยังหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวง ที่เกี่ยวข้อง การยกระดับสำนักบริหารแรงงานต่างด้าวขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกรมหรือ การจัดตั้งหน่วยงานบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติเป็นหน่วยงานใหม่เป็นสิ่งที่ต้องได้รับ การสนับสนุนอย่างจริงจังจากทางฝ่ายการเมือง จะมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ จากส่วนกลางมากขึ้นโดยหน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่ในด้านการกำหนดนโยบาย ระเบียบ และแนวทางการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง การจัดการระบบฐานข้อมูล การศึกษาวิจัย หน่วยงานในระดับพื้นที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการในระดับพื้นที่มากขึ้น

การเข้ามาทำงานของแรงงานชาวลาวมีผลดีต่อประเทศไทยและต่อตัวแรงงานชาวลาว ครอบครัวและชุมชนในประเทศลาว อย่างไรก็ตาม จะยังมีแรงงานชาวลาวส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควรจากการเข้ามาทำงานและถูกเอารัดเอาเปรียบหรือตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ ประเทศไทยกับ สปป.ลาว และหน่วยงานภาคเอกชนจะมีความร่วมมือกันในการพัฒนาแรงงานชาวลาว เช่น การเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่ชายแดนของลาว

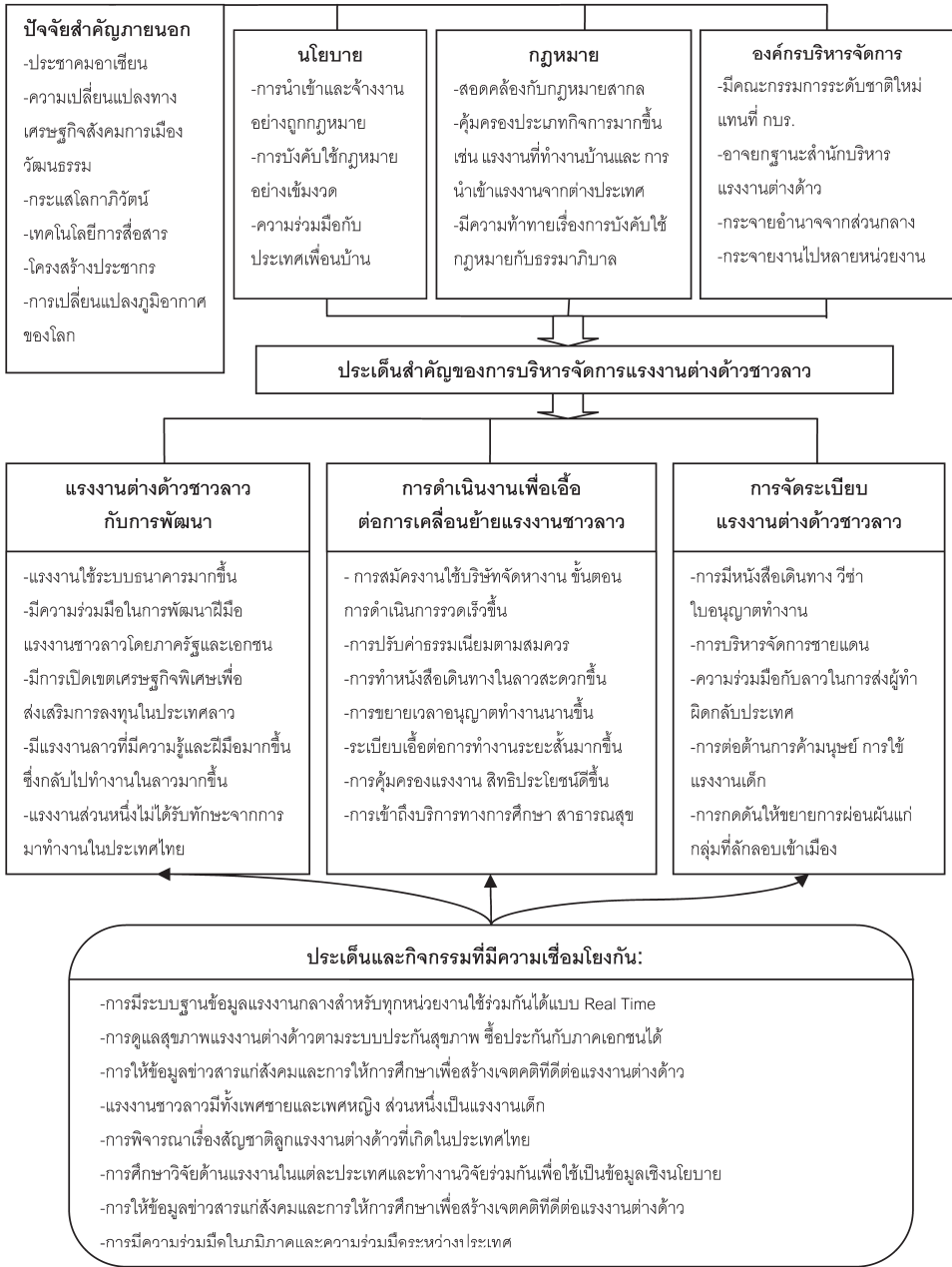
การดำเนินงานเพื่อเอื้อต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานทำให้สัดส่วนของชาวลาวที่ทำงานอย่างถูกกฎหมายมีมากขึ้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากชาวลาวจะมีบัตรประชาชนมากขึ้น การทำหนังสือเดินทางสามารถทำได้ในเมืองใหญ่นอกจากเวียงจันทน์ได้ จะมีการจัดตั้งศูนย์จัดหางานซึ่งให้บริการอย่างเบ็ดเสร็จเพื่อให้แรงงานลาวเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งงานสะดวกขึ้น การอนุญาตให้มาทำงานในประเทศไทยใช้เวลาอันน้อยลง มีการขยายเวลาอนุญาตทำงานให้นานขึ้น มีระเบียบที่เอื้อต่อการเข้ามาทำงานในระยะสั้นมากขึ้น การคุ้มครองแรงงานลาวดีขึ้น แรงงานลาวสามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข การศึกษาสะดวกขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแรงงานชาวลาวส่วนใหญ่ยังจะไม่เข้าแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าการลักลอบเข้ามาทำงานหลายเท่า ผู้ให้ข้อมูลภาคเอกชนระบุว่าบริษัทที่ต้องการจ้างแรงงานชาวลาวโดยนำเข้าอย่างถูกต้องต้องจ่ายค่าใช้จ่ายให้แก่บริษัทจัดหางานรวม 28,000 บาท โดยในจำนวนนี้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับบริษัทจัดหางานลาวสองหมื่นบาทต่อแรงงานหนึ่งคน “..... ทางบริษัทลาวจะเรียกเหมา หัวละ 2 หมื่นบาทเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดในลาว เช่น ค่าเอาคนมาจากแขวงจนถึงมาส่งเราที่ด่านชายแดน.....” การเข้ามาทำงาน โดยผ่านบริษัทจัดหางานมีขั้นตอนการดำเนินการ มีเงื่อนไขผูกมัดและแรงงานไม่มั่นใจว่าจะได้รับสิทธิประโยชน์และการคุ้มครองที่คุ้มค่างว่าการลักลอบเข้ามาทำงาน รวมทั้งปัญหาการบังคับใช้กฎหมายจะทำให้ยังคงมีแรงงานชาวลาวจำนวนมากลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยไม่มาขึ้นทะเบียนกับทางราชการ นายจ้างอาจมีการเรียกร้องให้มีการผ่อนผันเพื่อให้แรงงานกลุ่มนี้สามารถทำงานอยู่ในประเทศไทยต่อไปได้

การจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวทำให้แรงงานชาวลาวมีใบอนุญาตทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายจะได้รับการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ต่างๆ ตามกฎหมายไทย สามารถ

เข้าถึงบริการของรัฐในด้านการประกันสุขภาพ ระบบประกันสังคมรวมทั้งกองทุนเงินทดแทน ดีขึ้น แรงงานที่ทำงานบ้านหรือในภาคการเกษตรได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน แรงงานต่างด้าวจะสามารถซื้อประกันอุบัติเหตุหรือการประกันสุขภาพจากบริษัทเอกชนเหมือนกับการซื้อการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถยนต์ จะมีการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลแรงงานเพื่อให้เป็นปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ สามารถใช้ระบุตัวบุคคลได้ มีการออกบัตรผ่านแดนชั่วคราวและการให้ใบอนุญาตทำงานระยะสั้น นอกจากนี้ที่กล่าวมา ประเทศไทยจะร่วมมือกับประเทศลาวในการส่งผู้ทำผิดกฎหมายกลับประเทศ มีความร่วมมือในระดับพื้นที่บริเวณชายแดน การต่อต้านการค้ามนุษย์และการใช้แรงงานเด็ก มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลแรงงานและการศึกษาวิจัยแรงงานต่างด้าวโดยมีความร่วมมือกับประเทศลาวมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จะยังคงมีปัญหากการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส แรงงานชาวลาจำนวนมากยังคงลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทย จะยังคงมีปัญหากการหลอกลวงแสวงหาประโยชน์อย่างมิชอบจากแรงงานต่างด้าวชาวลา ปัญหาการค้ามนุษย์ การใช้แรงงานเด็ก การขายบริการทางเพศ ปัญหาเรื่องโรคติดต่อ โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง รวมทั้งการที่คนลาวเข้ามาในประเทศไทยเพื่อก่ออาชญากรรม การค้ายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่อง การดำเนินการส่งผู้ทำผิดกลับประเทศจะยังคงไม่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นนักวิจัยอาวุโสกล่าวถึงภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดว่า *“...จะยังคงมีปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ตรงไปตรงมาเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนหนึ่งซึ่งจะทำให้เกิดการเอาเปรียบแรงงานข้ามชาติ ยังจะคงมีปัญหาของการออกคำสั่งและระเบียบปฏิบัติไปถึงผู้ปฏิบัติในพื้นที่ซึ่งจะยังคงล่าช้าและเจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งจะยังไม่มี ความเข้าใจที่ถูกต้อง...”*

นอกจากที่กล่าวมาจะมีการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลแรงงานกลางซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์แบบ Real Time ได้ มีโครงการที่มุ่งสร้างเจตคติที่ถูกต้องต่อแรงงานต่างด้าว มีการพูดถึงประเด็นสัญชาติของลูกต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย มีความร่วมมือด้านการวิจัยกับ สปป.ลาวและมีความร่วมมือในการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติระหว่างประเทศ

ภาพที่ 1 ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทย ใน พ.ศ.2563

สรุปและอภิปรายผล

ผลของการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยอนาคตแบบชาติพันธุ์วรรณนาครั้งนี้ได้ภาพอนาคตของการบริหารแรงงานต่างด้าวชาวลาวในประเทศไทยใน ทศวรรษหน้า คือใน พ.ศ.2563 โดยการสร้างภาพอนาคตในแง่ดีและในแง่ร้ายเพื่อเป็นการขยายกรอบมโนทัศน์แห่งอนาคตของผู้ให้สัมภาษณ์ ผลการศึกษาได้ภาพอนาคตในแง่ร้ายว่าไม่น่าจะเลวร้ายกว่าที่เคยเป็นมา ภาพอนาคตแง่ดีน่าจะเป็นไปในทิศทางเดียวกับภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด โดยประเทศไทยจะใช้นโยบายการนำเข้าแรงงานชาวลาวใหม่และการปรับสถานะแรงงานชาวลาวให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่จะยังมีข้อจำกัดเนื่องจากการเข้ามาทำงานผ่านบริษัทจัดหางานมีค่าใช้จ่ายสูง กฎหมายไทยจะสอดคล้องกับกฎหมายสากล มีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการดูแลแรงงานต่างด้าวในส่วนกลาง มีการกระจายการบริหารงานมากขึ้น แรงงานและครอบครัวได้ประโยชน์จากการเข้ามาทำงาน มีการปรับปรุงระเบียบ การคุ้มครองสิทธิประโยชน์ต่างๆ และการจัดระเบียบแรงงานชาวลาวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความร่วมมือในการบริหารจัดการแรงงานร่วมกับ สปป.ลาว

ข้อเสนอแนะ

1. ประเทศไทยควรประสานงานกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการลดค่าใช้จ่ายลดขั้นตอนการนำเข้าแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายให้สะดวกรวดเร็ว กำหนดเวลาดำเนินการในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพโปร่งใสและเป็นธรรม เพื่อให้การเข้ามาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นทางเลือกที่ดีกว่าลักลอบเข้ามาทำงาน
2. ประเทศไทยควรตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติในการส่งกลับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใสและเป็นไปตามหลักมนุษยธรรมก่อนดำเนินการกวาดล้าง จับกุมและส่งกลับ
3. ควรมีการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวให้เป็นระบบฐานข้อมูลกลางซึ่งมีความเป็นปัจจุบัน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกัน

4. ประเทศไทยควรร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาฝีมือแรงงานและปรับปรุงศูนย์จัดหางาน

5. ควรมีการศึกษาวิจัยภาพอนาคตของการบริหารจัดการคนต่างด้าวของประเทศไทยทั้งระบบ อันจะเป็นการเตรียมการในเชิงรุกเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเป็นการเตรียมการในการจัดระบบการบริหารจัดการคนต่างด้าวและแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพไว้ล่วงหน้า

เอกสารอ้างอิง

- บั้งปอนด์ รักอำนาจกิจ. 2552. บทสังเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ และแรงกดดันในการนำเข้าแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย. สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ.
- สิปปนนท์ เกตุทัต. 2534. ทางสายกลางของสังคมไทยในอนาคต เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมสถาบันวัฒนธรรมและการสื่อสาร. อีสต์เวสต์เซ็นเตอร์ โอนิโกลู สหรัฐอเมริกาและคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ไทยวัฒนาพานิช
- ILO. 2007. The Mekong challenge: Winding roads-young migrants from Lao PDR and their vulnerability to human trafficking, Bangkok.
- ILO. 2008. Meeting the challenge, proven practices for human trafficking prevention in the Greater Mekong Sub-region, Bangkok.
- Martin, P. 2007. The economic contribution of migrant workers to Thailand: Towards policy development.ILO, Subregional Office for East Asia, Bangkok.
- Pearson, E., Punping, S., Jampakklay A, Kittisuksathit, Prohmno, A.,. 2009. The Mekong challenge Underpaid, Overworked and Overlooked: The realities of young migrant workers in Thailand, Vol I. International Programme on the Elimination of Child Labour, ILO. Thailand.
- Phouxay,. K. 2008. Consequences of migration for Lao migrant workers in Thailand and their families left behind in Lao PDR: A case study of Vientiane capital, Khammoune and Savannakhet province. Mekong Sub-region Social Research Center. Faculty of Liberal Arts. Ubon Ratchathani University. Pongsawat Printing.
- Scoirtino, R. & Punpuing S. 2552. การย้ายถิ่นข้ามชาติในประเทศไทย ฉบับปี 2552. องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน. กรุงเทพฯ.

Sisenglath, S. 2009. Migrant worker remittances and their impact on local economic development. ILO Asia-Pacific Working Paper Series. ILO Regional Office for Asia and the Pacific. Thailand.

Vasuprasat, Pracha. 2008. ILO Asian Regional Programme on Governance of Labour Migration, Working Paper No. 16. Regional Office for Asia and the Pacific, International Labour Organization, Inter-State Cooperation on Labour Migration: Lessons Learned from MOUs between Thailand and Neighbouring Countries.

เพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ : ศึกษาในเขตชนบทจังหวัดกาญจนบุรี

พงษ์ศักดิ์ หมั่นศักดิ์ และ วาทีณี บุญชะลิกษ์

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์ที่ผู้สูงอายุมีอายุคาดเฉลี่ยที่ยืนยาว การมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ ก็น่าจะยืนยาวออกไปด้วยเช่นกัน การที่ผู้สูงอายุมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุได้แสดงว่าผู้สูงอายุ ยังมีสุขภาพแข็งแรง แต่การมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุนั้นมักถูกตั้งคณมองว่าไม่สมควร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะค่านิยมในสังคมหรือวัฒนธรรม ดังนั้นเมื่อพูดถึงการมีเพศสัมพันธ์แล้ว คนมักจะนึกถึงเฉพาะแต่ในวัยหนุ่มสาว สำหรับประเทศไทยยังมีการศึกษาเรื่องนี้กันน้อยมาก

วัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษารูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ รวมทั้งความคิดเห็นและความต้องการทางเพศของผู้สูงอายุ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ชายหญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในเขตชนบท จำนวน 473 คน ใน 11 หมู่บ้าน 3 ตำบล ใน อำเภอหนึ่ง ในจังหวัดกาญจนบุรี ด้วยแบบสอบถาม และทำการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้สูงอายุ จำนวน 10 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่ออธิบาย รูปแบบของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ และใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ระดับลึกประกอบการอธิบาย

ผลการวิเคราะห์ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส 318 คนจากจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด 473 คน พบว่า หนึ่งในสามของผู้สูงอายุยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ เป็นผู้สูงอายุชายมากกว่าผู้สูงอายุ หญิง การมีเพศสัมพันธ์และความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุที่ศึกษานั้นจะลดลงตามอายุ ที่เพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ เฉลี่ยแล้วมีเพศสัมพันธ์ประมาณเดือนละ 2 ครั้ง โดยผู้สูงอายุชายมีความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ยแล้วมากกว่าผู้สูงอายุหญิง และมีร้อยละ ความต้องการทางเพศบ่อยครั้งกว่าผู้สูงอายุหญิง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ใน วัยสูงอายุ และความต้องการทางเพศ ในด้านของปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ ผู้สูงอายุ ส่วนมากคิดว่าตนเองไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์และในกลุ่มของผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการ มีเพศสัมพันธ์นั้น พบว่า ผู้สูงอายุชายมีปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้สูงอายุ หญิง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ คือ ควรมีหน่วย/ศูนย์ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาของ ผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ และควรรณรงค์ให้มีการปรับเปลี่ยนความคิดหรือทัศนคติ เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงแก่บุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น ลูกหลาน ครอบครัว ผู้ดูแล รวมทั้งตัวผู้สูงอายุเองให้เข้าใจ และยอมรับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ

AGING AND SEXUALITY: A STUDY IN THE RURAL AREAS OF KANCHANABURI PROVINCE

PHONGSAK MUENSAKDA AND WATHINEE BOONCHALAKSI

ABSTRACT

Due to the fact that the elderly live longer nowadays than before, the age for having sex has lengthened accordingly. Normally, sexual activity in old age is an important sign of good health, but at the same time it is also criticized as inappropriate in the view of people in society. Sex is generally considered as something only for the young in Thai culture. Aging and sexuality research in Thailand is limited.

Objectives for this research are to study patterns of sexuality and any opinions related to sexual needs among the elderly in rural areas. Data collection was through a questionnaire given to 473 elderly aged 60 and over in 11 villages in 3 tambons or sub-districts in Kanchanaburi province. Ten in-depth interviews were conducted to give additional information. Descriptive statistic was used as a tool for studying.

The research showed that of 318 married interviewees, one third were still having sex. More of the male elderly than females were still sexuality active and those men were having sex more frequently than the elderly females who were still having sex. But as age increased, frequency of sexual activity decreased. On average, the rural elderly had sex twice a month. Opinion on having sex and sexual needs, in terms of problems related to sex activities most elderly believed that they had no problem. But among those who were faced with sexual problems, the male elderly had many more problems than females.

Research recommendations are 1) concerned government agencies should provide counseling centers for the elderly who still have sex and 2) campaigns for widespread acceptance that sexuality in the elderly is normal should be provided for family members, caretakers and the elderly in general.

เพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ : ศึกษาในเขตชนบทจังหวัดกาญจนบุรี

พงษ์ศักดิ์ หมื่นศักดิ์ และ วาทีณี บุญชะลิกษ์¹

บทนำ

ในสถานการณ์ที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อายุคาดเฉลี่ยเพิ่มมากขึ้น เพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ จากการศึกษาที่ผู้สูงอายุมีอายุคาดเฉลี่ยที่ยืนยาวออกไป การมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุน่าจะยืดยาวออกไปได้ด้วยเช่นกัน ยิ่งหากผู้สูงอายุมีสุขภาพอนามัยแข็งแรง การมีเพศสัมพันธ์กับคู่ครองในวัยสูงอายุน่าจะเป็นเรื่องปกติ ดังนั้นการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุได้ แสดงว่าผู้สูงอายุยังมีสุขภาพที่ดี แต่การมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุนั้นมักถูกสังคมมองข้ามและเห็นว่าไม่สมควรที่จะมี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะค่านิยมในสังคมหรือวัฒนธรรมยังไม่ยอมรับในเรื่องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุมากนัก เมื่อพูดถึงการมีเพศสัมพันธ์แล้ว คนมักจะนึกถึงเฉพาะแต่ในวัยหนุ่มสาว จากที่มามีการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุเองถ้ามีสุขภาพแข็งแรง มีคู่ครองที่พอใจแล้วเรื่องเพศสัมพันธ์นั้นจะไม่แตกต่างจากวัยหนุ่มสาวมากนัก แต่ลักษณะการมีเพศสัมพันธ์นั้นอาจลดลงตามอายุ หรือตามสุขภาพร่างกายที่ถดถอยลง อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้สูงอายุยังคงมีสุขภาพแข็งแรง ไม่ป่วยด้วยโรคต่างๆ แล้ว และยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ก็ยังคงจะมีเพศสัมพันธ์ได้อยู่ ซึ่งจากการศึกษาของจิตแพทย์มหาวิทยาลัย Duke พบว่าร้อยละ 70 ของสามีภรรยาที่อายุ 60 ปี ขึ้นไป ยังมีความรู้สึกทางเพศเป็นปกติ และบางคู่อาจมีจนถึงอายุ 80 ปี ความรู้สึกทางเพศนี้จะหมดไปอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อเกิดการเจ็บป่วยทางกาย (จินตนา 2538)

¹ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สำหรับประเทศไทยยังมีการศึกษาเรื่องนี้น้อยมาก แต่เท่าที่มีการศึกษา พบว่าการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุยังคงมีอยู่ โดยในผู้สูงอายุชายยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ราวร้อยละ 30.4 และในผู้สูงอายุหญิงราวร้อยละ 16.5 นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีสัดส่วนของการมีเพศสัมพันธ์สูงกว่าที่อยู่ในเขตเมือง คือ ยังคงมีอยู่ราวร้อยละ 21.7 ซึ่งมากกว่าในเขตกรุงเทพมหานครและเขตเมืองอื่นๆ ซึ่งยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ราวร้อยละ 18.2 และร้อยละ 20.0 ตามลำดับ (นภาพร และจอนัน 2539)

จากการศึกษาในเชิงชีววิทยา พบว่า การมีเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงนั้นมีความแตกต่างกันออกไป ผู้สูงอายุหญิงนั้นจะหมดความต้องการทางเพศเร็วกว่าผู้สูงอายุชาย ซึ่งเกิดจากความแตกต่างของฮอร์โมนระหว่างเพศ เพศหญิงและเพศชายมีฮอร์โมนเพศเริ่มต้นที่อายุเท่ากันคือประมาณ 15 ปี แต่ระดับของฮอร์โมนของเพศหญิงจะลดลงก่อนเพศชาย ซึ่งจะหมดเมื่ออายุประมาณ 50 ปี แต่ในขณะที่ฮอร์โมนเพศชายยังคงมีอยู่ตลอดจนอายุ 100 ปี จากความแตกต่างกันของฮอร์โมนของเพศหญิงและเพศชายอย่างมากระยะนี้เอง ทำให้ปัญหาต่างๆ เกิดตามมา เมื่อผู้หญิงหมดความต้องการทางเพศเร็วกว่าในขณะที่ผู้ชายยังคงมีความต้องการทางเพศอยู่ (นิกร 2552)

นอกจากความแตกต่างกันในเรื่องฮอร์โมนระหว่างเพศแล้ว สุขภาพหรือการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ ก็นับเป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญต่อการมีเพศสัมพันธ์ ถ้าผู้สูงอายุนั้นมีสุขภาพที่แข็งแรง ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ที่ทำให้ไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ เช่น โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคกระดูก โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น ซึ่งมีส่วนทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์ได้หรือมีได้น้อยลง ในขณะที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังคงแข็งแรงและยังคงมีความต้องการทางเพศอยู่ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่มีความต้องการ เพราะการเจ็บป่วย หรือไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ ความต้องการของทั้งสองฝ่ายจึงไม่ลงตัว เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัวหรือปัญหาสุขภาพจิต

จากสถานการณ์เช่นนี้ ชี้ให้เห็นว่าความไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์ในขณะที่คู่ครองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังคงมีความต้องการอยู่นั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ซึ่งบางคนอาจไม่คาดคิดว่าจะเป็นปัญหา เพราะหากผู้สูงอายุชายยังคงมีความต้องการทางเพศอยู่

แต่ในขณะที่ผู้สูงอายุหญิงไม่มีความต้องการทางเพศแล้ว ผู้สูงอายุชายจะมีทางออกเช่นไร เพราะความต้องการในเรื่องเพศนั้นยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากฮอร์โมนนั้นยังคงอยู่ ผู้สูงอายุชายอาจหาทางออกด้วยการออกไปเที่ยวนอกบ้าน หรือเที่ยวหญิงบริการ ซึ่งเสี่ยงต่อการเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แต่เดิมนั้นการเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ในวัยสูงอายุ ก็มีผลต่อการตายของผู้สูงอายุอยู่แล้ว ถ้ามีปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์เข้ามาเกี่ยวข้องอีกก็จะนำมาซึ่งโรคเอ็ดส์หรือโรคต่างๆ ที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นอีก เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ ผู้สูงอายุก็อาจจะเสียชีวิตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจมีผลต่อความยืนยาวของชีวิตของผู้สูงอายุ และจำนวนของผู้สูงอายุ

ปัญหาเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม เพราะอาจนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาทางสุขภาพกายและจิตของผู้สูงอายุ และปัญหาทางครอบครัวของผู้สูงอายุ ดังนั้นการศึกษาเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุในเขตชนบท
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุในเขตชนบท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจในเรื่องรูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุของคนในชนบทได้มากขึ้นจากเดิมที่เป็นเรื่องไม่เปิดเผย
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษารูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุในชนบท เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ในเชิงคุณภาพ ประกอบการอธิบาย

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และทำตารางไขว้ (Crosstab) ใช้ค่าร้อยละเพื่ออธิบายรูปแบบของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ และใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกประกอบการอธิบาย

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์มีจำนวนทั้งสิ้น 318 คน จากจำนวนตัวอย่างที่สัมภาษณ์มาได้ทั้งหมด 473 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสเท่านั้น (ตารางที่ 1) ทั้งนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นผู้สูงอายุชาย 182 คน และเป็นผู้สูงอายุหญิง 136 คน และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ระดับลึกผู้สูงอายุจำนวน 10 คน โดยแบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 5 คน ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ 3 คน และไม่มีเพศสัมพันธ์แล้ว 2 คน ในส่วนของผู้สูงอายุหญิงก็เช่นเดียวกัน เลือกผู้สูงอายุหญิง 5 คนที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ 3 คน และไม่มีเพศสัมพันธ์แล้ว 2 คน

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนตัวอย่างที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์

สถานภาพสมรส	รวม		ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	6	1.3	-	-	6	2.3
สมรส	318	67.2	182	85.8	136	52.1
หม้าย/หย่า/แยก	149	31.5	30	14.2	119	45.6
รวม	473	100.0	212	100.0	261	100.0

คุณลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุที่ศึกษา

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในเขตชนบทที่ศึกษาครั้งนี้เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง อยู่ในกลุ่มอายุ 60-64 ปีมากที่สุด ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เกินกว่าครึ่งหนึ่งไม่ได้ประกอบอาชีพ รองลงมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผู้สูงอายุในเขตชนบทที่ตอบว่าตนเองยังคงมีสุขภาพที่แข็งแรงดีนั้น มีอยู่ร้อยละ 58.8 และมากกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อยมีโรคประจำตัว ผู้สูงอายุในเขตชนบทขณะนี้ราวหนึ่งในสามยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ และเมื่อพิจารณาถึงความต้องการทางเพศ พบว่า ผู้สูงอายุมากกว่าสองในสามไม่มีความต้องการทางเพศแล้ว และผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ ส่วนมากมีความต้องการทางเพศเดือนละหนึ่งครั้ง

การมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุว่าแตกต่างลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุชายในเขตชนบทเกือบครึ่งหนึ่งยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ (ร้อยละ 46.7) ส่วนผู้สูงอายุหญิงที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่นั้น พบว่า มีเพียงหนึ่งในสี่เท่านั้น (ร้อยละ 23.5) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงแล้ว พบว่า ผู้สูงอายุชายยังคงมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้สูงอายุหญิงถึงสองเท่า และเมื่อพิจารณาถึงอายุ พบว่า ครึ่งหนึ่ง

ของผู้สูงอายุที่อยู่ในช่วงอายุ 60-64 ปี ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ (ร้อยละ 50) รองลงมาคือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในช่วงอายุ 65-69 ปี (ร้อยละ 34.5) ช่วงอายุ 70-75 ปี (ร้อยละ 22.6) และในช่วงอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 13.2) ตามลำดับ จะเห็นว่า การมีเพศสัมพันธ์ ในวัยสูงอายุ นั้นลดลงไปตามลำดับอายุที่มากขึ้น ซึ่งเป็นไปโดยธรรมชาติมิใช่เรื่องแปลก เพราะผู้สูงอายุในวัยต้นๆ ทัวไปยังคงมีสุขภาพที่แข็งแรงอยู่ สามารถที่จะมีเพศสัมพันธ์ได้ กับคู่ครองที่ดูใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของนภาพร ขิโยวรรณและจอห์น โนเดล (2539) ซึ่งเป็นงานสำรวจผู้สูงอายุระดับประเทศเมื่อปี พ.ศ.2538

เมื่อนำเพศและกลุ่มอายุมาพิจารณาร่วมกัน พบว่า ผู้สูงอายุชายยังคงมีเพศสัมพันธ์ มากกว่าผู้สูงอายุหญิงในทุกช่วงกลุ่มอายุเช่นกัน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากระดับฮอร์โมนที่ แตกต่างกันของเพศชายและเพศหญิง ทำให้ผู้สูงอายุชายยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่มากกว่า ผู้สูงอายุหญิง

ในเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังคงประกอบอาชีพมีร้อยละของการยังคง มีเพศสัมพันธ์อยู่มากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ โดยพบว่าผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพ ภาคเกษตรกรรมครึ่งหนึ่งยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ (ร้อยละ 49.6) และผู้สูงอายุที่ประกอบ อาชีพนอกภาคเกษตรกรรมยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ร้อยละ 39.1 ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบ อาชีพเลยยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่เพียงร้อยละ 24.8 จะเห็นว่าผู้สูงอายุที่ยังคงประกอบอาชีพ ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่มากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ประกอบ อาชีพเกษตรกรรมนั้นยังคงมีร้อยละของการมีเพศสัมพันธ์อยู่มากที่สุด ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจ เนื่องจากผู้สูงอายุในเขตชนบทที่ยังคงประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมนั้นยังคงมีร่างกาย ที่แข็งแรง จึงยังคงมีเพศสัมพันธ์ได้มากกว่าผู้สูงอายุในกลุ่มอาชีพอื่นหรือผู้สูงอายุที่ไม่ได้ ประกอบอาชีพอะไรเลย

เมื่อนำเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุมาพิจารณา พบว่า ผู้สูงอายุในเขตชนบทที่ตอบว่า ตนเองมีสุขภาพแข็งแรง เกือบครึ่งหนึ่งยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ (ร้อยละ 43.9) ส่วนผู้สูงอายุ ที่ตอบว่าตนเองมีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรงยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ราวหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 26.7) และเมื่อนำโรคประจำตัวเข้ามาพิจารณาด้วย พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัวนั้น เกือบครึ่งหนึ่งเช่นกันยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ (ร้อยละ 40.4) และในส่วนของผู้สูงอายุที่มี

โรคประจำตัวอยู่ ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ราวหนึ่งในสามเท่านั้น (ร้อยละ 33.7) ทั้งนี้ จะเห็นว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัวยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ มากกว่าผู้สูงอายุที่มีร่างกายหรือสุขภาพที่ไม่แข็งแรงและผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว

ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาในเชิงคุณภาพที่ พบว่า ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า สุขภาพที่แข็งแรงนั้นเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรงนั้นจะยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่

ผู้สูงอายุชาย : มันเกี่ยวกับร่างกาย เพศสัมพันธ์เนี่ยมันเกี่ยวกับร่างกาย ถ้าร่างกายแข็งแรง ถ้าร่างกายสมบูรณ์มันก็มี ถ้าร่างกายไม่สมบูรณ์มันก็ไม่มี

(ผู้สูงอายุชาย อายุ 64 ปี ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่)

ผู้สูงอายุหญิง : คนที่เป็นโรคมันก็เบื่อ มันก็ไม่อยากยุ่งไม่อยากหลับนอนด้วย กันแล้ว คนที่ไม่เป็นโรคผู้ชายก็ยังคงต้องการผู้หญิงอยู่ละมัง แก่ขนาดไหนผู้ชายมันก็อยากได้เมียอยู่ดี

(ผู้สูงอายุหญิง อายุ 60 ปี ไม่มีเพศสัมพันธ์แล้ว)

เมื่อนำความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุมาประกอบการพิจารณา พบว่า ผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุทั่วไปควรมีเพศสัมพันธ์นั้นยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ถึงร้อยละ 78.5 ส่วนผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุทั่วไปไม่ควรีเพศสัมพันธ์แล้วยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่เพียงร้อยละ 26.1 และเมื่อพิจารณาถึงความคิดเห็นว่าผู้สูงอายุไทยยังคงมีเพศสัมพันธ์กันอยู่หรือไม่นั้น พบว่า ผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ไม่มีเพศสัมพันธ์กันแล้วยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่เพียงร้อยละ 17.0 ส่วนผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุไทยยังคงมีเพศสัมพันธ์กันอยู่นั้น มากกว่าครึ่งยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ (ร้อยละ 55.7) จะเห็นว่าผู้สูงอายุที่มีทัศนคติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุไปในทางบวกจะยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ ในทางกลับกัน ผู้สูงอายุที่มีทัศนคติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ใน

วัยสูงอายุไปในทางลบ ก็จะไม่มีเพศสัมพันธ์แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Deacon, Minichiello, และ Plummer (1995) พบว่า ค่านิยมในสังคมมีผลต่อการมีเพศสัมพันธ์ ในวัยสูงอายุ ซึ่งสังคมมองผู้สูงอายุว่าแก่แล้ว ไม่ควรมีความสนใจในเรื่องเพศแล้ว

ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ในรอบหนึ่งเดือน

ในการศึกษารูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุในเขตชนบท ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ในรอบหนึ่งเดือนนับเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่นั้น เฉลี่ยแล้วมีเพศสัมพันธ์ประมาณเดือนละ 2 ครั้ง โดยผู้สูงอายุชายมีความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ยแล้วมากกว่าผู้สูงอายุหญิง และเมื่อพิจารณาตามกลุ่มของอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุอยู่ในช่วง 60-64 ปี ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์จะมากกว่าในกลุ่มอายุอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีอายุเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ ยิ่งอายุมากขึ้นความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ก็จะลดลงตามไปด้วยเช่นกัน เช่นเดียวกับการศึกษาของนาพร และจอนัน (2539) ที่พบว่า ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์นั้นจะลดลงตามวัยอย่างชัดเจนเช่นกัน และการศึกษาของศุภย์วิชัยและพัฒนาเพศศาสตร์ศึกษา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2541) ที่พบว่า ผู้สูงอายุชายมีความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ยมากกว่าผู้สูงอายุหญิง คือประมาณ 2 ครั้ง ต่อเดือน

เมื่อจำแนกความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุตามอาชีพ พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังคงประกอบอาชีพอยู่มีความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ โดยผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมมีร้อยละของความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรเลย และผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมีความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์ในรอบหนึ่งเดือนสูงที่สุด เฉลี่ย 2.67 ครั้ง ต่อเดือน

เมื่อพิจารณาความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุแยกตามภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบว่าร่างกายของตนเองแข็งแรงดี มีร้อยละของการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้สูงอายุที่ตอบว่าร่างกายตนเองไม่ค่อยแข็งแรง โดยเมื่อพิจารณาเฉพาะผู้ที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ในรอบหนึ่งเดือน มีความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ย 2.32 ครั้งต่อเดือน และเมื่อพิจารณาถึงการมีโรคประจำตัวของผู้สูงอายุด้วย พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัวเลยนั้น ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ยแล้วมากกว่าผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว โดยมีความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์เฉพาะผู้ที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ในรอบหนึ่งเดือนเฉลี่ย 2.45 และ 1.95 ครั้งต่อเดือนตามลำดับ แสดงว่าผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพดี ไม่มีโรคประจำตัวเป็นผู้ที่แข็งแรงและยังคงสามารถมีเพศสัมพันธ์กับคู่อุปการะหรือคู่สมรสได้

จากการศึกษาในเชิงคุณภาพก็พบเช่นกัน โดยผู้สูงอายุให้ความเห็นว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสามารถมีเพศสัมพันธ์ได้บ่อยครั้งกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง

ผู้สูงอายุชาย : คนร่างกายสมบูรณ์ก็จะมีตลอดเวลา ถ้าคนร่างกายไม่สมบูรณ์ก็จะมัน้อย อาจจะเป็นครั้งหรือสองครั้ง

(ผู้สูงอายุชาย อายุ 65 ปี ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่)

เมื่อพิจารณาแยกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ พบว่า ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุควรมีเพศสัมพันธ์นั้นสูงกว่าผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุไม่ควรีเพศสัมพันธ์ และในเรื่องความคิดเห็นที่ว่าผู้สูงอายุไทยยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่หรือไม่นั้น พบว่า ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุควรมีเพศสัมพันธ์อยู่และผู้สูงอายุไทยทั่วไปขณะนี้ยังคงมีเพศสัมพันธ์กันอยู่นั้นสูงกว่าผู้สูงอายุที่คิดว่าไม่ควรีและไม่มี โดยเมื่อพิจารณาเฉพาะผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ในรอบหนึ่งเดือนที่คิดว่าผู้สูงอายุควรมีเพศสัมพันธ์ได้นั้น มีความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ย 2.46 ครั้งต่อเดือน ขณะที่ผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุไม่ควรีเพศสัมพันธ์แล้ว มีความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์เฉลี่ย 1.95 ครั้งต่อเดือน ส่วนผู้สูงอายุที่คิดว่าขณะนี้ผู้สูงอายุคนอื่นๆ ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ เฉลี่ยแล้วยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ 2.28 ครั้งต่อเดือน

ความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศ

ในการศึกษารูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุในเขตชนบท ความต้องการทางเพศนับเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจไม่น้อยไปกว่าความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ

เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบความต้องการทางเพศของผู้สูงอายุในเขตชนบทว่ายังคงมีความต้องการทางเพศเกิดขึ้นบ่อยครั้งมากน้อยเพียงไร การศึกษาครั้งนี้จึงขอนำเสนอรูปแบบความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศของผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้สูงอายุชายมีร้อยละของความต้องการทางเพศบ่อยครั้งกว่าผู้สูงอายุหญิง อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงส่วนใหญ่จะมีความต้องการทางเพศประมาณเดือนละครั้งเท่ากัน โดยผู้สูงอายุชายมีความต้องการทางเพศเดือนละครั้งประมาณร้อยละ 14.0 และผู้สูงอายุหญิงมีความต้องการทางเพศเดือนละครั้งประมาณร้อยละ 4.4 และเมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มอายุ พบว่า อายุยิ่งเพิ่มมากขึ้น ร้อยละของความต้องการทางเพศนั้นจะลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยศูนย์วิจัยและพัฒนาเพศศาสตร์ศึกษา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2541) พบว่า ทั้งผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงนั้นความต้องการทางเพศจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศของผู้สูงอายุแยกตามการประกอบอาชีพ พบว่า ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมนั้นยังคงมีความต้องการทางเพศมากที่สุด โดยมีความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศเดือนละครั้งและเดือนละ 2-3 ครั้งมากที่สุด คือ ร้อยละ 12.0 และ ร้อยละ 13.7 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุกับความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบว่าตนเองยังแข็งแรงดีมีความต้องการทางเพศบ่อยครั้งกว่าผู้สูงอายุที่ตอบว่าตนเองสุขภาพไม่ค่อยดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุเมื่อคิดว่าตนเอง

ร่างกายไม่แข็งแรงจึงทำให้ไม่คิดถึงเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เลย ทำให้ไม่มีความต้องการทางเพศ ด้านผู้สูงอายุที่ตอบว่าตนเองสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรงและไม่มีความต้องการทางเพศแล้วมีอยู่ร้อยละ 77.1 และเมื่อพิจารณาถึงโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวนั้นไม่มีความต้องการทางเพศแล้วถึงร้อยละ 72.1 ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัวนั้น มีร้อยละของความต้องการทางเพศมากกว่าผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวและผู้สูงอายุที่ตอบว่าตนเองยังแข็งแรงดีและไม่มีความต้องการทางเพศเลย (ร้อยละ 11.8 และร้อยละ 11.0 ตามลำดับ) และในการศึกษาเชิงคุณภาพผู้สูงอายุให้ความเห็นที่เหมือนกันคือ ผู้สูงอายุที่ยังคงมีร่างกายที่แข็งแรงก็จะยังคงมีความต้องการทางเพศอยู่

ผู้สูงอายุชาย : ผู้สูงอายุเนี่ย ไม่ใช่ว่าเสื่อมสมรรถภาพเกินไป ถ้ามีร่างกายแข็งแรงความต้องการมันก็มีใช่ไหมครับ

(ผู้สูงอายุชาย อายุ 64 ปี ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่)

ผู้สูงอายุหญิง : เขาแข็งแรง สุขภาพเขาดี ความต้องการเขาก็ยังมีอยู่

(ผู้สูงอายุหญิง อายุ 63 ปี ไม่มีเพศสัมพันธ์แล้ว)

เมื่อพิจารณาถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุกับความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุควรมีเพศสัมพันธ์ได้และผู้สูงอายุคนอื่นๆ นั้นยังคงมีเพศสัมพันธ์กันอยู่มีความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศมากกว่าผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุด้วยกันไม่ควรจะมีเพศสัมพันธ์กันแล้วและผู้สูงอายุที่คิดว่าผู้สูงอายุคนอื่นๆ ขณะนี้ไม่มีเพศสัมพันธ์กันแล้ว โดยมีความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศเดือนละครั้งและเดือนละ 2-3 ครั้งร้อยละ 23.1 และ ร้อยละ 24.6 ตามลำดับ และมีร้อยละของความบ่อยครั้งของความต้องการทางเพศ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 13.8

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่ว่าผู้สูงอายุยังคงควรมีเพศสัมพันธ์อยู่หรือไม่ พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ในขณะนั้นเห็นว่าคุณสูงอายุควรมีเพศสัมพันธ์ได้ถึงร้อยละ 78.5 ส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุชายมากกว่าผู้สูงอายุหญิง (ร้อยละ 77.2) โดยประมาณ 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุชายที่เห็นว่าผู้สูงอายุควรมีเพศสัมพันธ์ได้นั้นให้เหตุผลว่า เพราะมีกำลังแข็งแรงอยู่ (ร้อยละ 30.0) และเป็นเรื่องธรรมดาแล้วแต่ใจคน (ร้อยละ 30.0) ส่วนที่เหลือนอกนั้นให้เหตุผลว่า ยังมีความต้องการอยู่ (ร้อยละ 27.5) อยากรอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 5.0) เป็นอาหารทางใจหรือเป็นเรื่องสำคัญ (ร้อยละ 5.0) และมีความสุข (ร้อยละ 2.5) ตามลำดับ ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่มีเพศสัมพันธ์คิดว่าผู้สูงอายุนั้นไม่ควรที่จะมีเพศสัมพันธ์แล้วมีมากถึงร้อยละ 73.9 และส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุหญิง (ร้อยละ 80.5) โดยผู้สูงอายุหญิงให้เหตุผลว่าเป็นเพราะอายุมากแล้วมากที่สุด (ร้อยละ 83.3) รองลงมาคือทำให้ร่างกายทรุดโทรมไม่แข็งแรง (ร้อยละ 62.5) รองลงมาอีกคือไม่น่าจะมีความรู้สึกแล้ว (ร้อยละ 5.6) น่าเบื่อ (ร้อยละ 3.3) และดูไม่ดี (ร้อยละ 1.1) กับหมกหมุ่น (ร้อยละ 1.1) ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงนั้นมีความคิดเห็นในเรื่องเพศแตกต่างกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเรื่องของค่านิยม เนื่องจากสังคมไทยนั้นให้ผู้ชายเปิดเผยในเรื่องเพศมากกว่าผู้หญิง (สุภวรรณ 2542)

เมื่อสอบถามถึงในเรื่องของความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุทั่วไปในปัจจุบันว่ายังคงมีเพศสัมพันธ์กันอยู่หรือไม่ พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีเพศสัมพันธ์แล้วมากกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 55.7) ให้ความเห็นว่า คิดว่าผู้สูงอายุทั่วไปนั้นยังคงมีเพศสัมพันธ์กันอยู่ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุหญิงมากกว่าผู้สูงอายุชาย (ร้อยละ 73.1 และ 43.8) โดยให้เหตุผลว่าที่ยังมีเพศสัมพันธ์กันอยู่เพราะยังมีความต้องการอยู่ (ร้อยละ 37.1) ยังแข็งแรงอยู่ (ร้อยละ 21.6) เป็นเรื่องธรรมดาแล้วแต่คน (ร้อยละ 18.6) เคยได้ยินมา (ร้อยละ 11.3) อยู่ด้วยกัน ใกล้ชิดกันต้องมีบ้าง (ร้อยละ 1.0) อยากรมีเพื่อน (ร้อยละ 1.0) ปัจจุบันมียาชูกำลังให้รับประทานมากมาย (ร้อยละ 1.0) และรวย (ร้อยละ 1.0) และเมื่อพิจารณาถึงผู้สูงอายุหญิงและผู้สูงอายุชาย พบว่า จะให้เหตุผลที่แตกต่างกันบ้างในบางเหตุผล

ส่วนในผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่นั้น เห็นว่าผู้สูงอายุทั่วไปในปัจจุบันนั้นยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ไม่ถึงครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 44.3) ซึ่งส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุชายมากกว่าผู้สูงอายุหญิง (ร้อยละ 56.2 และร้อยละ 26.9) สำหรับผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงที่ปัจจุบันไม่มีเพศสัมพันธ์แล้วมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุทั่วไปนั้นไม่มีเพศสัมพันธ์กันแล้วไม่แตกต่างกัน คือร้อยละ 82.2 และร้อยละ 83.7 โดยให้เหตุผลว่า เป็นเพราะแก่แล้ว เบื่อหน่ายแล้ว คงหมดอารมณ์แล้ว และไม่มีกำลัง

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุที่ปัจจุบันยังคงมีเพศสัมพันธ์และไม่มีเพศสัมพันธ์จะมีความเห็นและให้เหตุผลเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุนั้นแตกต่างกันออกไป ซึ่งรวมทั้งผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงก็มีความคิดเห็นและเหตุผลเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุแตกต่างกันออกไปด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งนี้ยังให้ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่ปัจจุบันนั้นยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์และไม่มี รวมทั้งผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงให้ความเห็นที่แตกต่างกันออกไป โดยผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ส่วนมากให้ความเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์มากที่สุดคือ เป็นเรื่องธรรมชาติ (ร้อยละ 26.1) รองลงมาคือ แล้วแต่ใจคน เป็นเรื่องของเขา (ร้อยละ 21.7) และยังคงแข็งแรงอยู่ (ร้อยละ 12.0) และเมื่อพิจารณาถึงผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิง พบว่า ผู้สูงอายุชายที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ให้เหตุผลว่า เป็นเรื่องธรรมชาติและแล้วแต่ใจคนเป็นเรื่องของเขา (ร้อยละ 24.3)

ปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยยังสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัญหาของการมีเพศสัมพันธ์ด้วย ซึ่งในที่นี้จะขอเสนอเฉพาะในกลุ่มของผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่เท่านั้น ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุส่วนมากนั้นคิดว่าตนเองนั้นไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ (ร้อยละ 76.1) และในกลุ่มของผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์นั้น พบว่า ผู้สูงอายุชายมีปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้สูงอายุหญิง (ร้อยละ 66.7 และร้อยละ 32.1 ตาม

ลำดับ) และเมื่อพิจารณาถึงปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์นั้น พบว่า ผู้สูงอายุชายส่วนมากจะมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้สึกช้า เสรีจเร็ว อวัยวะเพศไม่ค่อยแข็งตัวเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ส่วนในด้านของผู้สูงอายุหญิงนั้นมีปัญหาเพียงอย่างเดียว คือ รู้สึกเจ็บและหงุดหงิดเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ทั้งนี้เนื่องจากผู้หญิงนั้นฮอร์โมนทางเพศจะหมดก่อนผู้สูงอายุชาย ดังนั้นเวลาที่มีเพศสัมพันธ์นั้นจะรู้สึกเจ็บ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศของผู้สูงอายุไทยของศูนย์วิจัยและพัฒนาเพศศาสตร์ศึกษา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2541)

จากการศึกษาเชิงคุณภาพ ก็พบเช่นเดียวกันว่าการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุของผู้สูงอายุเองจะคิดว่าไม่มีปัญหาอะไรในขณะที่มีเพศสัมพันธ์กันอยู่ แต่อวัยวะเพศนั้นจะไม่แข็งตัวเหมือนตอนหนุ่ม ๆ

ผู้วิจัย : *ยังคงแข็งตัวเหมือนตอนหนุ่มไหมครับ*

ผู้สูงอายุชาย : *มันก็เหมือนเดิม แต่ความแข็งตัวอาจจะน้อยกว่า*

(ผู้สูงอายุชาย อายุ 65 ปี ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควร มีหน่วย/ศูนย์ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ เพราะจากการศึกษานี้ทำให้ทราบถึงรูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุของผู้สูงอายุในเขตชนบท ซึ่งมีสัดส่วนของการยังคงมีเพศสัมพันธ์และความต้องการทางเพศอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะผู้สูงอายุชายจะพบปัญหาในการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุมากกว่าผู้สูงอายุหญิง ดังนั้นหากมีคลินิกให้คำปรึกษาเกี่ยวกับอนามัยการเจริญพันธุ์ของผู้สูงอายุในระดับตำบล ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้สูงอายุที่ประสบปัญหานี้ ซึ่งจะต้องเป็นคลินิกที่มีบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความเข้าใจธรรมชาติและความต้องการของผู้สูงอายุ

ต้องมีความสามารถและเชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้องที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในตัวเอง มีสุขภาพที่แข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี และมีการปฏิบัติตนในเรื่องเพศอย่างถูกต้อง ก็จะเป็นอานิสงส์แก่ผู้สูงอายุต่อไป ซึ่งในอนาคตจะมีทั้งสัดส่วนและจำนวนเพิ่มมากขึ้น และคงจะหนีไม่พ้นกับปัญหาในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์มากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นหากได้มีการเริ่มต้นเปิดเป็นคลินิกตั้งแต่บัดนี้ไป ก็จะมีพัฒนาการและประสบการณ์ที่จะช่วยผู้สูงอายุที่จะมีจำนวนมากขึ้นต่อไปในอนาคตได้

2. ควรรณรงค์ให้มีการปรับเปลี่ยนความคิดเห็นหรือทัศนคติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงแก่บุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็น ลูกหลาน ครอบครัว ผู้ดูแล รวมทั้งตัวผู้สูงอายุเองให้เข้าใจ และยอมรับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ เพราะการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุไม่ใช่เรื่องผิดปกติ เป็นเรื่องธรรมชาติ และไม่ควรมองผู้สูงอายุที่ยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่ในทางลบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุกับสูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองด้วย เนื่องจากสภาพ สังคม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่และความคิดเห็นของผู้สูงอายุในเขตเมืองจะแตกต่างกับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท

2. ควรมีการศึกษาในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุให้มากขึ้น เพื่อช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยสูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา สงค์ประเสริฐ. 2538. *ผู้สูงอายุ*. เชียงใหม่ : พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์.
- นภาพร ขโยวรรณ และ จอห์น โนเดล. 2539. *รายงานของการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทย*, เอกสารสถาบัน หมายเลข 246/39. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิกร ดุสิตสิน. *มุมมองหนึ่งของปัญหาทางเพศหญิงวัยทอง*. สืบค้นจาก <http://www.waithong.com/consumer/news2.html>. วันที่ 22 ตุลาคม 2552
- ศุภชัยวิชัยและพัฒนาเพศศาสตร์ศึกษา. 2541. *สุขภาพทางเพศของผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Deacon, S., Minichiello, V., & Plummer, D. 1995. Sexuality and older people: revisiting the assumptions. *Educational Gerontology*, 21: 497-513.

จดหมายของหมอไฮเอ็ด

จดหมายของหมอไฮเอ็ด เป็นจดหมายที่หมอไฮเอ็ด (Dr. Hugh Campbell Highet) ผู้มีตำแหน่งเป็นเจ้ากรมกองแพทย์ศุขาภิบาลของสยามประเทศเมื่อ 100 กว่าปีก่อนเป็นผู้เขียนขึ้น จดหมายฉบับนี้เป็นใบบรรทึกในราชการกองแพทย์ศุขาภิบาล กรมศุขาภิบาล กระทรวงนครบาล จากหมอไฮเอ็ดถึงท่านเจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล มีเนื้อหาที่เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของการจดทะเบียนเกิด ทะเบียนตายของสยามในขณะนั้น นับเป็นเอกสารอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ด้านประชากรที่สำคัญฉบับหนึ่งของประเทศไทย

หมอไฮเอ็ด* (Dr. Hugh Campbell Highet) เป็นชาวสก๊อตแลนด์ สำเร็จ การศึกษาด้านการแพทย์จาก Glasgow University and College Hospital เมื่อปี พ.ศ. 2435 และสำเร็จการศึกษาปริญญาเอกด้านการสาธารณสุข (D.P.H) จาก Royal College of Physicians and Surgeons เมื่อปี พ.ศ.2444 เคยทำเวชปฏิบัติส่วนตัวอยู่ในประเทศ สิงคโปร์ระหว่างปี พ.ศ.2435-2440 จากนั้นได้เดินทางเข้ามาเป็นแพทย์ให้กับคณะทูตอังกฤษ ที่กรุงเทพฯ ประเทศสยาม ระหว่างปี พ.ศ.2441-2446 และได้เข้ารับราชการเป็นเจ้ากรม กองแพทย์ศุขาภิบาล กรมศุขาภิบาล กระทรวงนครบาล ในระหว่างที่เกิดสงครามโลกท่าน ได้กลับไปทำงานรับใช้บ้านเกิดของท่าน แต่ก็ยังคงกลับมาประเทศสยามเป็นครั้งคราว หลังจากปี พ.ศ.2463 ท่านก็ได้กลับไปยังบ้านเกิดเป็นการถาวร

*ข้อมูลจาก British Medical Journal, 1929, August 17; 2(3580) : p.328 และจากเว็บไซต์ของกรมสุขภาพ จิต กระทรวงสาธารณสุข <http://www.dmh.go.th/history.asp>

Handwritten notes in Thai script, possibly a signature or date, located in the top left corner.

กระทรวงนครบาล

ใบบรรทัด

รายงาน ของหมอไฮเอ็ด มาแต่ กรมศุขาภิบาล
เรื่อง รายงานตรวจการคนเกิดคนตาย ในกรุงเทพฯ
นำที่ กองแพทย์ศุขาภิบาล วันที่ ๒๓ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘

คำสั่ง

ให้เจ้าคุณเพชรปาดิอ่านเขียนข้อพิเคราะห์ในการทะเบียนต่อไป
แล้วส่งคืนมา

พระยาเพชรขงญา

๕/๖/๕๘

(คำแปล)

กองแพทย์ศุขาภิบาล

วันที่ ๑๖ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๔

กราบเรียน ท่านเจ้าพระยายมราช เสนาบดีกระทรวงนครบาล ทราบ
 ค้วยเรื่องจำนวนคนตายในพระนครกรุงเทพฯ ฯ นั้น เจ้าคุณคง
 จำได้ว่ามีอยู่สองครั้ง ที่ข้าพเจ้าได้รายงานถึงจำนวนคนตายซึ่ง⁺เปรียบกับ
 พระนครที่ใกล้เคียงกันในที่สุดวันออกแล้ว พระนครกรุงเทพฯ ฯ มีจำนวน
 ปรากฏว่าเป็นน้อยที่สุด

รายงานฉบับแรกของข้าพเจ้าขึ้นต้นว่า ‘รายงานอธิบายเรื่อง
 จำนวนคนเกิดแลคนตายสำหรับพระนครกรุงเทพฯ ฯ ประจำเดือนพฤศจิกายน
 พ.ศ. ๒๔๕๒’

รายงานฉบับที่ ๒ เป็นจดหมายลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓
 กราบเรียนชี้แจงเรื่องจำนวนคนเกิดสำหรับ ๒ ปี คือ พ.ศ. ๒๔๕๓ แล
 พ.ศ. ๒๔๕๔

ในรายงานทั้งสองฉบับนี้ข้าพเจ้าได้แสดงให้เห็นว่าจำนวนคน
 ตายในกรุงเทพฯ ฯ นั้น เมื่อคิดตามตัวเลขสำหรับคนที่ตายแลตามจำนวน
 พลเมืองที่กรมทะเบียนแจ้งให้ทราบนั้น คุ้งข้างเป็นจำนวนอันน้อยเหลือเกิน
 ซึ่งจะวินิจฉัยว่าเป็นจำนวนที่ถูกต้องไม่ได้ ในรายงานฉบับที่ ๒ ของ
 ข้าพเจ้า ๆ ก็ได้กราบเรียนดังต่อไปนี้

‘การที่มีจำนวนคนตายน้อยถึงเพียงนี้ ข้าพเจ้าจะเทียบได้
 ก็แต่โดยกล่าวเป็นคำรว่ำว่า บาดูชีสามโนครวัพลเมืองนั้นได้กะประมาณ
 มากเกินส่วนที่มีจริง’ ครั้นมาบัดนี้เมื่อวินิจฉัยบาดูชีประวัปีของข้าพเจ้าที่กล่าว
 ไปแล้ว ข้าพเจ้าเสียใจที่ต้องกราบเรียนว่าข้าพเจ้ามีความรู้สึกมากขึ้น

ยิ่งกว่าแต่ก่อน ว่าคงจะมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งผิดปกติที่ไหนแน่นอน จะพบว่า พระนครกรุงเทพ ฯ เป็นพระนครที่มีความเจริญขึ้นน้อยที่สุดในโลกนี้หรือว่า บัญชีประจำอาทิตยน์นั้นผิด

จะกล่าวได้โดยทันทีว่าพระนครกรุงเทพ ฯ ทาใช้เป็นพระนครที่มีความเจริญขึ้นน้อยที่สุดเลย เพราะฉะนั้นจำนวนที่ผิดปกติของ บัญชีประจำอาทิตยน์ กว้างเรื่องบัญชีประจำอาทิตยน์เหล่านี้มีปัญหาค่า ๒ ข้อที่จะต้องตอบ คือ

(๑) บรรดาคนตายทั้งสิ้นในพระนครกรุงเทพ ฯ นั้นได้จดทะเบียนหรือเปล่า

ตามความเห็นสามัญแลความชำนาญเหมือนจะแสดงให้ปรากฏว่า ที่จริงจะมีจำนวนคนเกิดประมาณสักมากกว่ากึ่งหนึ่งที่ได้ออกทะเบียนบรรดาจำนวนคนตายดีเป็นอันได้ทราบ ถ้าบรรดาจำนวนคนตายทั้งสิ้นนั้นไม่ได้แจ้งก่อนนายทะเบียนท้องที่แล้ว ศพเหล่านั้นก็เอาไปฝังไว้หรือรักษาไว้ในวัดบางวัดที่ทิ้งรักษาศพให้โดยไม่ต้องขออนุญาตสำหรับการฝังศพอย่างที่เราเรียกว่าฉวาง ส่วนตัวข้าพเจ้าเองไม่เชื่อว่าเรื่องนี้จะมีบ่อยๆ แต่เป็นข้อที่หัวหน้านายทะเบียนแลของตระเวนควรจะสืบสวน

เรื่องนี้จะยอมรับตอบก็ได้ว่า เป็นความจริง แลบัญชีคนตายในพระนครกรุงเทพ ฯ ตามวิธีที่ทำอยู่ก็เป็นบัญชีอันถูกต้อง

(๒) ปัญหาข้อที่ ๒ ที่จะถามในเรื่องบัญชีประจำอาทิตยน์นั้น คือ บัญชีสามในครัวพลเมืองนั้นเป็นบัญชีอันถูกต้องหรือ

ในที่นี้ข้าพเจ้าเชื่อว่าตามบัญชีนั้นไม่เป็นจำนวนอันแน่นอนแลตาม

ความ/

ความที่ผู้ข้าพเจ้าหวังที่จะแสดงว่าถ้าจะยอมว่าเราได้ทราบบาปซึ่งจำนวน
คนตายทุกรายแล้ว บาปซึ่งจำนวนพลเมืองก็เป็นจำนวนอันมากเหลือเกิน

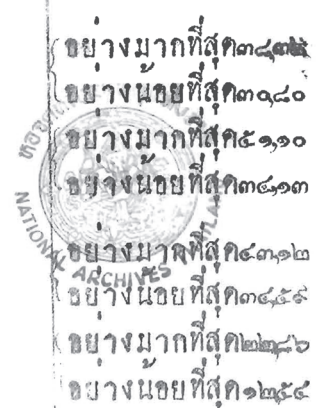
ทำไมบาปซึ่งพลเมืองดังี้ก็มีจำนวนพลเมืองมากกว่าที่เป็นจริง ข้อนี้
จะวินิจฉัยได้สองทาง (๑) โดยเทียบจำนวนคนตายของพระนครกรุงเทพฯ
กับพระนครอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงในทิศวันออกและ (๒) วินิจฉัยถึงจำนวน
พลเมืองของพระนครกรุงเทพฯ ฯ ที่วิเศษตามที่ได้จดทะเบียนไว้

บาปซึ่งจำนวนคนตายของพระนครกรุงเทพฯ ฯ เทียบ

กับพระนครอื่น ๆ ในทิศวันออก

การที่เทียบเช่นนี้ข้าพเจ้าก็ได้เทียบไว้ในรายงานสำหรับเรื่องนี้ทั้ง
สองฉบับก่อนที่ได้กราบเรียนไว้แล้วนั้น แต่คิดว่าที่จะซ้ำอีกสำหรับปีที่ล่วงไป
แล้ว

ชื่อเมือง	ประจำปี	เฉลี่ยจำนวนคนตายใน ปีหนึ่งคิดเป็นเรือนพัน	หมายเหตุ
อินเคีย	ค.ศ. ๑๘๑๑	๓๖.๖๘	ในเขตรัฐชาติบาล แลพระนครเป็นจำ นวนอย่างต่ำ เป็นจำนวนอันต่ำที่ สุดที่ได้ทราบ
คะลิกกะตา	,, ,, ,,	๒๗.๐๒	
บอมเบ	,, ,, ,,	๓๕.๑๖	
มาคควาซ	,, ,, ,,	๔๒.๐๖	
ยวงกุง	ค.ศ. ๑๘๐๘ ถึง ๑๘๑๒	๓๔.๗๒	
สิงคโปร์	,, ๑๘๐๕ ,, ๑๘๑๔	๔๒.๑๒	อย่างมากที่สุดค.ศ.๓๘๓๕ อย่างน้อยที่สุดค.ศ.๓๑๘๐
ปิ่น	,, ,, ,, ,,	๓๘.๕๒	อย่างมากที่สุดค.ศ.๑,๑๐๐ อย่างน้อยที่สุดค.ศ.๓๘๑๓
กรุงเทพฯ ฯ	พ.ศ. ๒๔๕๓ ถึง ๒๔๕๗	๑๗.๑๒	อย่างมากที่สุดค.ศ.๓๘๑๒ อย่างน้อยที่สุดค.ศ.๑๘๕๘ อย่างมากที่สุดค.ศ.๒๒๗๖ อย่างน้อยที่สุดค.ศ.๑๒๕๕

เมื่อเหลือบเห็นตัวเลขเหล่านี้ก็ต้องปรากฏทันทีว่าพระนคร—
 กรุงเทพ ฯ คือกรุงพระนครที่มีความเจริญน้อยที่สุดกว่าเมืองอื่น ๆ
 หรือว่าตัวเลขของเราผิดกว่าที่เป็นจริง ถ้าเราจะเอาจำนวนที่ต่ำที่สุด
 ของพระนครอื่น ๆ ตามที่แจ้งในบาญชีข้างต้นนี้ยกเว้นแต่กรุงเทพ ฯ แล้ว
 ก็มีรายหนึ่งที่เป็น ๓๖.๖ คอพัน ส่วนจำนวนอันต่ำที่สุดของพระนครกรุง
 เทพ ฯ สำหรับ ๕ ปีก็จะได้เห็นได้ว่าเป็น ๑๗.๑๒ ก่อนจะน้อยกว่าถึงของ
 จำนวนของพระนครอื่น ๆ อีกประการหนึ่งจำนวนอันมากที่สุดของกรุงเทพ
 ตามที่จดไว้ในบาญชีเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ นั้นมีจำนวน ๒๒.๘๖ ในปีนั้นเป็น
 ปีที่ใช้ทรัพย์สินรูดรูด แต่ถึงกระนั้นก็หาได้มากเท่าจำนวนอย่างน้อยที่สุดของ
 เมืองกะลัคคะคาที่มีจำนวนถึง ๒๗.๒ ซึ่งเป็นจำนวนอย่างน้อยของพระ—
 นครนั้นที่ได้เคยมีมา ส่วนจำนวนคนตายของพระนครกรุงเทพ ฯ ในระห—
 ว่าง ๒ ปีที่ล่วงไปแล้วก็มีจำนวน ๑๒.๕๕ แล ๑๒.๕๔ ก็ไม่มีเมือง
 เล็ก ๆ เมืองใดในประเศยุโรปที่เป็นเมืองซึ่งมีความเจริญน้อย
 ที่สุดนั้นจะเทียบเคียงจำนวน ๒ รายที่กล่าวนี้ได้ ถ้าเราจะประศาจำนวน
 นวนคนตายอย่างน้อยที่สุดเช่นนี้ก็จะเป็นที่สำหรับให้หัวเราะได้ และถึง
 กระนั้นก็ดี ข้าพเจ้ารับรองได้ว่าตามวิธีคิดเลขที่ได้คิดมานี้ได้คำนวณเป็น
 ที่ถูกต้องดังนี้ ตัวเลขที่ได้คิดแล้วนี้ก็ทำตามวิธีตามธรรมดาของเจ้าพนักงาน
 แพทย์ประจำพระนครที่เป็นเจ้าหน้าที่นั้น แต่จำนวนคนตายแลจำนวน
 พลเมืองนั้นผิด ผิดของเลขนั้นก็คงผิด ส่วนบาญชีที่กรมทะเบียนนี้ให้
 จำนวนคนตายก็ดูเหมือนถูกต้องแล้ว

แต่ผลที่สุดก็มีแต่จำนวนพลเมืองนั้นผิดแลเป็นจำนวนอันมากเกิน
 กว่าที่มีจริง

วิธีที่ ๒ ที่จะแสดงว่าอายุชีสามโนครวัพลเมืองคูเหมือนจะมาก
 เกินไปนั้น ก็ได้วินิจฉัยถึงจำนวนพลเมืองที่กะประมาณว่าทวีขึ้นตั้งแต่เริ่ม
 ค่นทาสามโนครวั เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๒ (ร.ศ.๑๒๘) คังตัวเลขที่มีดังต่อไปนี้

ปี	จำนวนพลเมือง	จำนวนที่ทวีขึ้นกว่าปีก่อน
พ.ศ. ๒๔๕๒	๕๔๐,๖๗๔	
, , ๒๔๕๓	๕๘๗,๓๖๔	๔๖,๖๘๖
, , ๒๔๕๔	๖๕๗,๓๓๗	๖๙,๙๗๒
, , ๒๔๕๕	๖๘๓,๐๔๗	๒๕,๗๑๐
, , ๒๔๕๖	๗๓๗,๑๖๒	๕๔,๑๑๕
, , ๒๔๕๗	๘๐๗,๘๙๕	๗๐,๗๓๓
	รวมจำนวนที่ทวีขึ้นใน ๕ ปี	๒๖๗,๒๒๐

เมื่อแลดูจำนวนที่ทวีขึ้นเช่นนี้ในชั้นค่นโคกร ๆ ก็จะได้เห็นว่า
 จำนวนที่ทวีขึ้นนี้ไม่เป่นระเบียบกันเลย แลจำนวนพลเมืองในกรุงเทพ ฯ
 ทาทวีขึ้นเป่นลำดับเช่นอย่างที่เป็นอยู่ในเมืองอื่น ๆ ทาไมจำนวนที่ทวีขึ้น
 นั้น เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๕ จึงไม่ทวมักเหมือนปีก่อน ๆ ทวีแต่เพียง ๒๕๗๑๐
 เท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าจำนวนในปีอื่น ๆ ในชั่ว ๕ ปีนั้น ตามที่ข้าพเจ้าจำ
 ได้ก็ได้พยายามที่^{จะ}ดูตรวจจำนวนของปีก่อน ๆ ในระหว่างปีนี้ ผลของ
 การที่จะตรวจกันนี้ดูเหมือนแสดงว่าจะเป่นว่าจำนวนพลเมืองไม่ได้ทวีขึ้น
 จนถึงเท่าตัวเลขตามที่หวังสำหรับ ๒ ปีก่อนนั้น หรือว่าจำนวนที่ได้กล
 ยอกจำนวนพลเมืองสำหรับปีนั้นลงเป่นอันมาก ถึงของโรกคี่ในปีหลัง ๆ
 ที่ถัดมาจำนวนพลเมืองก็ทวีขึ้นอีกมากถึง ๕๔,๑๑๕ แลปีที่ถัดค่นมา คือ
 ปีกลายนี้ก็ขึ้นถึง ๗๑,๐๐๐

รวมทั้งสิ้นในห้าปีพลเมืองในกรุงเทพฯ ฯ ทวีขึ้นถึง ๒๖๗,๒๒๐
 ที่เป็นอย่างนี้แปลว่าพลเมืองกรุงเทพฯ ฯ ได้ทวีขึ้นถึง ๔๘.๘๒
 เปอร์เซ็นในห้าปี ส่วนพลเมือง ฯ สิงคโปร์ได้ทวีขึ้นเพียง ๑๘.๘
 เปอร์เซ็นในภายในห้าปี ข้าพเจ้าขอประทานกราบเรียนว่า ข้าพเจ้า
 เป็นผู้ที่รู้จักพระนครกรุงเทพฯ ฯ ดีพออยู่ แลถึงกระนั้นก็ยังไม่เห็นสิ่งใด
 ที่เป็นเครื่องหมายแสดงการปลูกสร้างบ้านเรือนโรงมากมายขึ้นพอจะให้
 จำนวนพลเมืองที่ว่าทวีมากขึ้นนี้ได้พักอาศัยอยู่ได้ในระหว่างห้าปีที่ล่วงไป
 แล้วนั้น ต่างว่าจะจำนวนครอบครัวว่าครัวหนึ่งมี ๕ คน ถ้าจำนวนพล
 เมืองทวีมากขึ้น ๒๖๗,๒๒๐ ก็จะต้องมีบ้านใหม่ปลูกขึ้นอีกถึง ๕๓,๔๔๔ หลัง
 บ้านเหล่านี้มีอยู่ที่ไหน

อนึ่งข้าพเจ้าก็รู้จักทั้งพระนครกรุงเทพฯ ฯ แลสิงคโปร์ก็ทีเดียว
 ข้าพเจ้าเชื่อไม่ได้ว่าพระนครกรุงเทพฯ ฯ มีพลเมืองมากกว่าสิงคโปร์ถึง
 ถึง ๔๗๗,๖๕๐

ในที่นี้ข้าพเจ้าเสียใจอย่างยิ่งที่คงกราบเรียนว่าในเวลา
 ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะทำรายงานเกี่ยวกับพลเมืองของพระนครกรุงเทพฯ ฯ
 อย่างที่ถูกต้องเสนอต่อเจ้าคุณได้ เพราะตามความเห็นของข้า
 พเจ้าตัวเลขที่ส่งข้าพเจ้านั้นไม่ถูกต้อง ช่างเคราะห์ร้ายที่สุดที่เป็นได้
 เช่นนี้ ข้าพเจ้าหวังว่าต่อไปทุก ๆ ปี ไคร ๆ ก็จะทำรายงานแสดง
 ให้ความความเจริญใช้ของพระนครกรุงเทพฯ ฯ ลดน้อยลงจริงหรือทวีมากขึ้น
 แลไคร ๆ จะเอาความสัจของพระนครเราไปเปรียบกับเมืองอื่น ๆ
 ก็ได้ ข้าพเจ้าได้หวังอยู่ว่าการจดทะเบียนคนเกิดแลคนตายคงจะได้ให้
 ความรู้แก่เราในเรื่องจำนวนคนตายด้วยโรคต่าง ๆ นั้นได้ดีที่สุด แต่ณ

เพ็ญ/

เผชิญมาเป็นเสีย เช่นนี้ที่ข้าพเจ้าต้องกล่าวว่าความรู้ที่ได้เวลานี้ก็เท่ากับ
ไม่เป็นประโยชน์อันใดแก่ข้าพเจ้าอย่างที่ เป็นเจ้าพนักงานแพทย์

การจะควรประการใดแล้วแต่จะโปรด

(ลงนาม) **เชช.แกมเปด.โฮเช็ค**

เจ้ากรมกองแพทย์สุราษฎร์ธานี

ปาฐกถาศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ

“สามะโนประชากรไทย 2553”

จิรวารรณ บุญเพิ่ม¹

แสดงในการประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ ประจำปี 2553

25 พฤศจิกายน 2553

กราบเรียนท่านอาจารย์หลายท่าน วันนี້มองไปก็ไม่สามารถที่จะกล่าวนามได้หมด และเรียนท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ดิฉันต้องขอขอบพระคุณ ท่านนายกสมาคมนักประชากรไทย ท่านรองศาสตราจารย์ สุรียพร พันพิ่ง เป็นอย่างสูงที่กรุณาให้เกียรติเชิญมาพูดเรื่องของสามะโนประชากรในฐานะเป็นผู้กล่าวปาฐกถาพิเศษในวันนี้ รู้สึกเป็นเกียรติเป็นอย่างยิ่ง แล้วก็ตื่นตื่นที่ได้มาพบกับนักประชากร คิดว่าทุกท่านในที่นี้มีความคุ้นเคย และรู้จักสามะโนประชากรเป็นอย่างดี ในฐานะที่ท่านเป็นนักประชากร เข้าใจว่าทุกท่านเคยมีโอกาสนี้จะใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลชุดนี้มาบ้างไม่มากก็น้อย เพราะฉะนั้นวันนี้คงไม่ต้องมาอธิบายว่าสามะโนประชากรคืออะไร และมีประโยชน์กับประเทศชาติอย่างไร วันนี้ถือเป็นโอกาสที่คิดว่าอยากที่จะมาคุยกันเรื่องของพัฒนาการของการนับประชากรในประเทศไทยในรอบ 100 ปี เพราะว่า ในการประชุมของนักประชากรปีที่แล้ว ก็ได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมด้วย ได้รับฟังการกล่าวปาฐกถาพิเศษของท่าน ศ.ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล ซึ่งท่านได้เล่าถึงการนับประชากร หรือการนับคนเมื่อ 100 ปีที่แล้ว ไว้ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง วันนี้คิดว่าอยากที่จะมาชวนทุกคนคุยกันต่อว่าในรอบ 100 ปีที่ผ่านมา มีพัฒนาการการนับประชากรอะไรบ้างแล้วต่อไป ในโอกาสข้างหน้า เราจะนับประชากรกันอย่างไร

¹ ปลัดกระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร (2554)

เลขาธิการสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2553)

อย่างที่ทราบกันแล้วว่าเมื่อ 100 ปีที่แล้ว วิธีการที่บรรพบุรุษของพวกเรา ท่านทรงมีพระอัจฉริยภาพอย่างสูงส่ง โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนึ่งเป็นประธานการประชุม เตรียมงานสำมะโนประชากร ถ้าจำไม่ผิดใช้เวลาเกือบ 20 ปี ในการเตรียมการจนสำเร็จ เราก็ได้บิดาแห่งสำมะโนประชากรและทะเบียนราษฎร มา ซึ่งได้แก่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ากฤษดาภินิหาร หรือกรมพระนเรศวรฤทธิ์ เป็นพระเจ้าน้องยาเธอของในหลวงรัชกาลที่ 5 เมื่อพวกเราได้เห็นถึงความสามารถ และพระอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษแล้ว พวกเรารู้สึกตื่นเต้นว่าเมื่อ 100 ปีที่แล้วก็ได้มีการดำริ และมีความพยายามที่จะนับประชากรกันแล้ว และในรายละเอียดของการนับประชากร ตอนนั้นก็ในรูปแบบของการทำงานสมัยใหม่ ซึ่งในปัจจุบันเราก็ยังทำกันอยู่อย่างนั้น มีการกำหนดวิธีการ การกำหนดคานียามต่างๆ แม้กระทั่งเรื่องของการควบคุมคุณภาพ ซึ่งเป็นเรื่องที่เราทุกคนภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก โดยการทำสำมะโนครั้งแรก เราเรียกว่าบัญชีพลเมืองนั้น มีการออกไปนับประชากรที่อยู่ในประเทศ รวมทั้งเป็น จุดตั้งต้นของการทำทะเบียนราษฎรด้วย

ประชากรใน 100 ปีที่แล้วนับได้ประมาณ 8 ล้านคน หรือที่เราได้ตัวเลขกันมาจากที่ท่านอาจารย์ปราโมทย์ได้ค้นคว้ามา ก็คือเกิดปีละประมาณ 365,900 คน ตายปีละประมาณ 284,600 คน คือมีอัตราเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 81,300 คน พัฒนาการต่อมา หลังจากนั้น ก็มีครั้งที่ 2 ถึงครั้งที่ 5 ซึ่งเราเรียกว่าสำมะโนครัว ทำในปี 2462, 2472, 2480 และ 2490 ก็มีการนับประชากรในประเทศไทยเช่นเดียวกันโดยกระทรวงมหาดไทย จนทุกวันนี้เข้าใจว่าหลายคนยังติดคำว่าสำมะโนครัวอยู่ ยังไม่ค่อยยอมรับคำว่าสำมะโนประชากร วันนี้ต้องพูดว่าสำมะโนประชากรก็คือสำมะโนครัว เวลาที่เราส่งพนักงานไป คนก็ยังติดกับคำนี้อยู่

ต่อมาในครั้งที่ 6 ในปี 2503 ขณะนั้นสำนักงานสถิติแห่งชาติยังสังกัดอยู่กับ สภาพัฒนาฯ ได้รับมอบหมายให้จัดทำสำมะโนประชากรในปี 2503 เข้าใจว่าในขณะนั้น เป็นช่วงเวลาที่เราร่วมจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ซึ่งเริ่มต้นในปี 2504 เพราะฉะนั้นก็มีความพยายามที่จะนับจำนวนประชากร เข้าใจว่าผลการทำสำมะโนประชากรในครั้งนั้นคงไม่ทันที่จะเอามาเป็นตัวตั้งในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับแรก แต่เชื่อว่าจะมีความเชื่อมโยงกันว่าเมื่อจะมีการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

สิ่งแรกที่ทุกคนต้องการทราบก็คืออยากทราบว่าประชากรที่อยู่ในราชอาณาจักรมีอยู่จำนวนเท่าไร ตามพื้นที่ต่างๆ อยู่กันอย่างไร เป็นจำนวนเท่าไร มีรายละเอียดเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นการนับจำนวนประชากรครั้งที่ 6 จึงถูกโอนงานจากกระทรวงมหาดไทย มาอยู่ที่สภาพัฒน์ฯ โดยที่หน่วยงานในสังกัดสภาพัฒน์ฯเป็นหน่วยงานดำเนินการ ขณะนั้นเรายังไม่ได้เป็นสำนักงานสถิติแห่งชาติ เรายังเป็นกองสถิติกลางอยู่ ต่อมาในปี 2506 สำนักงานสถิติแห่งชาติก็ถูกยกฐานะขึ้นเป็นกรม แยกออกมาเป็นสำนักงานต่างหาก โดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งก็คิดว่าเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกอีกเช่นกัน

พอพระองค์ท่านทรงมีพระราชดำรินี้ในปี 2505 หลังจากที่เรามีแผนฉบับที่ 1 แล้ว ทรงมีพระราชดำริกับ Professor David Rockefeller ที่มาเข้าเฝ้าว่าข้อมูลทางด้านประชากรและข้อมูลสถิติทั้งหลายมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการวางแผนพัฒนาใดๆ ในประเทศและเป็นจุดที่จะต้องพัฒนาโดยเร่งด่วนที่สุด เพราะขณะนั้นเข้าใจว่าเมื่อทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 คงมีความขัดข้องในเรื่องของข้อมูลสถิติอยู่มาก จึงมีพระราชกระแส แล้วก็มอบหมายให้ Professor David Rockefeller ไปช่วยหาทางแก้ปัญหาให้หน่อยท่านองนั้น หลังจากนั้นอีก 6 เดือนต่อมาก็มีนักวิชาการซึ่งมีชื่อเสียงมาช่วยประเทศไทย เป็นนักวิชาการด้านสถิติที่มีชื่อเสียงของอเมริกาในตอนนั้น แล้วก็นำเสนอโครงการว่าจะต้องมีการปรับปรุงระบบสถิติของประเทศโดยเริ่มต้นขอให้มีการตั้งหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง และเสนอว่าให้มีการตั้งสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทางรัฐบาลจึงมอบให้สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจเป็นผู้รับผิดชอบ มีการตั้งสำนักงานสถิติแห่งชาติขึ้นในปี 2506 แล้วก็มีการตั้งภาควิชาสถิติในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรกด้วย เพราะฉะนั้นอาจจะกล่าวได้ว่างานสถิติพัฒนาขึ้นมาโดยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ โดยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระปิยมหาราชทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดทำสถิติทางด้านประชากร น่าจะเป็นพระราชดำริครั้งแรกของประเทศไทยที่มีความชัดเจนในเรื่องข้อมูลสถิติขณะนั้น ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันก็ทรงให้ความสำคัญ และมีพระราชกระแสให้พัฒนาเรื่องนี้ ก็มีการตั้งสำนักงานสถิติแห่งชาติขึ้น เพราะฉะนั้นงานหลักของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2506 ก็คือการรับสนองพระบรมราชโองการจัดทำสำมะโนประชากร

การทำสำมะโนประชากรตั้งแต่ครั้งที่ 7 เป็นต้นมาเราก็ได้รับความช่วยเหลือ และได้รับความร่วมมือทางด้านวิชาการจากต่างประเทศ การทำสำมะโนประชากรในครั้งที่ 7 เป็นครั้งแรกที่เราผนวกเรื่องของเคหะเข้าไปด้วย จากนั้นมาจนถึงครั้งที่ 10 เราก็ทำงานสำมะโนประชากร ตามข้อเสนอแนะขององค์การสหประชาชาติ โดยที่เราเพิ่มเรื่องเคหะเข้าไป และมีการจัดทำสำมะโนประชากรในรอบ 10 ปี ตามข้อแนะนำขององค์การสหประชาชาติ โดยจะทำในปี ค.ศ. ที่ลงท้ายด้วย 0 ค.ศ.1960 ก็เป็น 2503 ค.ศ.1970 ก็จะเป็น 2513 ค.ศ. 1980 ก็เป็น 2523 ค.ศ. 2533 ก็เป็น 1990 และครั้งล่าสุดทำเมื่อปี ค.ศ.2000 คือ พ.ศ.2543 ครั้งนี้ในปี 2553 หรือ ค.ศ. 2010 ก็เป็นครั้งสำคัญที่เราจะฉลองครบรอบ 100 ปีสำมะโนประชากรประเทศไทย ซึ่งเป็นครั้งที่ 11 ของประเทศ ที่จัดทำโครงการสำมะโนประชากรและเคหะ

ในเวลา 100 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายในสังคม หลายเรื่อง ที่เปลี่ยนแปลงไป เราต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน ต้องการนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมา เพื่อที่จะทำให้การนับประชากรหรือนับคนในประเทศไทยมีความครบถ้วน มีคุณภาพมากที่สุด เราลองมาดูสิว่ามีความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างที่เกิดขึ้นในรอบ 100 ปี

เรื่องหนึ่งที่เราเห็นชัดเจนก็คือเรื่องสภาพที่อยู่อาศัย หรือ human settlement มีความซับซ้อนมากขึ้น จากสมัยก่อนเราอยู่กันสบายๆ ส่วนใหญ่คนไทย ก็อยู่ในหมู่บ้าน ละครว้านอยู่กันง่ายๆ หรือไม่ก็ตามริมแม่น้ำต่างๆ การอยู่ตึกสูงก็เป็นเรื่องแทบจะไม่เคยเห็น ก็ค่อยๆ พัฒนามาเรื่อยๆ ในรอบ 100 ปีนี้ ความเป็นเมืองก็เริ่มมากขึ้น มีการเปลี่ยนลักษณะการอยู่อาศัยจากที่เคยอยู่เป็นบ้านไทยๆ อยู่ตามริมน้ำ ตามเรือนแพ ก็ย้ายเข้ามาอยู่ในตึกมากขึ้น ในเมืองก็มีตึก คอนโดมีเนียม อพาร์ทเมนท์ แฟลต ทาวเฮ้าส์ เกิดมีโครงการหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งก็มีชุมชนแออัดเกิดขึ้นหนึ่งห้องแบ่งเช่ากันออกเป็นหลายห้อง ลักษณะการอยู่อาศัยก็เปลี่ยนไป ซับซ้อนมากขึ้น

ในส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปอีกที่เห็นก็คือ สภาพเศรษฐกิจ ในบางช่วงเวลาเราพบว่าเศรษฐกิจถดถอย ในบางขณะเราพบว่า ประเทศมีเศรษฐกิจที่เฟื่องฟู ช่วงmiraเคิลเอเซีย ในช่วงนั้นก็มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเลขสองหลัก (double digit) ทุกอย่างก็บูมกันไปหมด ยกตัวอย่าง เช่น ปี 2543 ตอนที่เรากำลังจะทำสำมะโนประชากรที่เราต้องเตรียมงานมาก่อนล่วงหน้าอย่างน้อย 3 ปี ในช่วงปี 2540 ก็เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขนาด

ใหญ่ ซึ่งเริ่มต้นจากเอเชีย เป็นวิกฤติซึ่งทุกประเทศในเอเชียถูกกระทบหมด พอวิกฤติเศรษฐกิจเกิดขึ้น การขอการสนับสนุนทางด้านงบประมาณก็ลำบาก ถูกตัดงบประมาณกว่าจะของงบประมาณได้ก็มีปัญหามาก ประชาชนในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ คนก็มีชีวิตที่เร่งรัดเร่งรีบ ต้องทำมาหากิน เกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรมก็เยอะ สิ่งเหล่านี้เป็นความเปลี่ยนแปลงที่แต่ก่อนอาจพบน้อยมาก เพราะฉะนั้นในช่วง 100 ปีก็จะมีวิวัฒนาการทั้งทางดีและไม่ดีกับสภาพเศรษฐกิจเกิดขึ้นมากมาย สภาพสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป คนเริ่มอยู่กันแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น อยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ สภาพสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูล พี่ดูแลน้อง เพื่อนดูแลกันก็ลดน้อยลง มีความไม่เชื่อใจกันมากขึ้น ไม่ไว้วางใจกันมากขึ้น ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี การคมนาคม ความเป็นเมืองก็เปลี่ยนไปอย่างมาก ประชากรเคลื่อนย้ายกันง่าย สมัยก่อนจากแต่อยู่ยามากรุงฯ ก็อาจจะต้องใช้เวลา ต้องนั่งเรือมาเป็นวัน แต่วันนี้ในหนึ่งวันเราสามารถจะเดินทางจากเหนือสุด ไปถึงใต้สุดใน 24 ชั่วโมงได้แล้ว ถนนหนทางเข้าถึงทุกภูมิภาค ทำให้การเคลื่อนย้ายของประชากรง่าย และก็บ่อยขึ้น เกิดปัญหาประชากรแฝง ที่จริงไม่ใช่ปัญหา แต่ก็เกิดมีเรื่องของประชากรแฝงให้เข้ามาให้คิด ถ้าผู้บริหารไม่พิจารณาเรื่องนี้การให้บริการสาธารณะก็ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะฉะนั้นความเจริญก็มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีแรงงานข้ามชาติ จากแต่ก่อนที่เราไม่มี หรือมีน้อย วันนี้เรามีแรงงานข้ามชาติเข้ามา ทั้งถูกและผิดกฎหมาย อย่างว่าแต่เรื่องในรอบ 100 ปีเลย ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา เมื่อปี 2000 หรือ 2543 เราก็พบปัญหาเรื่องแรงงานข้ามชาติ ที่ผิดกฎหมายน้อย แต่วันนี้ ในปี 2553 ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่ ยังไม่มีใครตอบได้เลยว่าแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยมีจำนวนจริง ๆ เท่าไร บางตัวเลขกระทรวงแรงงานบอกว่าจากการจดทะเบียนประมาณ ล้านกว่าคน ตม.บอกว่าประมาณ 2 ล้านคน แต่ สมช.บอกว่าน่าจะประมาณใกล้เคียงกับ 5 ล้านคน ถ้าตัวเลขเป็นอย่างนี้เชื่อได้เลยว่ามาตรการใดๆ ก็ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มันไม่ใกล้เคียงกันเลย 5 ล้านกับ 2 ล้าน เพราะฉะนั้นถ้าตัวเลขนี้ยังไม่ถูกต้อง มาตรการในการจัดการเรื่องกำลังคนของประเทศก็ย่อมมีปัญหาแน่นอน วันนี้ถึงเวลาที่จะต้องมิตัวเลขที่ถูกต้อง แล้วจะทำกันอย่างไร เพราะว่ามีแรงงานต่างชาติเข้ามา มากเหลือเกินขณะนี้

ทัศนคติของคนก็เปลี่ยนไป วันนี้คนอยู่กับแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น รักษาสิทธิส่วนบุคคล แต่ก่อนถ้าเราอยากทำอะไรถามข้างบ้านรู้หมด เราสนิทสนมกัน คุยกัน ทำกับข้าวก็เอาไปให้กันตามสภาพสังคม บ้านข้างๆ จะรู้จักคนในหมู่บ้านทั้งหมด แต่วันนี้คนกรุงเทพฯ หรือว่าคนในเมือง บ้านอยู่ติดกันก็ไม่รู้จักกันส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นเราก็เริ่มที่จะรู้สึกว่าคุณสมบัติส่วนบุคคล ใครจะมาก้าวล้ำไม่ได้ นี่ก็จะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ยิ่งถ้าเทียบกับ 100 ปีที่แล้ว ชนิดที่เรียกว่าแทบจะหน้ามือเป็นหลังมือเลยทีเดียว เพราะคนก็จะอยู่อย่างตัวใครตัวมัน มีการเห็นแก่ตัวมากขึ้น ที่สำคัญก็คือคนยังไม่เห็นประโยชน์ และไม่เข้าใจว่าสำมะโนประชากรหรือการนับคนจะมีผลประโยชน์กับตัวเองโดยตรงอย่างไร

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้มันทำให้เราต้องหานวัตกรรมหรือปรับเปลี่ยนกระบวนการ สิ่งหนึ่งที่สำนักงานสถิติแห่งชาติพยายามพิจารณาและเตรียมการที่จะแก้ปัญหาโดยดูจากการศึกษาความเปลี่ยนแปลงทั้งบริบทของเศรษฐกิจสังคม ความเจริญ และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่างๆ ด้วย เราก็เลยคิดว่าจำเป็นแล้วที่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหรือเปลี่ยนบริบทการทำงาน จากการทำงานด้วยหน่วยงานเดียว มาเน้นการแสวงหาความร่วมมือ เพราะฉะนั้นสำมะโนประชากรในปี 2000 เราแสวงหาความร่วมมืออย่างมาก เริ่มต้นจากมีการทำ MOU กับ 8 หน่วยงานรัฐที่เป็นผู้ใช้ข้อมูล และเป็นหน่วยงานมีขีดความสามารถที่จะสนับสนุนการทำงานสำมะโนประชากร มีการนำ MOU เสนอ ครม. สั่งการให้ทุกหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ มีการทำเครือข่ายกับภาคเอกชน ภาคธุรกิจต่างๆ ด้วย และที่สำคัญเราพยายามที่จะสร้างความเข้าใจของประชาชน ซึ่งเป็นต้นน้ำของการให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับการทำสำมะโนประชากร เราเน้นการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงให้มากที่สุด ตอนนี้ท่านคงจะได้เห็นภาพของคุณมาตี ใส่ชุดสีชมพูเป็นพนักงานแจนนับหรือพนักงานสนามของการทำสำมะโนประชากร คุณมาตีจะมาในรูปแบบลักษณะเดียวกัน แต่ต่างกันที่อายุ ต่างกันที่เพศ ในบางที่บางแห่งจะมีคุณมาตีหน้าตาจิ้มลิ้มเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย แต่ในบางพื้นที่เราก็ได้คุณมาตีอายุ 80 ปี ซึ่งเดิมเรากำหนดอายุไว้ไม่เกิน 60 ปี แต่ในที่สุดตอนหลังเราต้องยอม เพราะว่าขณะนี้ปัญหาการว่างงานมีน้อยหรือไม่รุนแรงมาก เราเพิ่งจะผ่านวิกฤติเศรษฐกิจมาหมาดๆ หรือยังอยู่ช่วงวิกฤติอยู่ เพราะฉะนั้นเราหาคุณ

มาดีมาทำงานกับเราไม่ค่อยได้ โดยเฉพาะในเมือง เพราะฉะนั้นในที่สุดเราจึงต้องขยายรับคนที่สูงอายุมาร่วมด้วย ก็มีการเปิดตัวคุณมาดี ให้รู้จักว่านี่คือเจ้าหน้าที่ที่จะมาเก็บข้อมูลจากท่าน เค้ามานะ มาเพื่อที่จะนำข้อมูลกลับไปสร้างประโยชน์กลับมาให้ท่าน ด้วยมุมมองของการประชาสัมพันธ์แบบนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความไม่ไว้วางใจ ความไม่เข้าใจกับงานสำมะโน ความเป็นอยู่ที่หลากหลาย เข้าถึงยาก สมมติว่าถ้าเราส่งคนแปลกๆ ไป เขาไม่ให้เข้า วันนั้นก็พยายามที่จะเปิดตัวให้ทุกคนรู้จักคุณมาดี เพราะฉะนั้นการเข้าไปในที่ที่เขาไม่ค่อยเปิดรับ เช่น หมู่บ้านจัดสรรราคาแพงๆ ในที่สุดเขารู้จักเรา เขาก็ยอมให้เราเข้าไป คอนโดมิเนียมเขาก็ยอมให้เราเข้าไปเป็นส่วนใหญ่ อันนี้ก็เป็นเรื่องของการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจและทำให้เกิดความไว้วางใจ มีการเปิดตัว และได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลเป็นอย่างดี โดยท่านนายกฯ เองก็มาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มากมาย

อีกส่วนหนึ่งที่เราคิดว่าน่าที่จะเป็นทางแก้ เพื่อที่จะรองรับความเปลี่ยนแปลงอย่างที่กำลังกล่าวนำแล้ว คือเรามีนวัตกรรมหลายอย่างที่เรายพยายามสร้างขึ้นในการทำสำมะโนประชากรครั้งล่าสุดนี้ โดยเน้นหลักการ คือ ต้องทำให้งานรวดเร็วมีคุณภาพ เพื่อที่จะดึงดูดความสนใจด้วย ขณะเดียวกัน รองรับบุคคลที่ขณะนี้ทัศนคติที่ไม่อยากเจอคนแปลกหน้า อยู่คนเดียว และตอนนี้มีการใช้เทคโนโลยีกันมากขึ้น โดยเฉพาะคนในวัยหนุ่มสาวใช้อินเตอร์เน็ตกันมาก ก็เปิดให้สามารถใช้ข้อมูลทางอินเตอร์เน็ตได้ เปิด TIC-Telephone Interview Center เปิดศูนย์ call center ที่สามารถโทรเข้ามาให้ข้อมูลได้ หรือทางเราจะโทรกลับไปเพื่อที่จะขอสัมภาษณ์ เพราะฉะนั้นเมื่อคุณมาดีไปพบที่บ้านตอนทำ listing หรือการนับจรอบแรก เราก็จะให้ทางเลือกว่าคุณอยากจะให้ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์เลยไหม ถ้าไม่ต้องการจะให้สัมภาษณ์จะให้เราโทรศัพท์มาสัมภาษณ์ไหม เวลาไหนที่ท่านสะดวกก็บันทึกแบบนัดหมายมา หรือท่านจะตอบทาง internet เราก็บันทึกมา รายละเอียดที่บันทึกมาก็จะถูกคีย์เข้าระบบที่สำนักงานสถิติแห่งชาติจัดทำขึ้น เมื่อถึงเวลาคนที่จะตอบว่าจะตอบทางโทรศัพท์ หนึ่งสัปดาห์ยังไม่ตอบ เราก็จะมีระบบที่ alert ขึ้นมา จะมีเจ้าหน้าที่จาก call center ของเราโทรกลับไปสัมภาษณ์ท่าน internet ก็เช่นเดียวกันหรือบางท่านบอกว่าเอาแบบทิ้งไว้เดี๋ยวจะส่งกลับ แบบส่งกลับภายในสองสัปดาห์ ระบบ

จะ alert ว่าสองสัปดาห์แล้วคนนี้ยังไม่ตอบแบบสอบถามก็ต้องโทรศัพท์ไปถามหรือว่าส่งคนไปรับออกไปในสนามใหม่ อันนี้ก็เป็นการพยายามที่จะใช้เทคโนโลยีมาช่วย

นอกจากนั้นเราใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการประมวลผล เราคิดว่าเมื่องานสนามเสร็จจะพยายามประมวลผลให้รวดเร็วที่สุด เพื่อดึงดูดความสนใจ เพื่อให้ทุกคนได้เห็นว่ามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลแล้ว ไม่ใช่ลืมไปเลย อีกสองปีถึงพูดกันถึงเรื่องผล คนก็มีความรู้สึกว่ามันเป็นเรื่องที่ล้าสมัยไม่ทันกาล เพราะฉะนั้นวันนี้เราก็ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยมีการติดตั้งสแกนเนอร์ไปทุกจังหวัด ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามจะถูกสแกนเข้ามา และส่งไฟล์ข้อมูลเข้ามาประมวลผลในส่วนกลาง เพื่อที่จะให้การประมวลผลนี้เร็วขึ้น เราจะพยายามส่งเสริมการใช้ประโยชน์และการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้และเชิญชวนผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ประโยชน์ข้อมูลให้มากขึ้น ซึ่งนักประชากรทั้งหลายก็เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เราเชิญชวนท่านให้มาใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากร 2553 เพื่อที่จะให้ผลการศึกษิต่างๆ นำไปใช้กำหนดนโยบายในแต่ละด้านให้มากขึ้น

นอกจากนั้น การทำสำมะโนประชากรครั้งนี้เราให้ความสำคัญกับการเก็บองค์ความรู้ไว้ เพราะอย่างที่เรียนว่าเราทำมาหลายรอบแล้ว แต่ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทัศนคติต่างๆ ความเป็นอยู่ของประชาชน เพราะฉะนั้นการทำงานแต่ละครั้งประสบการณ์ที่ได้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับการวางแผนงานในอนาคต สำนักงานสถิติแห่งชาติก็มีแผนการที่จะรวบรวมองค์ความรู้เหล่านี้ไว้

ที่เล่ามาก็เล่าให้ฟังถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในปี 2553 เราได้จัดการกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นอย่างไร เราได้เตรียมการอะไรบ้างที่จะทำให้การนับคนใน 100 ปีถัดมานี้สมบูรณ์มากที่สุด ทีนี้ 10 ปีข้างหน้าเราจะนับประชากรอย่างไร จึงจะครบถ้วนสมบูรณ์ อันนี้ก็เป็นการถามที่ น่าจะทำนายผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน โดยเฉพาะนักประชากรซึ่งทุกคนคงจะสนใจ ซึ่งก็คงจะทิ้งท้ายคำถามนี้ไว้ให้ทุกท่านช่วยคิดต่อ ว่าทำอย่างไรจึงจะนับประชากรให้สมบูรณ์ เพราะเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจัง ต้องเกิดอีกต้องเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาที่เมื่อสักครู่นี้ list ขึ้นมาให้เห็นถึงเรื่องของสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปใน 10 ปีข้างหน้า 20 ปีข้างหน้า 30 ปีข้างหน้าก็จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ อะไรอีกจะเปลี่ยนแปลงเราไม่ทราบ เพราะฉะนั้นก็คงจะต้องพัฒนานวัตกรรมต่างๆ อย่าง

ต่อเนื่อง อันนี้ก็ต้องคิดว่าในฐานะนักประชากรทุกท่านอาจจะต้องช่วยฝากเรื่องนี้เข้าไปช่วยคิดกันด้วย เราจะนับประชากรด้วยวิธีการปัจจุบันอย่างนี้ต่อไปไหม แม้กระทั่งสิ่งที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้นำมาเล่ามาเล่าสู่กันฟังวันนี้ว่าเราได้เตรียมมาตรการต่างๆ มากมาย ก็ยังพบว่างานยังมีปัญหาเหลือเกิน วันนี้เราจะต้องขยายคาบเวลาการปฏิบัติงานสนามออกไป จากเดือนกันยายนเป็นตุลา นี่เราต้องขยายมาจนถึงสิ้นเดือนพฤศจิกายน เพื่อที่จะเก็บตกในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เราพบว่าความร่วมมือของประชาชนเราคาดว่าจะน้อย แต่จริงๆ แล้วน้อยกว่าที่เราคาดอีกมาก มีปัญหาเหลือเกิน ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่หรือคุณมาตีที่เราขอความร่วมมือจากประชาชน ให้มาช่วยเราทำงานก็ไม่ได้ตามจำนวนที่ต้องการ พอทำไปทุกคนก็ท้อ ลาออก อยู่ตลอดเวลา รับสมัครเข้าตลอดเวลา เช่น กรุงเทพมหานครเราต้องการคุณมาตีประมาณอย่างน้อย 9 พันคน เราได้ 3 พันคน แล้ว 3 พันคนนี้ก็เข้าๆ ออกๆ ตลอด จนกระทั่งวันนี้เราต้องมีการส่งทีมของเราออกไปตามหน่วยงาน เพราะว่าข้อมูลที่ได้นำมา เราเอาออกมาแล้วพบว่า หลายๆ ที่โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านจัดสรร อยู่ในอาคารสูง หลายๆ แห่งก็ยังไม่มาครบถ้วน เราก็เกรงว่าถ้าเราประมวลผลออกมาแล้ว จะเกิดความเอนเอียง คนที่ออกไปทำงานแล้วไม่อยู่ ก็อาจจะมีจำนวนตอบมาน้อยเกินไป เพราะฉะนั้นถ้าเราประมวลผลออกมาด้วยวิธีทางสถิติมันต้องมีการทำ imputation สำมะโน ถ้า imputation ด้วยข้อมูลที่ไม่วางตัวเพียงพอจะทำให้ผลการประมาณค่าออกมาแล้วอาจจะเบี่ยงเบนได้ เพราะฉะนั้นวันนี้ในช่วงเวลาหนึ่งเดือนเต็มๆ ที่ผ่านมาเราส่งทีมไปตามบริษัท ห้างร้านใหญ่ๆ ส่งทีมไปยังหน่วยราชการ ไปขอตั้งโต๊ะทำการสัมภาษณ์ เพื่อที่จะเอาข้อมูลมาเข้าระบบ แล้วก็ต้องมีกระบวนการที่จะต้องนำข้อมูลนั้น match กับเขตปฏิบัติงาน ซึ่งระบบของเราได้เตรียมรองรับไว้ และวันนี้ก็ยังพบว่า TIC-Telephone Interview Center ก็ยังมีผู้ใช้บริการน้อย internet ก็ยังมีผู้ใช้บริการน้อยกว่าที่เราคาด ทั้งๆ ที่เราก็โหมการประชาสัมพันธ์ เพราะฉะนั้นวันนี้คงจะต้องชวนกันคิดว่าอีก 10 ปีข้างหน้าเรายังจะใช้วิธี traditional census นี้ไหม หรือเราจะต้องปรับเปลี่ยนไปสู่ American Community Survey ทำ census แบบอเมริกา ถามคำถามโครงสร้างไปทั่วประเทศ รายละเอียดให้แก่ละ community ทำ survey ของตัวไป แล้วมา adjust อย่างนั้นไหม หรือทำ rolling census แบบอเมริกาได้ คือตอนนี้ทำ rolling census คือ เค้านจะไม่ใช้

งบประมาณทั้งลือตใหญ่ๆ เค้าจะค่อยทำไป rolling ไปในแต่ละพื้นที่ overtime และ over พื้นที่ หมายถึงว่าเปลี่ยนทำจากพื้นที่ ก ไปพื้นที่ ข ในช่วงปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 แล้วแต่งงบประมาณที่ได้ อันนั้นเรียกว่า rolling census หรือว่าเราจะทำ registered base census ใช้ข้อมูลจากทะเบียนเป็นฐาน

วันนี้ก็ต้องมาช่วยกันดู แล้วก็คิดว่าคงถึงเวลาที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการอีกมาก ในการทำสำมะโนในอีก 10 ปี ข้างหน้า มาถึงคำถามว่าเป็นไปได้ไหมที่เราจะเลิกทำสำมะโนประชากร นี่คงเป็นคำถามสุดท้ายว่าเมื่อไรจะเลิกทำสำมะโนประชากร วันนี้เราคงต้องตอบก่อนว่าตัวเลขจำนวนประชากรยังสำคัญไหมหรือไม่ และทุกคนคงปฏิเสธไม่ได้ว่าสำคัญมาก ตัวตั้งของการพัฒนาทุกด้าน ถ้าไม่มีตัวเลขของประชากรที่แท้จริงที่สามารถแสดงภาพตามพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยได้ ผลการพัฒนาย่อมไม่ประสบความสำเร็จแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัย ด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านแรงงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านอื่นๆ อีกมากมาย ถ้าเราไม่ได้เป้าว่าเราพัฒนาไปเพื่ออะไรในพื้นที่ไหน ย่อมไม่มีทางเป็นไปได้ที่การพัฒนานั้นจะสำเร็จลุล่วง เพราะฉะนั้นคำถามหนึ่งที่จะต้องคิดก็คือว่าจำนวนประชากรยังมีความจำเป็นอย่างไร เรายังจำเป็นที่จะต้องนับประชากรอยู่ แต่เราจะนับด้วยวิธีสำมะโนประชากรแบบนี้หรือว่าจะทำอย่างไรต่อ เป็นคำถามที่ชวนให้คิด ถ้าเรามีระบบที่สามารถระบุว่าคนอยู่ที่ไหนกันบ้าง ประเทศนี้ก็ไม่ต้องทำสำมะโนประชากร วันหนึ่งระบบนั้นจะเกิดไหม วันนี้ในอังกฤษเท่าที่ทราบต่อไปนี้จะไม่มี การทำสำมะโนประชากรอีกแล้ว เป็นนโยบายว่าจะไม่มี รัฐบาลบอกเลยว่าสำมะโนประชากรในประเทศอังกฤษจะจบแล้ว ครั้งที่ทำครั้งล่าสุดเป็นครั้งสุดท้าย เพราะว่าจะต้องไปหาแหล่งข้อมูลอื่นๆ เพราะว่าเค้ามองแล้วว่าอาจจะไม่ cost effective หรืออาจจะไม่คุ้มค่าในการส่งคนออกไปนับหรือว่าส่งแบบสอบถามไปแล้วให้เขารอกกลับ ไม่คุ้มค่าอีกต่อไป เพราะฉะนั้นต้องหาวิธีอื่นในการนับประชากร ประเทศอังกฤษไม่ได้ปฏิเสธว่าตัวเลขประชากรไม่สำคัญ คือว่ามีความสำคัญมาก แต่ปฏิเสธการทำสำมะโนประชากรแบบที่ทำกันมา เพราะฉะนั้นตอนนี้เขาคิดจะต้องทำวิธีอื่นแล้ว สำหรับประเทศไทยเราก็ต้องชวนกันคิดวิธีอื่นๆ เช่นเดียวกัน

เป็นไปได้เหมือนกันที่ประเทศไทยอาจจะไม่ต้องทำสำมะโนประชากรแบบนี้ ถ้าเรามีระบบที่สามารถระบุได้ เช่น Smart Card อันนี้คงฝากไว้ เผอิญมาจากกระทรวง ICT ก็บอกว่าคุณ Smart Card มีจริง ทำงานได้จริงเต็มร้อย อย่างที่ทุกคนคาด วันนี้ Smart Card เป็นบัตรเดียวที่ไม่รู้ว่าเราจะทำอะไร เราใช้บัตรนี้ ไปรักษาพยาบาลก็ใช้บัตรนี้ ไปทำธุรกรรมใดๆ ก็ใช้บัตรนี้ เพราะฉะนั้นการไปใช้บัตรนี้เราก็สามารถจะ identify ได้ว่าบัตรนี้มีใครอยู่ตรงไหน มาใช้บริการอะไร ถ้าจัดการกับระบบดีๆ เราสามารถจะบอกได้เลยว่า ณ เวลาที่เราต้องการทราบว่ามีประชากรอยู่ในพื้นที่ตรงไหน เท่าไร มันก็อาจจะ เป็นคำตอบก็ได้ แต่ตรงนี้ก็คงฝากไว้เป็นแง่คิดเฉยๆ ไม่สามารถจะบอกได้ว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า 20 ปีข้างหน้า 30 ปีข้างหน้า จะมีวิธีการนับประชากรในประเทศไทยอย่างไร จึงจะทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วก็มีคุณสมบัติอย่างรวดเร็ว

วารสารประชากร

“วารสารประชากร” เป็นวารสารทางวิชาการของสมาคมนักประชากรไทย พิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับเดือนมีนาคม-สิงหาคม และฉบับเดือนกันยายน-กุมภาพันธ์

“วารสารประชากร” ฉบับปฐมฤกษ์กำหนดออกเดือนกันยายน 2552 (ฉบับที่ 1 ปีที่ 1 กันยายน 2552-กุมภาพันธ์ 2553)

“วารสารประชากร” พิมพ์บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประชากรและการพัฒนาเทคนิควิจัยใหม่ๆ ที่ไม่ได้พิมพ์ที่ใดมาก่อน ผลงานวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพที่จะทำให้ความเข้าใจของเราเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงประชากรดีขึ้น ความคิดริเริ่มด้านระเบียบวิจัยทางสังคมศาสตร์ วารสารฯ ยินดีรับบทความงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ สาขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ฯลฯ ที่เกี่ยวกับประชากร โดยจุดเน้นของวารสารอยู่ที่คุณภาพและความน่าสนใจของบทความนั้น

บทความที่จะส่งตีพิมพ์ในวารสารประชากร

จรรยาบรรณ

การส่งต้นฉบับไปเพื่อพิมพ์ที่อื่นในขณะที่ต้นฉบับนั้นอยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารประชากร ถือว่าไม่ถูกต้องตามหลักจรรยาบรรณของวารสารประชากร ข้อค้นพบสำคัญหรือข้อความต่างๆ ที่เคยปรากฏ (หรือจะปรากฏ) ที่อื่นต้องมีคำอธิบายและเหตุผลที่ชัดเจน วารสารประชากรเน้นเรื่องจรรยาบรรณของนักวิจัย โดยเฉพาะการไม่ขโมยหรือคัดลอกข้อความ หรือความคิดเห็นของคนอื่นมาเป็นของตน

การเตรียมต้นฉบับ

- ชื่อบทความต้องให้กระชับ มีความยาวไม่เกิน 20 คำ
- เนื้อความพิมพ์ด้วยโปรแกรม Word โดยภาษาไทยใช้ตัวอักษรแบบคอร์เดียนิว (Cordia New) ขนาด 14 จุด และภาษาอังกฤษใช้ times news roman ขนาด 12 จุด ในหน้ากระดาษขนาด A4 (8 1/2 x 1 นิ้ว) มีพื้นที่ว่างไม่น้อยกว่า 1 นิ้วจากขอบทุกด้าน พิมพ์ระยะห่างบรรทัด 1.5

- ข้อความและตัวเลขที่เป็นส่วนประกอบของตารางและรูป พิมพ์ระยะห่างบรรทัด 1.0
- มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์แยกต่างหากจากเนื้อความใน 1 หน้ากระดาษ พิมพ์ด้วยตัวอักษรทั้งแบบและขนาดเช่นเดียวกับเนื้อความ แต่ระยะห่างบรรทัด 1.0
- เอกสารอ้างอิง พิมพ์แยกต่างหากจากเนื้อความด้วยตัวอักษรทั้งแบบและขนาดเช่นเดียวกับเนื้อความ แต่ระยะห่างบรรทัด 1.0
- ความยาวของบทความทั้งหมด รวมบทคัดย่อภาษาไทยและอังกฤษ 1 หน้า และเอกสารอ้างอิงแล้ว ต้องไม่เกิน 15 หน้า
- ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนบทความ พิมพ์แยกต่างหาก โดยระบุสถาบันที่สังกัดและที่อยู่ e-mail ของผู้เขียนบทความนั้นทุกคน
- ส่งต้นฉบับทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่ ThaiPopulationAsst@ymail.com

รูปแบบการอ้างอิง

การอ้างอิงในเนื้อความ

เมื่อจะอ้างถึงงานของผู้ใดให้ยึดหลักดังนี้

อ้างบทความหรือสิ่งพิมพ์ภาษาไทย ให้อ้างเฉพาะชื่อแรก ตามด้วยปีที่พิมพ์ ใส่เลขหน้าหลังเครื่องหมาย : เพื่ออ้างข้อความหรือคำพูดเป็นการเฉพาะ

ภาษาอังกฤษ ให้อ้างชื่อสกุลของผู้เขียนตามด้วยปีที่พิมพ์ ใส่เลขหน้าหลังเครื่องหมาย : เพื่ออ้างข้อความหรือคำพูดเป็นการเฉพาะ

ดังตัวอย่าง

- เมื่อชื่อผู้เขียนอยู่ในเนื้อความให้ใส่ปีที่พิมพ์ในวงเล็บหลังชื่อ เช่น ปราโมทย์ (2550) ถ้าชื่อผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศ และเอกสารที่อ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อชื่อผู้เขียนอยู่ในเนื้อความให้เขียนชื่อผู้เขียนเป็นภาษาไทยก่อน แล้วจึงอ้างชื่อผู้เขียนเป็นภาษาอังกฤษในวงเล็บ ตามหลังข้อความที่อ้าง เช่น สมิธ เห็นว่า...(Smith 1990)

- เมื่อชื่อผู้เขียนไม่ได้อยู่ในเนื้อความให้ใส่ทั้งชื่อและปีที่พิมพ์ไว้ในวงเล็บ เช่น (ปราโมทย์ 2543) หรือ (Smith 1990)
- ใส่เลขหน้าของข้อความหรือคำพูดที่อ้างถึงต่อจากปีที่พิมพ์ หลังเครื่องหมาย : เช่น (ปราโมทย์ 2543 : 250-8) หรือ (Smith 1990:215)
- ใส่ชื่อผู้เขียนร่วมดังนี้
 - ผู้เขียน 2 คน (ปราโมทย์ และปัทมา 2544) หรือ (Duncan & Smith 1990)
 - ผู้เขียน 3 คน (ปราโมทย์ ปัทมา และสุภาณี 2550) หรือ (Carr, Smith/ Jones 1995)
 - ผู้เขียนมากกว่า 3 คน (ปราโมทย์ และคณะ 2550) หรือ (Carr et al. 1996)
- สำหรับผู้เขียนที่เป็นสถาบัน เลือกใช้คำสั้นๆ จากชื่อเต็มที่อ้างถึง เช่น (ส.วิจัย ประชากร 2551)
- เมื่ออ้างหลายแหล่ง เรียงชื่อผู้เขียนตามลำดับอักษร งานของผู้เขียนคนเดียวกัน เรียงตามลำดับปีที่พิมพ์ โดยใส่เครื่องหมาย ; คั่นระหว่างอ้างอิง
- ตรงปี พ.ศ.หรือ ค.ศ. ที่พิมพ์ ใช้คำว่า “กำลังพิมพ์” หรือ “forthcoming” ของแหล่งอ้างอิงที่ได้รับการตอบรับว่าจะได้ตีพิมพ์แล้ว ตามด้วยชื่อวารสารหรือ สำนักพิมพ์ที่ตอบรับ สำหรับวิทยานิพนธ์หรือเอกสารที่ไม่ได้พิมพ์เผยแพร่ให้ระบุ วันเดือนปีที่พิมพ์ ในกรณีที่ไม่มีวันเดือนปีที่พิมพ์ให้ใช้คำว่า “ม.ป.ป.” หรือ “n.d.” แทนวันเดือนปีที่พิมพ์

การเขียนเอกสารอ้างอิง

- การอ้างอิงที่เขียนไว้ในเนื้อความต้องนำมาเขียนรายละเอียดใน “เอกสารอ้างอิง” ที่พิมพ์แยกต่างหากจากเนื้อความ ให้ใส่เอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน แล้วจึงใส่เอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ
- เรียงเอกสารอ้างอิงตามลำดับอักษรของชื่อผู้เขียน
- ถ้าผู้เขียนชื่อเดียวกัน เรียงลำดับตามปีที่พิมพ์ จากอดีตมาสู่ปัจจุบัน
- ในกรณีที่เอกสารมากกว่า 1 ชิ้น โดยผู้เขียนชื่อเดียวกัน (ทั้งหมด) ใส่เครื่องหมาย _____ (underscore 9 ครั้ง) สำหรับเอกสารลำดับถัดลงมา เพื่อให้รู้ว่าเป็นผู้เขียนชื่อเดียวกัน

- ถ้าทั้งผู้เขียนชื่อเดียวกัน พิมพ์ปีเดียวกัน ให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อบทความหรือสิ่งพิมพ์
- ข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารอ้างอิงแต่ละชิ้นต้องสมบูรณ์และถูกต้อง
- ในเอกสารอ้างอิง จะใส่ชื่อผู้เขียนทุกคน โดยไม่ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ et al. ในกรณีที่มีผู้เขียนเกิน 3 คน เหมือนอย่างการอ้างในเนื้อความ
- สำหรับเอกสารอ้างอิงภาษาไทย ใส่ชื่อผู้เขียน โดยใส่ชื่อตามด้วยนามสกุล โดยไม่ใส่นามสกุลขึ้นก่อนแล้วตามด้วยชื่อตัวอย่างการอ้างอิงเอกสารภาษาอังกฤษ
- การเรียงลำดับข้อมูลเอกสารอ้างอิงเป็นดังตัวอย่าง
 - หนังสือ
 - ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. ชื่อบทความหรือหนังสือ. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ (ไม่ใช่โรงพิมพ์).
 - บทความในวารสาร
 - ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. “ชื่อบทความ”. ชื่อวารสาร ฉบับที่ : เลขหน้า-เลขหน้า
 - หนังสือรวมเรื่อง/บทความ.
 - ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. “ชื่อเรื่อง/บทความ”. หน้า (เลขหน้า-เลขหน้า). ใน (in) ชื่อหนังสือ, บรรณาธิการโดย (edited by) ชื่อบรรณาธิการ. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
(ให้ใส่เครื่องหมาย . และ , ในการอ้างอิงทั้งภาษาไทย และอังกฤษ ในตำแหน่งต่างๆ ตามตัวอย่าง)
 - สำหรับเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ ผู้เขียนชื่อแรกให้ใส่นามสกุลก่อน ใส่เครื่องหมาย, ตามด้วยชื่อแรก และอักษรย่อของชื่อกลาง (ถ้ามี) เช่น Smith, John A. ส่วนผู้เขียนชื่อต่อๆ ไป ให้ใส่ชื่อตัวก่อนตามด้วยอักษรย่อของชื่อกลาง และตามด้วยชื่อสกุล เช่น John A. Smith แต่ละชื่อแยกจากกันด้วยเครื่องหมาย , ก่อนจะถึงชื่อผู้เขียนคนสุดท้าย ใส่คำว่า “and” ไว้เพื่อให้รู้ว่าหลังจากนั้นจะเป็นชื่อผู้เขียนคนสุดท้ายแล้ว

- วิทยานิพนธ์
 - ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์. "ชื่อวิทยานิพนธ์" วิทยานิพนธ์ดุสิต (มหา) บัณฑิต (PhD. (MA.) Dissertation). คณะ/สถาบัน, มหาวิทยาลัย
- เว็บไซต์
 - ชื่อผู้เขียน. ปีที่พิมพ์ (เผยแพร่). "ชื่อเรื่อง/บทความ". ชื่อเว็บไซต์. วันเดือนปีที่นำข้อมูลออกมาใช้ (Retrieved M,D,Y) (<http://ข้อมูลที่อยู่ของเว็บไซต์นั้น>)

ตารางและรูป

ตารางที่ใส่ไว้ในบทความจะต้องมีหมายเลขกำกับเรียงตามลำดับตั้งแต่ 1 ขึ้นไป และต้องมีชื่อตารางที่กระชับและสื่อความหมาย ใส่ชื่อตารางไว้เหนือตารางในทุกแถว และสมมติต้องมีหัวข้อหรือคำอธิบายสั้นๆ ว่าหมายถึงอะไร ข้อสังเกตต่างๆ เกี่ยวกับข้อความหรือตัวเลขในตารางให้ใส่ไว้ในหมายเหตุ ข้างล่างตาราง ใช้อักษรย่อ ก ข ค ในตาราง เพื่อนำมาอธิบายในเชิงอรรถของตาราง

รูปที่ใส่ไว้ในบทความจะต้องมีหมายเลขกำกับเรียงตามลำดับตั้งแต่ 1 ขึ้นไป และต้องมีชื่อรูปที่กระชับและสื่อความหมาย ใส่ชื่อรูปไว้ข้างล่างรูป ข้อสังเกตต่างๆ เกี่ยวกับข้อความหรือเครื่องหมายที่ปรากฏอยู่ในรูปให้ใส่ไว้ใน หมายเหตุข้างล่างรูป

สมาคมประชากรไทย

THAI POPULATION ASSOCIATION

สมาคมประชากรไทย เป็นองค์กรซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มนักวิชาการและผู้สนใจปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปริมาณ คุณภาพ การกระจายตัวของประชากร ทั้งชุมชนในเมืองและในชนบท สมาคมจดทะเบียนก่อตั้ง เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2524 (หมายเลขจดทะเบียน จ.1791) ปัจจุบันประกอบไปด้วยสมาชิกจากสถาบันทางวิชาการ และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ทำงานด้านประชากรและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง นอกจากสมาคมประชากรไทยจะเป็นแหล่งกลางสำหรับการติดต่อของบุคคลในวงการประชากรแล้ว ยังเป็นแหล่งเผยแพร่ข่าวสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประชากร เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของสมาชิกและตอบสนองต่อนโยบายของรัฐ

สมาคมมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้ง ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริม และเผยแพร่ความเจริญก้าวหน้าในวิชาประชากรศาสตร์ โดยร่วมมือกับสถาบันทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ในรูปของการวิจัยที่สมาชิกของสมาคมมีส่วนร่วม
2. เพื่อเสนอแนวทางการวางแผนและการพัฒนาประเทศโดยสมาคมได้สนับสนุนให้มีการศึกษาและวิจัยด้านประชากร รวมทั้งการใช้ข้อมูลที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง
3. เพื่อเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานในกิจกรรมทางวิชาการระหว่างผู้ที่อยู่ในสถาบันทางวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ในรูปของการสัมมนา การปรึกษาทางวิชาการ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่มสมาชิก

คณะกรรมการสมาคมประชากรไทย (พ.ศ.2550-2553)

รศ.ดร.สุรียพร พันพิ่ง	นายกสมาคม	ศ.ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล	กรรมการ
ศ.ดร.ภัสสร ลิมานนท์	อุปนายกคนที่ 1	ศ.ดร.อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์	กรรมการ
นางปรีญา มิตรานนท์	อุปนายกคนที่ 2	ศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ	กรรมการ
น.ส.อุษณีย์ พึ่งปาน	เลขาธิการ	ศ.ดร.สันหัตต์ เสริมศรี	กรรมการ
รศ.ดร.กุศล สุนทรธาดา	เหรัญญิก	รศ.ดร.เบญจมา ยอดดำเนิน-แอ็ดติศักดิ์	กรรมการ
ศ.ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน	สาราณียกร	รศ.ดร.เนาวรัตน์ พลายน้อย	กรรมการ
รศ.ดร.วรชัย ทองไทย	ประชาสัมพันธ์	รศ.ดร.ชาย โพธิสิตา	กรรมการ
รศ.ดร.โยธิน แสงวงดี	นายทะเบียน		

